

De Jongens van Luchtbal

gemeenschapsgevoel en
identiteitsvorming bij adolescenten
jongens in een gestigmatiseerde wijk

Catharina Gerritsen

r0692533

Masterproef aangeboden tot
het behalen van de graad

MASTER IN DE SOCIOLOGIE

Promotor: Prof. Dr. Marc Swyngedouw
Verslaggever: Prof. Dr. Jan van Bavel

Academiejaar 2017-2018
Word count: 33.868

I Dankwoord

Allereerst wil ik de jongeren bedanken voor hun medewerking, voor hun eerlijke antwoorden en om mij als vreemdeling in hun wereld binnen te laten. Hierbij moet ik de mensen van JES bedanken, zonder hen was dit niet gelukt. Ik wil specifiek Patrick en Brahim bedanken, die door hun jarenlange inzet het vertrouwen van de jongeren hebben gewonnen en die voor mij de deuren hebben geopend.

Verder wil ik graag Prof. Dr. Marc Swyngedouw bedanken voor zijn begeleiding, door de gesprekken, het meedenken en de kritische blik. Hiernaast ook dank aan mijn ouders Pieternel en Mammoet, Rik, Simon, Zoé en Gilberto voor het sparren, het meekijken en het ondersteunen op verschillende manieren.

Vanaf de eerste keer dat ik voet zette in Luchtbal heb ik mij er thuis gevoeld door de hartelijkheid en openheid van de bewoners, jongerenwerkers en de jongeren. Ik hoop dan ook dat deze thesis recht doet aan de wijk, in al zijn eerlijkheid. Door dit onderzoek heb ik vele interessante gesprekken gehad en geleerd van deze ontmoetingen, waar ik dankbaar voor ben. Ik zal dan ook de blik van de jongeren meenemen in mijn vervolgstappen.

II Samenvatting

Dit kwalitatieve onderzoek gaat over de ervaringen van jongens van veertien tot eenentwintig jaar in Luchtbal, een buitenwijk van Antwerpen, en over hoe zij hun identiteit construeren binnen de context van hun gestigmatiseerde wijk. Er wordt gekeken welke strategieën zij hiervoor inzetten, door middel van participerende observaties en semigestructureerde interviews.

Jongeren in achterstandswijken zijn de huidige ‘folk devils’ (Cohen, 1987) ofwel anti-rolmodellen en ondervinden een aantal negatieve invloeden voor de identiteitsvorming: namelijk het territoriale stigma, frictie met de politie, negatief contact met buurtbewoners en een beperkte sociale mobiliteit. Er komen vijf strategieën als reactie hierop naar voren: 1. Positieve framing van de wijk 2. Afstand nemen van de negatieve beeldvorming 3. Terugtrekken in afgeschermd plekken of uit het sociale leven 4. Grenswerk met andere groepen boven en onder hen 5. Streven naar succes om sociale mobiliteit te creëren.

Er worden ook een aantal oplossingen geboden om jongens te helpen in de constructie van een positieve identiteit, zoals het hebben van een eigen plek binnen de wijk en het belang van jongerenwerkers die de jongens hun talenten en verantwoordelijkheidsgevoel stimuleren.

De jongens uit Luchtbal komen zelf aan het woord om zo hun leefwereld beter te begrijpen, door te kijken hoe zij hun buurt definiëren en hun positie daarbinnen. Er komen dichotomieën naar voren van goed en slecht, die een onderliggend moraal en daarmee de constructie van een identiteit laten zien.

Jongeren in de wijk, gefotografeerd in Luchtbal op 09-05-18 en 12-06-18
© Catharina Gerritsen

III Inhoudsopgave

- Inleiding

DEEL 1 THEORIE

• 1. Theoretisch kader	5
• 1.1 Invloeden van de samenleving	5
▪ 1.1.1 Stigmatisering en de hiërarchie van het wonen	5
▪ 1.1.2 Verschillende werelden, verschillende kansen	10
• 1.2 De buurt & groepsvorming	12
▪ 1.2.1 Groepsidentiteit en plekken	12
▪ 1.2.2 Samen komen in de wijk	15
• 1.3 Identiteitskwesities	18
▪ 1.3.1 Bedreiging van identiteit	18
▪ 1.3.2 Strategieën voor eigenwaarde en sociale mobiliteit	22
• 1.4 Probleemstelling & onderzoeksvragen	25
• 2. Methodologie	29
• 2.1 Epistemologisch kader	29
• 2.2 Caseselectie & selectie van respondenten	31
• 2.3 Data verzameling & analysemethode	33
• 2.4 Kwaliteit & betrouwbaarheid	37

DEEL 2 LUCHTBAL

• 3. Luchtbal	41
• 3.1 Vervlogen modernistische hoop: de geschiedenis van Luchtbal	41
• 3.2 Luchtbal in cijfers	45
• 3.3 Impressie van het huidige Luchtbal	51
▪ 3.3.1 De belangrijke plekken in Luchtbal	51
▪ 3.3.2 Jongerenwerk in de wijk	53

▪	3.3.3 Stigmavorming: conflict met de politie & media-aandacht	53
•	4. Analyse	57
•	4.1 Bedreigingen van de identiteit	57
▪	4.1.1 Territoriaal stigma en de media	57
▪	4.1.2 Fricctie met de politie	61
▪	4.1.3 Contact met buurtbewoners	63
▪	4.1.4 Beperkte sociale mobiliteit	66
▪	4.1.5 Deelconclusie	70
•	4.2 Strategieën voor constructie van positieve identiteit	70
▪	4.2.1 Positieve framing	71
▪	4.2.2 Afstand nemen	75
▪	4.2.3 Terugtrekking	77
▪	4.2.4 Grenswerk	80
▪	4.2.5 Streven naar succes	84
▪	4.2.6 Deelconclusie	87
•	4.3 Hulpmiddelen	88
▪	4.3.1 Een eigen plek hebben	88
▪	4.3.2 De rol van het jongerenwerk	92
▪	4.3.3 Deelconclusie	95
•	5. Conclusie	99
•	Literatuurlijst	105
•	Bijlages	113

Inleiding

Jongeren worden van oudsher als lastig gezien door de samenleving. De geschiedenis van jongeren en hun subculturen wordt gekenmerkt door het recalcitrant in gaan tegen de dominante cultuur. Het zijn echter tegenwoordig geen punkers, *bikers* of gabbers waar streng naar wordt gekeken, maar naar de jongens met een migratieachtergrond uit zogenoemde achterstandswijken. Zij worden door de media afgeschilderd als hangjongeren of als losgeslagen tieners die over wetteloze straten heersen. Dit wordt vaak gekoppeld aan discussies over integratie en de multiculturele samenleving.

Het zijn niet alleen de jongens die slecht worden afgeschilderd, het gebeurt in combinatie met beeldvorming over bepaalde wijken. Dit zijn vaak buurten die bestaan uit sociale woningen, waar de inwoners een lage sociaaleconomische status hebben. In de hiërarchie van de stad komen deze wijken het laatste aan bod, ze zijn vaak ver van het centrum af en de bewoners moeten het doen met minder voorzieningen dan in rijkere buurten. Vanwege een angst voor gettovorming zoals in de Verenigde Staten is er een verhoogde aandacht voor deze ‘probleemwijken’ en de angst voor ontsporing ervan.

In Antwerpen is dit iets wat veel gespeeld heeft in de media de afgelopen jaren. Regelmatig waren er nieuwsberichten met een specifieke focus op conflicten tussen jongeren en politie in bovengenoemde type wijken, met als terugkerend thema dat er wijken zijn waar geen controle meer over is. Dit heeft gezorgd voor een negatief imago van deze buurten in het algemeen en in het specifiek van de jongens die uit deze buurten komen.

Luchtbal is een voorbeeld van zo’n buurt. Het is een sociale woonwijk aan de rand van Antwerpen, ingesloten door een snelweg en de havenindustrie, die gekenmerkt wordt door zijn zes hoge woontorens. Het is qua inwoners de jongste wijk van de stad en dat zal steeds meer toenemen de komende jaren. Door conflicten met de politie en de daaropvolgende negatieve media-aandacht ligt er een stigma op Luchtbal en op de jongeren die er vandaan komen. Dit onderzoek gaat over de strategieën die zij gebruiken om binnen de context van een gestigmatiseerde wijk een positieve identiteit te construeren. Dit gaat door middel van af te zetten tegen bepaalde

dingen en juist te identificeren met andere. Er komen zo dichotomieën naar voren van goed en slecht, die een onderliggend moraal en daarmee de constructie van een identiteit laten zien (een aanpak die is geïnspireerd op Lamont (2000)).

Het aantal jongeren in grootstedelijke gebieden blijft groeien, door verstedelijking en vergroening van de samenleving. Een steeds grotere groep jongeren die in dit soort wijken opgroeien, zal zichzelf dus moeten manoeuvreren door de maatschappij op hun pad naar persoonlijk geluk, terwijl zij door dezelfde maatschappij er mee geconfronteerd worden dat ze uit een gemarginaliseerde wijk komen en een migratieachtergrond hebben. Al is er een grote focus vanuit de media en de politiek op jongeren uit deze buurten, toch wordt er niet vaak gekeken naar de belevingswereld van hen zelf. Het blijft vaak bij het praten over hen, gekoppeld aan morele waarden vanuit de dominante samenleving. Maar wat vinden jongeren er eigenlijk zelf van; wat zijn voor hen belangrijke dingen in hun leven, in hun buurt en in hun blik op de toekomst? Dit zijn de thema's waar dit onderzoek zich op richt.

In het onderzoek wordt het individu binnen de groep bekeken, op welke vlakken die zich deel van de groep voelen kan en wanneer hij juist een eigen individualiteit benadrukt. Deze groep jongens worden vaak als een homogeen geheel gezien in de beeldvorming, zonder dat de individuele verschillen worden gerespecteerd. Deze gedachtegang zal verder ontwikkeld worden in de theorie, evenals waarom negatieve beeldvorming tot stand komt en hoe daarop gereageerd kan worden.

Door de belevingswereld van de jongens te analyseren, kan er beter gereageerd worden op de grotere kwesties. Bijvoorbeeld hoe voorkom je schooluitval, ga je criminaliteit tegen, maak je de wijken leefbaarder en hoe kun je beter inspelen op de wensen van jongeren bij het creëren van activiteiten en jongerenwerk. De stad Antwerpen investeert in dit soort zaken, wat het belang aangeeft van het goed uitvoeren en het op maat maken van beleid dat gericht is op jongeren.

Structurele problemen bij jongeren uit sociale woonwijken worden vaak in cijfers uitgedrukt; in aantal schoolverlaters, criminaliteitscijfers of in de financiële situaties van gezinnen. Dit zijn allemaal belangrijke thema's, maar er wordt met dit onderzoek getracht om juist te kijken naar het micro perspectief, om zo de macro thema's beter te kunnen situeren. De focus van het onderzoek is dan

ook niet om een objectieve waarheid te beschrijven, maar om de waarheid van deze jongens te beschrijven. Om deze in een context te kunnen situeren wordt er echter ook gekeken naar de geschiedenis en de demografische cijfers van de wijk. Ook komt de visie van de jongerenwerkers soms aan bod.

Samenvattend gaat dit kwalitatieve onderzoek over de ervaringen van jongens van veertien tot eenentwintig jaar in een buitenwijk van Antwerpen en over hoe zij hun identiteit construeren binnen de context van hun gestigmatiseerde wijk. Om uiteindelijk de vraag te kunnen beantwoorden wat voor strategieën de jongens van Luchtbal gebruiken om een positieve identiteit te construeren en hoe zij de buurt daarbij inzetten.

Het eerste deel van deze scriptie is het theoretische gedeelte, waar de hoofd- en deelvragen uit voort vloeien. Hierna komt een beschrijving van de gebruikte methodologie. Het tweede gedeelte behandelt specifiek Luchtbal. Eerst wordt er een context geschetst door de geschiedenis en de huidige toestand van de wijk te beschrijven. Hierna wordt er een analyse gemaakt aan de hand van participerende observaties en interviews met de jongens, om zo een antwoord te geven op de onderzoeksvraag.

1. Theoretisch Kader

Het onderzoek gaat uit van het micro perspectief van de jongens, maar in interactie met de structuren die beperkend werken of juist dingen mogelijk maken voor hen. Er wordt gekeken hoe de verschillende personen hiermee omgaan; hoe individuen worden gevormd door de maatschappij en wat zij zien als hun kansen daarbinnen, in dit geval binnen de context van een wijk. Er wordt dus uitgegaan van het microperspectief, maar zonder het grote plaatje uit het oog te verliezen. De theorie speelt hierop in en zal de verschillende niveaus langsgaan. De theorie is opgedeeld in drie hoofdstukken die de macro-, meso- en microniveaus afgaan. Het begint bij de invloeden van de samenleving op de wijk en het individu en situeert deze binnen de grotere maatschappij. Hierna zoomen we in op het wijkniveau en op theorie die kijkt naar fysieke plekken en groepsvorming binnen een wijk. Het laatste deel gaat dieper in op het persoonlijke niveau en kijkt naar strategieën die individuen kunnen aannemen tegen invloeden van buiten.

1.1.1 Invloeden van de samenleving

1.1.1 Stigmatisering en de hiërarchie van het wonen

Er is al een lange tijd veel aandacht voor gemarginaliseerde achterstandswijken met beleid gericht op het verbeteren ervan. In de publieke opinie betekent een slechte wijk vaak armoede, misdaad en morele degradatie (Wacquant, 2008). Beelden zoals de rellen in de *banlieues* van Parijs zijn een schrik voor elke beleidsmaker. Een concentratie van lage inkomens in een wijk wordt dan ook vaak als ongewenst gezien, als een potentieel voor gettovorming en segregatie in de samenleving. Ook wordt een concentratie van minderheden als ongewenst gezien, omdat het slecht zou zijn voor de integratie (Veldboer & Duyvendak, 2004). Sociale woningwijken bestaan uit een concentratie van lage inkomens en vaak ook uit een concentratie van etnische minderheden, wat dus als dubbel ongewenst gezien kan worden. Luchtbal is daar met zijn honderd procent sociale woningen en hoge concentratie etnische minderheden een tekenend voorbeeld

van. Er wordt nu door middel van theorie bekeken hoe stigmatisering van dit soort wijken tot stand is gekomen en wat voor potentieel effect het heeft op de bewoners.

Maar wat is een stigma eigenlijk? Goffman (1986) noemt het “*the individual who is disqualified from full social acceptance*” (Goffman, 1986, p. 9). Stigma kan gaan over individuen, groepen of plekken en wordt bepaald door een specifieke sociale context waarin een normatief idee heerst over wat normaal en wat abnormaal is. Een persoon met een stigma wordt niet als volwaardig gezien, wordt gediscrimineerd en krijgt daardoor minder kansen. Een stigma heeft invloed op je sociale identiteit, hoe mensen je zien en daarmee ook hoe jij jezelf ziet. ‘*Stigma symbols*’ zijn de dingen die aan mensen duidelijk maken dat je een gedevalueerde identiteit bezit. Hieronder valt bijvoorbeeld huidskleur, wanneer die etniciteit negatief wordt gezien in de gemeenschap (Goffman, 1986).

Goffman (1986) focust zich op individueel stigma en noemt drie vormen hiervan, namelijk op basis van een afwijkend uiterlijk, een falend persoonlijk karakter of een ‘*tribal stigma*’ waar onder andere etniciteit, geloof en natiestaat onder vallen. Wacquant (2008) voegt hier territoriale stigma aan toe. Die is niet meteen zichtbaar met een ‘*stigma symbol*’, zoals huidskleur, maar worden duidelijk in bepaalde situaties wanneer de woonplek ter sprake komt, bijvoorbeeld bij het zoeken van werk of bij het maken van nieuwe vriendschappen. Wacquant (2008) omschrijft hoe bewoners van gestigmatiseerde wijken te maken krijgen met negatieve reacties wanneer mensen erachter komen in welke buurt ze wonen. Met deze ‘*area discrimination*’ wordt het moeilijker om werk te vinden of in contact te komen met mensen buiten de buurt. Een stigma op een wijk is bovendien vaak gecombineerd met een stigma op een bepaalde etniciteit en op armoede, zodat er meervoudige stigma’s ontstaan die elkaar versterken (Wacquant, 2010).

Het werk van Wacquant (2010) laat zien hoe stigma over een plek een effect heeft op de identiteit en de levenskwaliteit van de bewoners van die plek. Ze worden gezien als ‘*urban outcasts*’, als de buitenbeentjes van de maatschappij door op een gemarginaliseerde plek te wonen. Ze worden niet als deel van de rest van de stad gezien en in de wijk zelf komen ook niet graag bedrijven of bezoekers van buitenaf, het wordt een zogezegde ‘no-go’ zone. Voorzieningen

stagneren en het imago van de wijk wordt bepaald door slecht verzorgde sociale huurwoningen, afval op straat en slecht functionerend openbaar vervoer. Omdat het als een wetteloze wijk wordt gezien wordt hard politieoptreden en speciale aanpakken door de autoriteiten geaccepteerd, die het stigma weer versterken. De wijk krijgt namelijk een slechter imago door het type beleid wat de politie uitvoert, omdat de samenleving ervan uit gaat dat het harde beleid wel nodig zal zijn (Wacquant, 2007).

Volgens Wacquant (2008) wordt het stigma en daarmee de hiërarchie van de stad geïnternaliseerd door de inwoners van een gemarginaliseerde wijk. Er heerst onder hen een gevoel van in de steek gelaten zijn door de autoriteiten en vast te zitten in hun slechte wijk, in vergelijking met andere, betere wijken in de stad. Zij stellen ook hun verwachtingen op hun kansen in de samenleving naar beneden af, als reactie op het stigma. Omdat de bewoners niet de middelen hebben om de collectieve negatieve representatie tegen te gaan, kunnen zij het stigma slechts ondergaan en er moeilijk tegen in gaan (Wacquant, 2008).

De wijk en diens inwoners worden niet als deel van de rest van de stad gezien, maar als buitenstaanders. Van Schinkel (2008) schrijft over hoe er in de samenleving, wanneer het over integratie gaat, een scheiding wordt gemaakt tussen het gezonde en het zieke deel van de maatschappij, ofwel het normale en het afwijkende, waarbij het normale 'de samenleving' is en het afwijkende het niet geïntegreerde (Van Schinkel, 2008). Hierbij kan gesteld worden dat de norm blank en middenklasse is en dat de arbeidersklasse en etnische minderheden buiten de norm vallen. Het afwijkende wordt dus de arbeidersklasse of etnische minderheid die in de 'slechte' wijk woont, die als een homogene groep en als collectief problematisch wordt gezien, versterkt door negatieve berichtgeving en beleid. Het wonen in een afwijkende wijk zonder goede voorzieningen wordt wellicht gezien als passend voor deze afwijkende mensen. Het geeft aan dat wonen zeker niet gelijk is, afhankelijk van sociaaleconomische status heb je het recht om in een bepaalde wijk te wonen.

Wacquant (2016) noemt dit '*urban relegation*', een proces waarbij bepaalde groepen van een maatschappij in gemarginaliseerde locaties worden weggestopt. Dit gebeurt niet toevallig, maar het zijn institutionele mechanismes die bepalen waar wie komt te wonen, in

dit geval door sociale woningbouw op bepaalde plekken te bouwen, waar voornamelijk de arbeidersklasse en de nieuwe immigranten terecht komen.

Dat het integratievraagstuk langzaam verbonden is geraakt met vraagstukken over huisvesting is geen toeval. In de jaren '80 was er in Antwerpen de opkomst van het Vlaams Blok die een sterk anti-immigranten discours introduceerde. Dit zorgde ervoor dat de al groeiende onvrede van de arbeidersklasse over het wonen in verslechterde wijken in grootstedelijke gebieden werd gekoppeld aan de komst van immigranten in diezelfde wijken. Het Vlaams Blok verbond het 'immigranten vraagstuk' aan problematiek in de steden, zoals criminaliteit en de verpaupering van buurten en dit is daarna overgenomen door andere politieke partijen en het publieke discours (Loopmans et al, 2010). Als reactie hierop is er in veel stedelijke gebieden in Vlaanderen gekozen voor een beleid van sociale mix, dit betekent het aantrekken van rijkere bewoners om zo voor een socio-economische en etnische mix te zorgen in de wijk (Loopmans et al, 2010). Dit is in Luchtbal geprobeerd, maar nooit van de grond gekomen, omdat er geen geïnteresseerde investeerders waren om middenklasse woningen te bouwen. Ook werd erkend dat de sociale problematiek van de wijk niet zou worden opgelost door slechts nieuwe dingen te bouwen, maar dat er met de bestaande bewoners moest worden gezocht naar oplossingen (Van den Broeck & Vervloesem, 2013).

Integratie gaat niet alleen over de nieuwkomers, maar ook over de gevestigde en hoe inclusief zij zich opstellen. Elias (1994) schrijft over het mechanisme tussen de 'gevestigden en buitenstaanders', waarbij insluiting en uitsluiting tussen de groepen plaats vindt op basis van gedeelde geschiedenis en gedeelde normen en waarden. De machtsbronnen liggen echter bij de groep van de gevestigden, simpelweg doordat zij er eerder zijn. De normen van de gevestigden dienen als voorbeeld waaraan alles gerelateerd wordt en waar buitenstaanders vaak niet aan voldoen en dus als anomisch en slecht worden gezien. De buitenstaanders worden gezien volgens het slechtste kenmerk van het slechtste deel van de groep en de gevestigden worden gezien aan de hand van het beste kenmerk van het beste deel van de groep (Elias, 1994).

Door dit mechanisme laat Elias (1994) ook de werking van

stigmatisering zien. Hij omschrijft het als het beeld wat mensen hebben van een andere groep ten opzichte van hun eigen groep en noemt dit een collectieve fantasie. Deze fantasie wordt hard gemaakt in sociale omgang en bijvoorbeeld in beleid. Het gaat zo van een fantasie naar een objectieve werkelijkheid en de buitenstaanders kunnen zich niet verdedigen tegen deze ‘werkelijkheid’, die eigenlijk een tijdsgebonden discours is. De instituties zijn namelijk in handen van de gevestigden en die kunnen het verhaal blijven verspreiden (Elias, 1994). Zo zie je bij de stigmatisering van etnische minderheden, maar ook bij achterstandswijken, dat de politiek en de media hetzelfde type verhaal blijven herhalen, waardoor dat wint aan geloofwaardigheid.

Bovenop stigmatisering van bepaalde wijken zijn ook vaak groepen jongeren en jongerenculturen in de geschiedenis het onderwerp geweest van stigmatisering en collectieve verontwaardiging. Cohen (1987) noemt dit het bestempeld worden als ‘*folk devil*’, wat staat voor het gezien worden als antirolmodel, van alles wat de samenleving niet zou moeten zijn. Een subcultuur of groep mensen wordt getypecast en op een bepaalde manier neergezet, hun identiteit wordt gevormd door de publieke opinie en alle acties worden gedefinieerd binnen dit frame. De definitiemacht ligt buiten de groep zelf en deze kan er dus weinig aan veranderen. Cohen (1987) noemt ook het terechte punt dat het bestempelen van mensen als ‘*folk devil*’ bepaald wordt door een bepaalde groep in de samenleving die wel de definitiemacht in handen heeft. Het zijn normatieve waarden opgelegd door de samenleving, door degene die in macht zijn.

Foucault (2012 [1976]) noemt dit de ‘*regime of truth*’, een discours die de normen en waarden reflecteert van de groep mensen die de meeste macht heeft om hun visie te laten manifesteren en te behouden. Hiermee wordt de hiërarchische ongelijkheid benadrukt, het discours van de gevestigde orde is dominant en wordt in stand gehouden door de autoriteiten. Elke maatschappij creëert een ‘*regime of truth*’ die de geloven, waarden en normen reflecteert. Deze zijn echter niet geproduceerd door de hele samenleving, maar door de groep mensen met de versie die het meeste macht heeft om zichzelf te manifesteren en te behouden door middel van ‘*general politics of truth*’ (Foucault, M. (2012 [1976])). Ofwel in Foucault zijn eigen woorden: ‘*Truth is linked in a circular relation with systems of power*

which produce and sustain it, and to effects of power which it induces and which extend it. A 'regime' of truth. (Foucault, M. (2012 [1977] p. 312).

De waarheden van mensen die in gemarginaliseerde wijken wonen komen dus niet aan bod in het discours en helemaal niet als het jongeren met een migratieachtergrond zijn, aangezien zij ver af staan van de gevestigde orde. De jongeren worden bijvoorbeeld door de media geframed als problematische groepen en kunnen hier moeilijk tegen opboksen vanwege hun positie in de hiërarchie. Op hen ligt een meervoudig stigma, gegeven door de intersectionaliteit van een laag sociaaleconomische status, etnische minderheid, sociale woningwijk en leeftijd. Binnen de *'regime of truth'* heeft hun waarheid dan ook geen plek.

1.1.2 Verschillende werelden, verschillende kansen

Dat verschillende groepen in de samenleving andere waarheden ofwel beleavingswerelden hebben is uit te leggen aan de hand van Bourdieu (2012 [1994]) zijn veldtheorie. Hij beschrijft de samenleving als bestaande uit verschillende velden, ofwel sociale domeinen. Elk veld heeft bepaalde normen en waarden die een habitus vormt, die op zijn beurt weer het gedrag structureert naar de sociale regels van dat specifieke veld. De habitus is als een tweede natuur, het is het weten hoe je dingen moet doen door ervaringen in het verleden. Het reageert ook op het heden en anticipeert op de toekomst. Het veld en de specifieke positie van een persoon binnen dat veld structureert de habitus en vormt zo de manier waarop hij reageert op situaties en deze beleeft op een manier die past bij het veld, en dus de groep, waar diegene toebehoort. Hoe je bent reflecteert dus je milieu ofwel je veld (Bourdieu (2012 [1994])).

Om succesvol te zijn binnen een veld heb je sociaal, cultureel en economisch kapitaal nodig (Bourdieu (2012 [1994])). Het scheelt per type veld wat je precies succesvol maakt, aangezien de normen en waarden verschillen. Er kan conflict ontstaan tussen verschillende velden vanwege de uiteenlopende normen en waarden. De velden zijn dan zo ver uit elkaar komen te staan, dat het contact tussen de verschillende groepen mensen niet meer goed gaat, ze kunnen elkaar

als het ware niet meer verstaan. Maar de velden staan in relatie tot elkaar en het overkoepelende (nationale) veld heeft altijd invloed op de sub-velden. Deze normen en waarden bepalen dus of je in het grotere veld succesvol bent, in de Belgische samenleving betekent het bijvoorbeeld dat voor eigenlijk iedereen onderwijs en/of een goede carrière de manier is om succesvol te zijn.

Bourdieu ziet dan ook onderwijs als bij uitstek de plek waar sociale structuren worden gereproduceerd. De cultuur van de dominante groep is geïntegreerd in het schoolsysteem en het kapitaal wat nodig is om succesvol te zijn wordt hierop gebaseerd (Harker, 1984). De habitus die verwacht wordt in het schoolsysteem moet dus compatibel zijn met de habitus die wordt gecultiveerd in de thuisomgeving. Dit maakt opwaartse sociale mobiliteit (het opklimmen qua status en/of klasse) moeilijker voor bepaalde groepen in de samenleving die niet het juiste kapitaal en de habitus hebben (Philip et al., 2002). Dit gaat dan vaak over de arbeidersklasse en kinderen wiens ouders geen (hoger) onderwijs hebben gevolgd. Dit is te verklaren uit het doorgegeven cultureel kapitaal, maar ook uit economisch kapitaal, bijvoorbeeld wanneer jongeren die in sociale woningen wonen geen eigen kamer hebben om rustig te kunnen studeren.

Het Vlaams onderwijssysteem blijkt een bron van sociale ongelijkheid te zijn. Van jongeren uit lagere milieus komt het grootste deel niet in het hoger onderwijs terecht, doordat zij niet het juiste secundaire diploma daarvoor behalen (zie voor verdere cijfers Hirtt et al. (2007)). In Vlaanderen blijkt er ook een groot gat te zijn tussen schoolprestaties van autochtone en allochtone jongeren (Hirtt et al, 2007). Dit zorgt ervoor dat de sociale mobiliteit voor etnische minderheden niet hoog is (in combinatie met discriminatie op de arbeidsmarkt). Het onderwijssysteem heeft zo een rol in het in stand houden van zowel sociale als etnische ongelijkheid.

Wanneer het lastig wordt om succesvol te worden in het reguliere veld, kan er of geassimileerd worden naar het reguliere veld en het toch op die manier geprobeerd worden, of er kunnen andere manieren worden gevonden om succes te behalen, via mogelijkheden die wel binnen het eigen veld en de habitus liggen. Hoe het veld van de jongeren werkt en hoe zij een groepsidentiteit vormen door hun woonplek gaat nu besproken worden.

1.2 De buurt & groepsvorming

1.2.1 Groepsidentiteit en plekken

Simmel (2012[1908]) schreef al in 1908 over solidariteit tussen gelijksoortige groepen, hoe los van individuele differentiatie gezamenlijke interesses leiden tot relaties en daarmee tot groepen. Er is een scheiding in de samenleving tussen hoog en laag en door een bepaalde sociale positie te hebben krijg je solidariteit tussen mensen die dezelfde positie in de maatschappij innemen (Simmel, (2012[1908])). De vorming van groepen is dus onlosmakelijk verbonden met onze sociale leefwereld.

Wij weten wie wij zijn door ons te identificeren met bepaalde mensen en ons af te zetten tegen anderen. De sociale identiteitstheorie van Tajfel & Turner (1986) gaat hierop in. Deze verdeelt onze identiteit in een persoonlijke identiteit en een sociale identiteit. Hierbij is de sociale identiteit een identiteit die is verbonden aan de groep waarmee iemand zich identificeert en hoe die groep wordt gezien door anderen. Deze identiteitsvorming komt tot stand door een connectie met anderen die dezelfde ervaringen en wereldbeelden delen. Bij de persoonlijke identiteit staan juist de verschillen met anderen centraal, dus hetgeen wat het zelf uniek maakt (Tajfel & Turner, 1986).

Sociale identiteit is uit te leggen aan de hand van Bourdieu. Zijn theorie stelt dat het horen tot een gelijksoortige '*social space*', bestaande uit economische, culturele, etnische of religieuze factoren, groepen vormt (Bourdieu, 1985). Doordat actoren dezelfde disposities hebben en zo deel zijn van hetzelfde veld, bevinden ze zich in dezelfde positie binnen de maatschappij wat zorgt voor binding en groepsgevoel onderling. Het zorgt ook voor classificaties binnen de groep zelf en van buitenaf, er is een continu spel van representatie aan de gang, waarbij het gaat over de manier waarop de groep de wereld ziet en hoe zij hun eigen positie daarbinnen zien. Dit betekent dat de groep ook een besef heeft van wat zij wel of niet kunnen bereiken in de maatschappij. Dit vindt allemaal plaats door relaties tussen de velden en binnen de velden (Bourdieu, 1985).

Het is interessant om te kijken naar de rol van een fysieke '*space*' in de vorming van binding bij mensen die een soortgelijke '*social space*' bezetten, bijvoorbeeld de binding die ontstaat bij mensen die

wonen in dezelfde wijk. Wanneer er een intersectie van meerdere factoren is, bijvoorbeeld door een jongen van dezelfde leeftijd, etnische achtergrond en dezelfde wijk te zijn, treedt er gemakkelijk een vorming van een groepsidentiteit op. Bourdieu noemt vooral klasse als belangrijke binder, wat past bij dit beeld, omdat klasse voor een groot deel bepaald waar je woont, levensstijlen zijn immers verbonden aan iemand zijn sociale positie en de hoeveelheid cultureel en economisch kapitaal dat iemand bezit (Bourdieu, 1994). Wanneer dit wordt toegepast op theorie over jongeren, betekent het dat klasse structuren jongeren in een bepaald cultureel en materiaal milieu plaatsen met bepaalde mogelijkheden, die tevens de culturele kaders vormen waarmee jongeren naar hun problematiek kijken (Gillespie et al., 1992).

Mensen zijn verdeeld over de fysieke ruimte van een stad door de hoeveelheid kapitaal die zij bezitten. Hoe dichter zij bij elkaar zijn in een fysieke ruimte, hoe meer dat ze met elkaar gemeen hebben qua sociale positie. Door het hebben van een gelijke habitus, volgt er ook een gelijksoortige uiting in stijl en manier van naar dingen kijken (Bourdieu, 1994). Er is een '*space of life-styles*', een manier om een distinctie tegenover andere groepen duidelijk te maken (Bourdieu, 1985). Zo ontstaat er bijvoorbeeld iets als een straatcultuur, waarmee jongeren binnen een wijk zich identificeren als groep, maar zich ook op een macrolevel identificeren met andere jongeren die in eenzelfde sociale positie zitten in de maatschappij en dezelfde lifestyle aanhangen, ook al kennen zij hen niet persoonlijk (als een *imagined community*, zie Anderson (1996)).

De groepsidentificatie is ook weer terug te linken naar het stigma, namelijk door hetzelfde stigma te ondervinden ontstaan er verzamelingen van mensen die elkaars situatie begrijpen en samen groeperen (Goffman, 1986). Ze doorgaan hetzelfde socialisatieproces, en door het bestaan van het stigma leren ze het standpunt van de samenleving kennen over wat de norm hoort te zijn. De gestigmatiseerde hoort bij de groep die buiten de norm valt en alle andere groepen zijn ook niet echt de zijne, hij wordt er nooit echt deel van. Goffman (1986) schrijft ook over hoe in contact met andere groepen de gestigmatiseerde juist speciale waarden aan zijn groep toekent en dat er zo trots wordt gevonden in het groepsgevoel en in het samen komen. Door het samen komen zijn er bepaalde momenten

waar het stigma wegvalt en het individu binnen de groep net zo veel waard is als ieder ander.

Over de plekken waar groepen samen komen in een wijk zijn een aantal klassieke sociologische etnografische studies gedaan. In 1943 schreef William Foote Whyte over een Italiaans-Amerikaanse buurt en de mannen die daar op straat hangen. In de buurt die Whyte (1969) omschrijft is er een lage sociale mobiliteit, het is moeilijk voor de inwoners om zichzelf op te werken in de maatschappij, wat versterkt wordt door discriminatie tegenover de Italiaan. Dit zorgt voor hangende mannen, de ‘cornerboys’, en dus groepsvorming binnen de wijk. Er is een georganiseerde structuur in de buurt, maar deze past niet binnen de structuur van de grotere maatschappij. Zo staat succesvol zijn in de buurt recht tegenover succesvol zijn in de grotere samenleving. In de samenleving krijgen ze een beloning voor het zo veel mogelijk Amerikaans zijn, terwijl ze in hun eigen buurt daardoor juist als ontrouw aan hun Italiaanse achtergrond worden gezien. Juist doordat ze als ‘minder’ worden aangemerkt door de samenleving is trots op hun Italiaans zijn een belangrijk deel van hun identiteit (Whyte, 1969). Zijn onderzoek laat zien hoe identiteit verweven is met de buurt waarin je opgroeit en hoe het effect om als de Ander te worden bestempeld versterkend werkt op een groepsgevoel.

Anderson (2003) gaat in zijn werk verder in op deze dynamiek die binnen een groep plaatsvindt door middel van veldwerk in een bar en drankwinkel in het zuiden van Chicago. Wat voor buitenstaanders één groep lijkt, blijkt in werkelijkheid opgesplitst te zijn in verschillende subgroepen waartussen een hiërarchie bestaat (Anderson, 2003). Er wordt onderling gecategoriseerd en er is competitie. Men moet zichzelf bewijzen voor het verkrijgen van respect, maar de groepsleden zorgen ook voor elkaar. Iemand kan in de eigen gecreëerde groep met bijbehorende regels status verkrijgen, waar dat in de algemene maatschappij niet kan en er vaak wordt neergekeken op hen (Anderson, 2003). Het is zo een parallelle wereld met eigen regels, net zoals omschreven door Whyte (1969).

Zo'n parallelle wereld wordt ook wel omschreven als een subcultuur, waar Hall & Jefferson (1983) over schrijven. Er zijn verschillende culturen, maar door machtsrelaties is er altijd een dominante cultuur. In een ondergeschikte positie is er de mogelijkheid om een eigen cultuur te uiten, bijvoorbeeld door zich af te zetten tegen

de dominante cultuur ofwel *'parent culture'*. Bij jongeren wordt vorming van zo'n subcultuur een *'youth culture'* genoemd. Voor jongeren die weinig vooruitzichten hebben, behalve op werkloosheid of slecht betaalde banen, is het uiten van zichzelf via een subcultuur een manier om kleur te geven aan het leven (Hall & Jefferson, 1983). Subculturen zijn niet slechts hypothetische groepen, ze zijn fysiek aanwezig en zichtbaar door plekken op te eisen zoals een cultureel centrum, de straathoek of het café in de wijk. Deze plekken zijn er voor sociale interacties binnen de subcultuur (Hall & Jefferson, 1983).

Een subcultuur kan af komen te staan van de dominante cultuur. Zoals eerder besproken worden jongerenculturen soms als problematisch bestempeld. Maar als collectief kunnen ze voor groepsvorming zorgen met eigen symbolen en betekenisgeving (Epstein, 1999), die wellicht niet meer juist geïnterpreteerd kunnen worden door de dominante cultuur. Of in Bourdieu's (1985) taal, als de velden te ver van elkaar af staan om nog met elkaar te kunnen communiceren. Een subcultuur blijft echter wel altijd gebonden aan de hoofdcultuur, ook al creëert ze wel een plek voor zichzelf die geïsoleerd lijkt te zijn (Gelder, 2005). Als je naar de velden kijkt, dan betekent het dat een subcultuur altijd gelegen is binnen het grotere veld van de samenleving, al zijn er in het eigen veld eigen normen en waarden, ze zullen altijd te maken krijgen met de normen en waarden van de grotere samenleving en met de autoriteiten die deze handhaven.

1.2.2 Samen komen in de wijk

Deze normen en waarden botsen het meest zichtbare in de publieke ruimte. Duyvendak & Wekker (2015) beschrijven de link tussen gedeelde normen en waarden en je thuis voelen in een wijk. Wanneer er norm overschrijdend gedrag wordt getoond en er over grenzen heen wordt gegaan van bewoners, kunnen thuis gevoelens verstoord worden. Als verschillende groepen zich thuis willen voelen in een wijk kan er dus conflict ontstaan tussen de verschillende normen en waarden. Zo is het voor te stellen dat een groep jongeren heel anders gebruik wil maken van een pleintje dan een gezin met een jong kind. Er ontstaat een strijd tussen welke groep buurtbewoners recht heeft op de publieke ruimte (Duyvendak & Wekker, 2015).

Plekken kunnen echter ook dienen als een basis voor solidariteit.

Wanneer gemeenschappen cultureel steeds meer divers worden, worden gedeelde normen en waarden steeds minder een basis voor solidariteit. Maar Oosterlynck et al. (2015) schrijven over hoe solidariteit kan gecultiveerd worden doordat mensen een plek in een wijk met elkaar delen, zoals parken of buurthuizen. Een gedeelde verantwoordelijkheid voor de plek waar men woont en leeft is een manier om diversiteit te onderhandelen en overeenkomsten tussen elkaar te vinden. Het inzoomen op dit soort plekken binnen een wijk kan ons dan ook veel vertellen over de solidariteit tussen een diverse groep mensen (Oosterlynck et al., 2015).

Een culturele diverse gemeenschap hoeft dus niet altijd voor frictie te zorgen, het kan zelfs nauwelijks opgemerkt worden door de bewoners. De diversiteit in de wijk wordt dan gezien als de norm en valt niet meer op. Dit fenomeen wordt '*common place diversity*' genoemd (Wessendorf, 2012). Dit gaat dan voornamelijk over het sociale leven wat zich afspeelt in de publieke ruimte en minder over privérelaties.

Anderson (2004) beschrijft het belang van neutrale plekken waar mensen van verschillende achtergronden met elkaar in contact komen, een '*cosmopolitan canopy*'. Dit is een quasi publieke ruimte waar iedereen eenzelfde soort positie in neemt. Hier kunnen in wederzijds contact met elkaar stereotypen worden ontkracht of bevestigd. Dit noemt hij het uitoefenen van '*practical and expressive folk ethnography*' (Anderson, 2004, p. 21). Ook gemeenschappelijke ervaringen kunnen barrières wegnemen en mensen nader tot elkaar brengen. Plekken van samenkomst en activiteiten lijken dus belangrijk te zijn om groepen in een wijk samen te brengen en sociale cohesie te versterken. Maar zoals Collins (1997) schrijft: "*proximity in physical space is not necessarily the same as occupying a common location in the space of hierarchical power relations*" (Collins, 1997 p. 378). De beleving van de wijk is anders voor verschillende groepen en zeker ook de relatie met de autoriteiten, ofwel de politie, is anders voor bijvoorbeeld jongeren of de oudere bewoners.

Als gemarginaliseerde groep in een stad kan je niet eigenaar zijn van een plek, maar je kan het wel toe-eigenen. Gelder (2005) noemt dit '*territorialize*' gedrag: "*For subcultures it expresses a sense of social belonging-without-ownership and in this sense it can be as intensely tied to place as homeliness itself*" (Gelder, 2005, p. 213).

Voor een groep kan een toegeëigende plek dus van groot belang zijn, wat voor botsing kan zorgen wanneer de invulling van de plek niet strookt met de norm. De overheid vindt waarschijnlijk niet dat rokende en drinkende jongeren de beste invulling zijn van het pleintje, maar zij hebben die zich wel toegeëigend. Hierdoor kan er conflict met de autoriteiten ontstaan.

Een eigen plek hebben is dus belangrijk voor de vorming van een groep en om een eigen veld te creëren met eigen spelregels. Samen opgroeien op een plek geeft ook gedeelde ervaringen en herinneringen. Het is dus niet zo gek om te bedenken dat identiteit voor een gedeelte verbonden kan zijn aan een plek en dat dit meer is dan de fysieke ruimte, maar vol kan zitten met symbolische waarde.

Het bekijken van een plek als meer dan een ruimte, maar als een object waar bewoners betekenis aangeven binnen hun culturele kader is wat Gottdiener & Hutchison (2006) de '*socialspatial approach*' noemen. Zij omschrijven ruimte als wat maakt en gemaakt wordt in relatie tot mensen. Wanneer een ruimte niet voldoet aan de behoeftes worden er nieuwe ruimtes gecreëerd, of er worden nieuwe functies voor bedacht. Plekken hebben sociale betekenissen en symbolische waarden die het gedrag van mensen beïnvloeden. Door herhaald gebruik van de publieke ruimte herkennen we gedrag en hoe we daarop op moeten reageren. Dit verschilt per sociale factoren zoals geslacht, klasse, etniciteit, leeftijd en de status die iemand heeft binnen de specifieke ruimte (Gottdiener & Hutchison, 2006). De acties van mensen worden dus beïnvloed door de wijze waarop ze bepaalde plekken zien en hoe mensen omgaan met de publieke ruimte is weer terug te leiden naar sociale posities en de lifestyles die daarbij horen.

Bovenstaande theorie is gebaseerd op het niveau van de wijk en hoe groepen die ervaren en gebruiken, er zal nu verder worden ingegaan op de persoonlijke processen die het wonen in een wijk die als achterstandswijk wordt gezien bepalen en hoe daarop gereageerd kan worden.

1.3 Identiteitskwesities

1.3.1 Bedreiging van identiteit

Uit het vorige stuk blijkt dat ruimtes en plekken geen neutrale objecten zijn, maar invloed hebben op groeps- en identiteitsvorming. Zoals bij de stigmatisering van sociale woonwijken werd gezien, is een negatief beeld over een plek vaak ook gekoppeld aan een negatief beeld over de gebruikers van die plek. Wanneer de plek waar iemand zich persoonlijk mee verbonden voelt als negatief wordt gezien, heeft dat bepaalde invloed op de persoon. In het komende stuk wordt er gekeken naar persoonlijke strategieën als reactie op stigma, hoe iemand eigenwaarde kan construeren en (een gevoel van) sociale mobiliteit kan creëren.

Dit heeft te maken met het klassieke debat in de sociologie van de *'agency versus structure'*; in hoeverre zijn mensen ondergeschikt aan de structuren en moeten ze die volgen en in hoeverre kunnen ze binnen die structuren toch hun eigen ding doen of zelfs proberen structuren te veranderen? Het is echter niet een zwart-wit tegenstelling, maar er zijn veel plaatsen mogelijk op het continuüm tussen de agency en structuur (Fuchs, 2001). Agency gaat over het potentieel handelingsvermogen van een individu, maar het is cultureel bepaald wanneer iets als agency wordt gezien (Fuchs, 2001).

Agency is volgens Campbell (2009) in twee soorten op te delen. Het kan persoonlijk en intern zijn, bedoeld als de vrijheid tot handelen binnen de structuur. Het kan ook de agency zijn om met keuzes een impact te hebben op structuren en die te kunnen veranderen en sociale normen te doorbreken. In deze tekst wordt er voornamelijk gekeken naar het eerste type agency, van het handelen binnen een bestaande structuur. Het gevoel van agency hebben hangt samen met het gevoel van sociale mobiliteit te hebben, het gevoel dat je door de juiste keuzes te maken omhoog kan klimmen. Je hebt een individuele kracht die los staat van de groep waar je toe behoort of de wijk waar je vandaan komt.

Het is belangrijk voor de mens om een positief zelfbeeld te hebben. Dit kan gekoppeld worden aan het creëren van een positief beeld over de groep waar iemand lid van is. Lamont (2000) onderzocht dit bij gemarginaliseerde Amerikaanse en Franse arbeiders. Zij kwam

erachter dat zij hun moraliteit gebruiken als een manier om zichzelf te definiëren als waardige personen. Het helpt hen om zich boven anderen te stellen (die een slechte moraliteit bezitten) en zo compenseert het hun gebrek aan eigenwaarde die voortvloeit uit hun lage sociaaleconomische status. Ze doen aan grenswerk door mensen boven en onder hen te definiëren aan de hand van die moraliteit. Moraal wordt bijvoorbeeld door Franse immigranten arbeiders gedefinieerd door goed gedrag als trots, meer compassie hebben voor mensen, hoge familiewaarden en weerbarstig zijn ten opzichte van tegenslagen. Ze herdefiniëren de relatie die bestaat tussen respect, eigenwaarde, sociaaleconomische status en sociale positie, door meer waarde te hechten aan respect en goede moraliteit dan aan een sociaaleconomische status. Zo verminderen ze de criteria voor status die in de hogere klassen spelen en kunnen ze zich symbolisch boven de dominante groep plaatsen (Lamont, 2000).

Toch wordt succes door sommigen wel gedefinieerd door economisch succes, vooral door de donkere arbeiders die het zien als een uitweg voor de discriminatie die ze ervaren. Door hen wordt hard werken als een belangrijke positieve waarde gezien, wat dan ook hun manier is om sociale mobiliteit te creëren (Lamont, 2000). Bij jongeren kan dit terug gezien worden in het succesvol willen worden in voetbal, muziek of ondernemerschap, wanneer de sociale mobiliteit niet bereikt wordt via onderwijs. Dat er bijvoorbeeld voor voetbal wordt gekozen heeft te maken met de beschikbare middelen of wel het kapitaal dat iemand heeft binnen zijn eigen veld. Binnen een eigen veld zijn er eigen standaarden voor succes, standaarden die als haalbaar worden gezien met het type kapitaal dat men in dat veld heeft. Het gevoel van sociale mobiliteit hebben heeft een positieve invloed op de eigenwaarde.

De ervaring van stigmatisering is echter als een aanslag op de eigenwaarde, die het gevoel van waardigheid, eer, status en het zelfbeeld aantasten (Lamont et al, 2016). Dit kan door grapjes, beledigingen of anders behandeld worden door bijvoorbeeld autoriteiten zoals de politie. Ook subtielere ervaringen zoals het gevoel hebben geen erkenning te krijgen, niet begrepen te worden, genegeerd te worden of onderschat te worden tasten die eigenwaarde aan (Lamont et al, 2016).

Erkenning krijgen is belangrijk voor de eigenwaarde en om

acceptatie te voelen in een maatschappij. Fanon (2012 [1952]) schrijft in 'Black Skin, White Masks' over de ervaring van het donker zijn in een (post)koloniale wereld. Door discriminatie omschrijft hij het gevoel van een object geworden te zijn, in plaats van een handelend subject. Tot dat de andere persoon erkent dat hij er is, dat hij bestaat als volwaardig persoon, voelt hij zich niet bevrijd hiervan. Zolang hij niet wordt erkend blijft het de focus van zijn acties om dat toch te bereiken. Zijn eigenwaarde en zijn realiteit hangen dus af van de erkenning van de ander. Het is een verlangen naar gelijkheid en naar gehoord worden. (Fanon (2012 [1952])).

Bedreigingen van de eigenwaarde kunnen ook gezien worden als bedreiging van de identiteit. In 'Coping with Threatened Identities' schrijft Breakwell (1996) over wat een bedreiging van een identiteit is en hoe mensen hier mee omgaan: "*A threat to identity occurs when the processes of identity, assimilation-accommodation and evaluation are, for some reason, unable to comply with the principles of continuity, distinctiveness and self-esteem, which habitually guide their operation.*" (Breakwell, 1996, p. 47). De bedreiging betekent volgens haar dat de behoefte van de mensen om een continuïteit te hebben in de definitie van de zelf, jezelf te kunnen onderscheiden en een gevoel van eigenwaarde te hebben worden aangetast. Het zelf is persoonlijk en sociaal, wat betekent dat je jezelf ziet door de ogen van de ander (zie ook '*the generalized other*' van Mead (2012 [1934])). Identiteit is een sociaal product, door interactie kom je erachter wat je plaats is en hoe mensen je zien. Dit proces van identiteitsvorming kan verstoord worden door een contradictie tussen hoe mensen je zien en wat je zelfbeeld is (Breakwell, 1996).

Deze verstoorde identiteitsvorming heeft meetbare gevolgen. Steele (2010) onderzoekt de '*stereotype threat*'. Dit betekent dat wanneer er wordt verwacht, door een bepaalde sociale identiteit te hebben, dat iemand het slecht doet op een bepaald vlak, dat de druk die dit met zich mee brengt ervoor zorgt dat diegene ook eerder zal falen. De persoon heeft dan ruimte in zijn hoofd moeten vrij maken voor de stress om niet aan het stereotype te voldoen, waardoor die minder goed presteert. Het niet willen voldoen aan een stereotype, zorgt er juist voor dat er op het vlak van dat stereotype wordt gefaald. Steele (2010) schrijft bijvoorbeeld dat vrouwen die het minder goed doen op wiskunde toetsen, zich bewust zijn van de verwachting dat

vrouwen er minder goed in zijn. Maar wanneer de *'stereotype threat'* wordt weggehaald, door bijvoorbeeld te zeggen dat op deze toets er geen gender verschillen te zien zijn, worden de scores weer normaal.

Het stereotype is dus niet geïnternaliseerd en verandert per context. De maatschappij verwacht bepaalde karakteristieken van een persoon en plaatst diegene zo in een bepaald kader, maar dit verandert per sociale context. Wanneer de blik op een identiteit verandert, vermindert de *'stereotype threat'* en zal diegene zich beter voelen en beter presteren (Steele, 2010). Dit geeft het belang aan van plekken waar een identiteit niet als negatief wordt gezien, bijvoorbeeld in een jongeren centrum waar jongeren niet als stereotypes worden bekeken, maar er juist op hun potentieel wordt ingespeeld. Zelfvertrouwen betekent namelijk beter presteren.

Crocker (1999) situeert ook de impact van stigma op eigenwaarde in een fluïde context. Dit betekent dat het niet altijd een negatieve impact heeft en zelfs een positieve impact kan hebben, afhankelijk van de sociale context en de betekenis die mensen in die context aan het stigma geven (Crocker, 1999). Zo kan het voorkomen dat het stigma van een Marokkaanse Belg zijn in de Belgische samenleving allerlei kansen tegen werkt. Maar in een specifieke wijk kan juist het Belgisch-Marokkaans zijn een positief element zijn, omdat het wordt gezien als niet deel zijnde van de (autochtone) elite. Een stigma hoeft dus niet altijd vast te staan en kan verdwijnen met een veranderende situatie. Het is alleen wel zo dat als er een stigma heersend is in de dominante cultuur, het waarschijnlijk het meeste invloed zal hebben op iemand zijn leven.

1.3.2 Strategieën voor eigenwaarde en sociale mobiliteit

Volgens Breakwell (1996) zijn er verschillende manieren hoe om te gaan met een bedreiging van de identiteit, dit zijn de *'coping strategies'*; activiteiten die het doel hebben om de bedreiging te verwijderen of te veranderen. Of het succesvol is maakt niet uit, het gaat om de subjectieve ervaring van het individu. Er kan bijvoorbeeld ontkend worden door een individu dat hij in die positie zit of ontkend worden dat die positie überhaupt een stigma met zich mee zou brengen. Hierbij hoort het om sommige aspecten van de situatie te ontkennen of niet belangrijk te vinden, of het introduceren van

informatie uit andere contexten om de betekenis van de sociale positie te veranderen en nieuwe karakteristieken verzinnen voor de positie. De positie kan echter ook geaccepteerd worden en er kan om heen gebouwd worden. Dit betekent dat iemand weet wat er van hem of haar zelf verwacht wordt en hoe die er mee om moet gaan om toch succesvol te worden. Er is ook acceptatie als de typering wordt gezien als slechts een (niet belangrijk) deel van de identiteit die de andere delen niet beïnvloedt (Breakwell, 1996).

Een geheel andere strategie is het conflict opzoeken met diegene die de identiteit structuur bedreigt, het '*negativism*' (Breakwell, 1996). Hieronder valt ook de weigering om de identiteit aan te passen of door expres niet aan de standaard verwachtingen te voldoen, maar juist zichzelf te onderscheiden. Dit geeft een gevoel van uniek zijn en van eigenwaarde door de negatieve evaluaties te ontkennen en tegen te gaan. Ook kan ervoor worden gekozen om jezelf uit de positie te halen waar de identiteit wordt bedreigd. Het is niet altijd fysiek mogelijk, dan is er sprake van psychologische mobiliteit door bijvoorbeeld zelf-misidentificatie of door de groep symbolisch te verlaten. Als laatste optie, wanneer de andere strategieën gefaald hebben, kan er worden gekozen om de identiteit te accepteren en aan de verwachtingen te voldoen (Breakwell, 1996).

Lamont et al. (2016) noemen een aantal reacties op stigmatisering of discriminatie. Een mogelijke reactie is bijvoorbeeld het confronteren van de persoon die het doet, hier is echter wel een sterke groepsidentiteit en gevoel van een sterke positie voor nodig. Er kan ook niet gereageerd worden, omdat de betreffende persoon er geen energie in wilt stoppen en ook niet in een stereotype wilt vervallen door boos te reageren. Een andere reactie op stigma is om hard te werken, om zo mensen het tegendeel te bewijzen. Deze strategie heeft te maken met de verbetering van de positie van de groep door sociale mobiliteit te stimuleren (Lamont et al., 2016).

Hirschman (1970) schrijft ook over strategieën, maar dan die kunnen gebruikt worden bij ontevredenheid over de slechte staat van een organisatie, natiestaat en eigenlijk elke vorm van een groepering tussen mensen. Het is dus ook toepasbaar op zichzelf bevinden in een wijk die niet genoeg kansen biedt. Er zijn twee manieren van reageren, namelijk *exit* en *voice*. *Exit* betekent dat de persoon zichzelf verwijderd uit de groepering, soms fysiek door bijvoorbeeld te verhuizen naar een

andere wijk. Maar dit is niet altijd mogelijk, dan betekent de exit-strategie dat iemand zich terugtrekt en niet meer deelneemt aan het systeem, door bijvoorbeeld alleen nog maar thuis te zitten en niet deel te nemen aan sociale activiteiten. *Voice* betekent dat iemand blijft, maar probeert verandering in gang te zetten binnen de groepering. Dit kan door protesten, praten over de dingen die misgaan en door oplossingen te verzinnen hiervoor. Er speelt bij deze keuzes *loyalty* mee, door een sterke binding met de groepering te voelen zal er minder snel worden gekozen om te vertrekken en zal er eerder geprobeerd worden om de situatie te verbeteren. Het helpt hierbij als de *voice* strategie ook echt invloed lijkt te hebben, anders kunnen mensen uiteindelijk toch voor de *exit* kiezen (Hirschman, 1970).

Vaak is er juist in gemarginaliseerde wijken een groot gevoel van loyaliteit naar de wijk toe en is het een integraal onderdeel van de identiteit, op een trotse manier. In Antwerpen wordt bijvoorbeeld de postcode van de wijk vaak genoemd en in eer gehouden in de rapmuziek die uit die wijken komt, of de postcode wordt op de kleding gedragen. Dit is een andere reactie op stigmatisering die Wacquant (2008) voorspelde, namelijk dat het volledig wordt geïnternaliseerd en een punt van schaamte wordt. Het sluit aan bij het onderzoek van Crocker (1989), die onderzoekt waarom in empirisch onderzoek er vaak juist geen laag zelfbeeld bij gestigmatiseerde groepen wordt gevonden. Door deel te zijn van een groep die hetzelfde stigma ondergaat, kunnen negatieve reacties door de individuen worden afgeschreven als vooroordelen over hun groep. Zo benadrukken ze juist de positieve kanten van hun groep en er wordt minder waarde gehecht aan de negatieve kanten. Ook vergelijken individuen zich met andere in de groep en kunnen het gevoel hebben het goed te doen, zonder te kijken naar de geprivilegieerde buiten de groep. Deze strategieën versterken hun gevoel van eigenwaarde (Crocker, 1989).

Hall & Jefferson (1983) schrijven over jongerenculturen in de arbeidersklasse en hoe zij om gaan met een ondergeschikte positie. Ze kunnen proberen te onderhandelen over hun positie tegenover de autoriteiten, al is het wel onder de termen van het dominante systeem. Echter wanneer het duidelijk wordt dat dit niet veel opbrengt, komt er verzet en strijd. Ze staan niet alleen tegenover de dominante cultuur, de oudere mensen van de arbeidersklasse zijn er ook, alleen hebben die andere strategieën om met hun ondergeschikte positie om te gaan

die kunnen botsen met die van de jongeren. Strategieën berusten op de materiële en sociale mogelijkheden die iemand heeft. Strategieën hoeven niet bewust uitgevoerd te worden, iets kan aan voelen als de normale gang van zaken, maar toch wordt hiermee een relatie aangeduid tussen de dominante en de ondergeschikte cultuur (Hall & Jefferson, 1983).

Jongeren van een arbeidersklasse kunnen ook andere definities van succes hebben en daardoor andere strategieën voor sociale mobiliteit aannemen dan in de dominante cultuur. Willis (1988) onderzocht jongens uit de arbeidersklasse in Engeland in hun school tot de keuze van een beroep. Hieruit blijkt dat zij praktische kennis, mannelijkheid en fysiek werk als ideale factoren voor werk zien, in plaats van het hoogopgeleide theoretische plaatje wat in de dominante cultuur belangrijk wordt gevonden. Dit doen zij in een soort van rebellie tegenover die dominante cultuur door juist deze waarden als succesvol te zien. Het belang geven aan het praktische werk zorgt er wel voor dat ze in dezelfde positie blijven in de maatschappij, namelijk in de arbeidersklasse (Willis, 1988).

1.4 Probleemstelling & onderzoeksvragen

Aan de hand van de theorie over territoriale stigmatisering en groeps- en identiteitsvorming, komen we nu op de onderzoeksvraag. Het onderzoek gaat over de ervaringen van jongens van veertien tot eenentwintig jaar in een buitenwijk van Antwerpen, Luchtbal. Omdat de wijk de laatste jaren veel negatief in het nieuws is geweest, is er sprake van een door jongeren gevoeld stigma. Hoe gaan jongeren in een gemarginaliseerde positie uit een buurt die als 'slecht' gezien wordt hiermee om en hoe ervaren zij zelf de buurt en de kansen die daar wel of niet voor hen liggen? Het onderzoek gaat over hun relatie tot de wijk, tot elkaar en tot zichzelf.

Hierbij ligt de focus op de framing van de buurt door de jongens zelf, dus hoe zij de buurt omschrijven en wat zij als goede of slechte dingen zien. Hierdoor worden normen en waarden duidelijk en daarmee komt hun constructie van eigenwaarde aan het licht. De vraag is hoe zij dit doen terwijl zij tegelijkertijd een stigma ondervinden. In de analyse zullen de verschillende niveaus van de theorie (de macro, meso en micro) enigszins door elkaar lopen doordat ze in interactie met elkaar staan.

Hoofdvraag

- Wat voor strategieën gebruiken jongens van 14 tot 21 jaar uit Luchtbal om een positieve identiteit te construeren en hoe zetten ze de wijk daarbij in?

Deelvragen

- Op wat voor manier wordt het (territoriale) stigma gevoeld?
- Hoe wordt Luchtbal geframed door de jongens, wat worden als positieve of negatieve invloeden gezien binnen de wijk?
- Hoe creëren zij een gevoel van eigenwaarde? En hoe verhoudt zich dit tot een gedeelde groepsidentiteit?

- Wat voor grenswerk wordt er door de jongens gedaan om zich te identificeren met of zich juist los te koppelen van andere jongeren en andere wijken?
- Wat is het belang van de publieke ruimte en van voorzieningen vanuit het jongerenwerk voor hun groepsidentiteit en gevoel van eigenwaarde?

Panna-spel, gefotografeerd in Luchtbal op 12-06-18 © Catharina Gerritsen

De Canadablokken en het Tampicoplein, gefotografeerd in Luchtbal op 24-03-18 © Catharina Gerritsen

2. Methodologie

2.1 Epistemologisch kader

Het onderzoek wordt gedaan vanuit een constructivistische ontologische positie (Bryman, 2016). Die stelt dat er geen eenzijdige waarheid bestaat, zowel onderzoekers als de mensen die onderzocht worden construeren hun werkelijkheden. De sociale werkelijkheid wordt hierbij gezien als het geheel van alle perspectieven van mensen. Er is een focus op cultuur en betekenisgeving en alles waar mensen claims en interpretaties aan hangen wordt benaderd als een constructie. Het heeft ook een link met het symbolisch interactionisme, wat ervan uit gaat dat werkelijkheden ontstaan in sociaal contact en in de relatie van mensen tot elkaar. Het gaat over hoe mensen culturele betekenissen loslaten op bepaalde onderwerpen om zo de logica te kunnen ontdekken achter de handelingen van mensen omtrent die onderwerpen.

Het is een kwalitatief onderzoek, wat betekent dat het door de ogen van de bestudeerde is, er een focus is op details, context en de beschrijving hiervan, het procesgericht is, flexibel en dat de theorie voortkomt uit de data (Bryman, 2016). De keuze voor kwalitatief onderzoek vloeit voort uit de onderwerpkeuze. Er is in Vlaanderen redelijk wat onderzoek naar kansen die jongeren hebben in het onderwijs, naar discriminatie bij het zoeken van banen, naar hoe de leefsituatie in een wijk is en meer. Dit kan in (belangrijke) cijfers uitgedrukt worden, om de structurele verschillen te laten zien. Maar hoe jongeren betekenis geven aan hun positie en hoe zij zelf hun buurt zien is moeilijker uit te drukken in cijfers. Bovendien is hier niet veel onderzoek naar gedaan en is er nog geen specifieke theorie over. Daarom is er gekozen voor een exploratief onderzoek, wat niet een pasvraag antwoord geeft, maar wel mogelijke antwoorden waar vervolgonderzoek op verder kan bouwen.

Ook is kwalitatief onderzoek gepast gezien de enigszins gevoeligheid van het onderwerp. Persoonlijk contact en vertrouwen is belangrijk geweest in het kunnen stellen van de vragen en om de gelaagdheid van het onderwerp te begrijpen. Dit kan alleen op kleine schaal, zeker binnen dit tijdsbestek. Het is de keuze geweest om vooraf bedachte ideeën achter te laten en op nemen wat er op locatie gezegd

en gevoeld wordt, in plaats van over deze buurten en jongeren vanaf een afstand praten.

Het onderzoek heeft veel weg van een etnografisch onderzoeksdesign, met onderzoek in een alledaagse context, verschillende data, kleinschaligheid, diepgaandheid en de interpretatie van betekenisgeving (Hammersley & Atkinson, 2007). Maar toch zijn er ook verschillen. Ten eerste is er door tijdsbeperkingen niet een extreem langdurige tijd in het veld geweest, de data verzameling is in een periode van 3 maanden gebeurt. Daarnaast is de data verzameling niet compleet ongestructureerd gegaan, er is rekening gehouden met een balans in de karakteristieken van de geïnterviewde.

Er zal wel in dit onderzoek gebruikt worden gemaakt van etnografische technieken zoals participerende observatie en semigestructureerde interviews. Het is daarmee een keuze om te laten zien wat deze groep jongens belangrijk vindt, vanuit hun standpunt. Deze keuze komt voort uit de standpunttheorie van Collins (1997), deze theorie geeft aan dat iemand zijn kennis voortkomt uit de specifieke positie die iemand heeft in de samenleving. Dit gaat dan bijvoorbeeld over een intersectie van leeftijd, klasse, etniciteit en religie en bijbehorende positie daarvan binnen de hiërarchische machtsstructuur. Vanuit deze positie begrijpt men de wereld op een bepaalde manier (Collins, 1997). Dit betekent dus ook dat je als onderzoeker die vanuit een andere positie komt niet kan weten hoe het is om zo'n jongere te zijn. Wij kunnen dus leren van iemand zijn standpunt in de samenleving, zeker als dat een standpunt is wat niet vaak aan bod komt. Standpunttheorie beargumenteert ook dat groepen hoger in de hiërarchie van de samenleving machtsrelaties anders beleven (Collins, 1997 p. 377), wat voor deze casus betekent dat vanuit een andere positie de relatie met de autoriteiten niet als hetzelfde begrepen wordt. Deze unieke (als in; alleen zij kunnen erbij) kennis die deze jongeren hebben over hun positie in de samenleving is de focus van dit onderzoek.

Dit is een bewuste keuze voor het perspectief van de jongens, wat als een bias gezien kan worden. Maar zoals Becker (1967) schrijft is er altijd een vorm van bias in een onderzoek doordat het altijd een focus punt inneemt en dus eenzijdig is. Het verwijt van eenzijdigheid komt alleen vaker naar boven wanneer je het perspectief neemt van een groep lager in de hiërarchie, omdat het ingaat tegen gevestigde

ideeën (Becker, 1967). Sociologie haalt dus geen neutraal beeld van de werkelijkheid omhoog en dat past ook bij het constructivistische kader, dat zegt dat alle werkelijkheden geconstrueerd zijn en anders zijn voor verschillende groepen in de samenleving. Het onderzoek gaat dus in op hoe de werkelijkheid wordt geconstrueerd door deze jongens.

Er wordt voor het onderzoek voor een iteratieve manier van werken gekozen. Met theorie in het achterhoofd wordt data verzameld, maar er wordt geprobeerd niet vast zitten aan de gekozen theorie, maar open te staan voor nieuwe invalshoeken die uit de data voortvloeien. Het is een meerduidig onderwerp, waarbij meerdere factoren voor identiteitsvorming zorgen en zo zal het ook benaderd worden. Het onderzoek is gedurende de tijd aangepast aan de hand van nieuwe informatie die omhoogkwam tijdens het onderzoek, het is wat Hammersley en Atkinson een constante wisselwerking tussen data en ideeën noemen (Hammersley & Atkinson, 2007, p. 159). Op het begin ging het onderzoek voornamelijk uit van de publieke ruimte en het politie conflict, maar toen bleek de publieke ruimte eigenlijk alleen een deel te zijn van een belangrijker verhaal, namelijk over beeldvorming van buitenstaanders en van henzelf over de wijk.

2.2 Caseselectie & selectie van de respondenten

Het onderzoek is een casestudie, gericht op jongens van 14 tot 21 jaar uit de wijk Luchtbal. Dit betekent een gedetailleerd bestudering binnen een setting, zonder dat de setting zelf het onderwerp van onderzoek hoeft te zijn (Bryman, 2016). Er is voor een casestudie gekozen om meer tijd te kunnen besteden op de locatie om zo meer diepte te bereiken, wat ten goede is gekomen aan de kwaliteit van de data die verzameld zijn. Dit is vanwege de tijd die het kost om een vertrouwensband op te bouwen en een bekend gezicht te worden in de buurt, om vanuit die positie interviews te kunnen doen zonder argwaan te wekken en eerlijkere antwoorden te krijgen. Dit gaat wel ten koste van de breedte, het betekent dat de resultaten niet zomaar generaliseerbaar zijn naar andere settingen.

Elias schrijft echter wel dat *“door middel van de microkosmos van een kleine gemeenschap de macrokosmos van samenlevingen op grote*

schaal te belichten” (Elias, 1994, p. 45). Dit houdt in dat bepaalde reacties op situaties universeel zijn, hoe erg er ook ingezoomd is op een specifieke plek. Wellicht zijn er bepaalde aspecten uit het onderzoek die ook toe te passen zijn op jongens uit andere gestigmatiseerde buurten in België. Het zijn sociale kwesties die ook bij jongeren in andere buurten voortkomen en door in te zoomen op deze buurt is er de mogelijkheid dieper op de materie in te gaan.

Luchtbal is gekozen vanwege een aantal redenen. Zoals eerder al aangegeven is het de jongste wijk van Antwerpen en het blijft vergroenen. Dit betekent dat er een groot percentage jongeren in de wijk is en zij dus een belangrijke groep vormen. Luchtbal is ook een van de wijken in Antwerpen die veel negatief in het nieuws is geweest met betrekking tot jongeren en conflict met de politie. De keuze voor deze specifieke wijk heeft daarnaast praktische redenen, het is een plek die los staat van de rest van de stad en daardoor een overzichtelijke setting is. Het is ook een relatief kleine wijk qua inwonersaantal, waardoor er één jeugdwerking is die twee plekken hebben in de wijk. Dit zorgt ervoor dat het integreren als onderzoeker en de jongeren leren kennen beter tot stand komt dan in wijken waar er meerdere jeugdwerkingen zijn.

Het selectieproces van de respondenten heeft plaatsgevonden via de jeugdwerking JES. De jongerenwerkers waren de *'gatekeepers'* (Hammersley & Atkinson, 2007), die toegang tot de jongeren boden. De respondenten zijn niet willekeurig gekozen vanwege de beperkte groep, maar er is wel gezorgd voor een variatie in leeftijd, etnische achtergrond en interesses. Door op verschillende interesses af te gaan is de bedoeling geweest te voorkomen om alleen 1 (grote) vriendengroep te hebben gesproken. Zo zijn er respondenten via hun interesse in muziek gevonden, of in voetbal, jongens die vrijwilligerswerk voor JES doen, diegene die bij de instuifavonden komen of in de container (een hangplek voor de iets oudere jongens).

Er moet hierbij erkend worden dat er een bepaalde groep jongens niet in het onderzoek voorkomt, die de resultaten wel zouden beïnvloeden. De jongens die bij JES komen zijn een specifieke groep. De jongeren die op een hoger niveau in het schoolsysteem zitten of fulltime bezig zijn met een carrière, zijn minder zichtbaar in de buurt. Dit is ook door de jongerenwerkers aangegeven. Het is dus belangrijk om de grootste groep jongeren te erkennen, diegenen die niet meedoen

in makkelijk herkenbare activiteiten, maar die meestal informeel thuis zijn. Ook zijn er jongeren aan het andere kant van het spectrum, die bijvoorbeeld in de criminaliteit zitten en niks met instituties te maken willen hebben en daarom niet bij JES komen. Maar ook binnen de bezoekers van JES is er gesproken met een beperkte groep, namelijk de jongens die wilden mee werken. Dit zijn de jongens die geen wantrouwen ervoeren tegenover een onderzoeker en is daarmee een specifieke subgroep. Tijdens de selectie zijn er ook geen autochtone Vlaamse jongens tegen gekomen, terwijl die wel terug te zien zijn in de demografische cijfers van Luchtbal.

Dit betekent niet dat de resultaten minder valide zijn, het betekent wel dat de conclusies alleen gelden voor een bepaalde groep jongens binnen Luchtbal en ook alleen mogelijk generaliseerbaar zijn naar dezelfde type jongens in andere wijken. Het zijn de jongens die vaak bij de jeugdwerking komen en gebruik maken van faciliteiten in de wijk. Dit zou om verschillende redenen kunnen zijn, bijvoorbeeld door hun thuissituatie of schoolsituatie, wat verder niet binnen de focus van dit onderzoek ligt.

Er is gekozen om alleen op de jongens te focussen om verschillende redenen. Het zijn vooral jongens die negatief in het nieuws komen en dus worden de andere jongens gezien als deel hiervan. Zij ondervinden dit type stigma op dezelfde manier, terwijl de meisjes een andere groep zijn. De meisjes gebruiken ook de wijk op een andere manier en zijn bijvoorbeeld minder buiten op straat. Wanneer de meisjes bij het onderzoek betrokken zouden worden, zou het onderzoek meer moeten gaan over de gender verschillen, over de verschillende belevingswerelden van de groepen en de culturele structuren die hiervoor zorgen. Dit is natuurlijk zeker een onderzoek waard en het mag gezegd worden dat de meisjes een enigszins vergeten groep zijn. Voor dit onderzoek was het echter niet haalbaar om ook het gender perspectief mee te nemen, maar het is een aanbeveling voor vervolgonderzoek.

2.3 Data verzameling & analysemethode

Er is begonnen met een vooronderzoek in de wijken Borgerhout, Deurne-Noord en Luchtbal. Hieruit is een vraagstelling komen

vloeien en daarmee de keuze om er een casestudie over Luchtbal van te maken. De data bestaan uit open interviews en aanwezigheid op het terrein door middel van participerende observatie. Er zijn in totaal 12 dagen participerende observaties gedaan en er zijn 19 interviews met jongeren gehouden. Hiernaast zijn er 2 diepte-interviews met jongerenwerkers gehouden tijdens het onderzoek om de toen nog voorlopige analyse te vergelijken met hun ervaringen en zo de richting van het onderzoek en de interviewvragen voor de jongeren te sturen.

De data verzameling in Luchtbal is in een periode van drie maanden gebeurd (09-03 tot 13-06), waarin vooral de eerste maand in het teken stond van participerende observatie; van het praten, zien en doen. Dit betekende langs gaan bij de jeugdwerking en hun instuifavonden en daar jongeren op een informele manier spreken over hun ervaringen in Luchtbal. Er werd op het begin redelijk argwanend gereageerd, maar toch waren jongens wel spraakzaam, waarschijnlijk vanwege de informele setting (zonder opname apparatuur of notities op de plek zelf te maken). Ook heeft het geholpen om aanwezig te zijn op verschillende evenementen in de wijk en daar foto's te maken, om niet over te komen als stijve onderzoeker en interesse te tonen in de activiteiten in de wijk. Dit was ook een manier om iets terug te kunnen doen voor de organisatie JES. Er zijn dus verschillende observatiemomenten uitgevoerd om diverse data te verzamelen, van overdag tot 's avonds laat, op normale dagen tot op evenementen en op verschillende locaties (zie bijlage 2). Door de participerende observaties werd er duidelijk wat er precies gedaan wordt in de buurt, waar de jongeren aanwezig zijn en waarom ze daar zijn.

De interviews met de jongens hebben een vrij korte duur, het gemiddelde van de 19 interviews is 20 minuten. Het bleek tijdens het onderzoek dat hun spanningsboog ongeveer een kwartier was en dat zij mee wilden doen aan het interview, onder de voorwaarde dat het niet te lang zou duren. Soms lukte het om het interview iets langer te laten duren, maar het werd duidelijk dat de vragen afgesteld moesten zijn op een kort interview. Twee van de interviews zijn met meerdere respondenten tegelijkertijd gedaan, soms kwam het voor dat bij het starten van een interview andere jongens ook mee wilden doen en zij het fijner vonden om het op die manier te doen dan alleen een interview af te geven. Dit heeft voor- en nadelen gehad, een voordeel is dat er makkelijker gepraat wordt over onderwerpen en er discussies

ontstaan, een nadeel is dat ze elkaar beïnvloeden en antwoorden geven die wellicht wenselijk zijn onder groepsdruk.

Dit interview is gehouden aan de hand van een topiclijst (zie bijlage 3), om de onderzoeker ervan te verzekeren dat deze genoeg informatie zou vergaren, maar wel vrij stond om dieper in te gaan op bepaalde zaken en zo een vollediger beeld kon schetsen van het onderzoeksveld. De topiclijst geeft een kader, maar er is vrijheid binnen de vorm. Dit werkte bij de jongeren, omdat ze werden geïnterviewd op verschillende plekken en met verschillende relaties tot de wijk. Bijvoorbeeld iemand die verhuisd is naar Luchtbal als kind is iets gevraagd over de verschillen tussen Luchtbal en de vorige woonwijk en of het fijn was om te verhuizen naar Luchtbal. Een jongen die muziek maakt is gevraagd waar zijn raps over gaan en hoe hij over zijn buurt rapt. Respondenten krijgen zo de ruimte om zoveel mogelijk informatie te delen (Bryman, 2012). Het was wel semigestructureerd, er zijn bepaalde vragen en thema's die, al hoewel in een andere volgorde, altijd naar voren kwamen.

De interviews waren geïnitieerd door de jongerenwerkers, waarbij de jongeren door hen werden gevraagd en het misschien als verplichting voelde. Maar op een gegeven moment gingen jongeren erover praten met elkaar en kwamen ze zelf vragen of ze geïnterviewd mochten worden, omdat de interviews door anderen positief waren beleefd. Andere jongeren sloegen juist compleet dicht en antwoorden op alles ja of nee. Dit gebeurde vooral bij de wat jongere respondenten, waaruit ook bleek dat bepaalde vragen geen betekenis hadden voor hen, het hield ze simpelweg niet bezig. Het was dus een leerproces om de juiste vragen te stellen en een openheid te creëren.

De interviews zijn gehouden op locaties waar de jongeren zich bevonden op dat moment. Dat betekent bij de sportzaal, in de muziekstudio, tijdens een voetbalwedstrijd of in het jeugdhuis. Volgens een jongerenwerker uit Luchtbal heeft dit positief effect gehad op de jongeren, doordat zij zich gerespecteerd en gewaardeerd genoeg voelen dat iemand de moeite doet om naar hun toe te komen. Normaal moeten zij voor serieuze gesprekken naar iemand toe komen, naar de directeur in de school bijvoorbeeld. Ook helpt het bij het op het gemak stellen van de respondent, zeker wanneer er een precare machtsbalans is. Buitenstaanders hebben niet altijd het beste te zeggen over Luchtbal en de jongeren, zo blijkt uit hun verhalen en

mediaberichten. Het is dan extra belangrijk als onderzoeker om de ruimte te geven aan de jongeren om het interview op hun termen te doen en zonder vooroordelen het gesprek in te gaan. Er is dan ook gebruikt gemaakt van een '*warm interviewing style*' (Hammersley & Atkinson, 2007), die georiënteerd is op de persoon en gekenmerkt wordt door een positieve benadering.

Bij de relatie tussen de interviewer en geïnterviewde bleek mijn Nederlandse achtergrond een positieve invloed te hebben. Een jongerenwerker vertelde mij dat de jongens mij als een soort van buitenstaander in Vlaanderen zien, waardoor ze het minder ongemakkelijk vonden om kritiek te leveren op dingen in de samenleving. Er werd waarschijnlijk wel aan 'impression management' gedaan, door juist bijvoorbeeld een positief beeld van de wijk te laten zien. Het onderzoek dient dan ook door deze bril bekeken te worden, het is niet per se hoe deze jongens in het dagelijkse leven alles doen, het is een ideaalbeeld geconstrueerd door hen, waar desalniettemin veel uit te leren valt.

Er is niet gekozen voor de rol van een naïeve buitenstaander, maar er is juist benadrukt ook uit een grote stad te komen en er is voor gekozen begrip te tonen voor hun situatie. Dit moest echter wel uitgesproken worden, aangezien als blanke vrouw uit de middenklasse dit niet als vanzelfsprekend wordt gezien. In alle gevallen is het duidelijk gemaakt voor welke reden het onderzoek was, ook tijdens de participerende observaties. Het is uitgelegd dat de privacy gewaarborgd zou worden, door niet hun echte namen te gebruiken in het onderzoek. Dit volgens de regels van de ethiek van het sociaal onderzoek (Hammersley & Atkinson, 2007).

De interviews zijn gecodeerd via een open codering, waar alle mogelijke thema's in verwerkt zaten. Dit is voornamelijk gedaan aan de hand van de thema's in de topiclijst van de interviews. Daarna werd er selectief dan wel gefocust gecodeerd, zoals Charmaz voorstelt, aangehaald door Bryman (2012), waarbij de thema's ingedund en geherformuleerd zijn, om zo de data het meest helder te kunnen analyseren. De analyse bestond ten slotte uit vergelijken van fragmenten met dezelfde code op verschillen en overeenkomsten (zie bijlage 4 voor de codering).

2.4 Kwaliteit & betrouwbaarheid

Voor een goed onderzoek wordt er afgestaan op de regels voor betrouwbaarheid en validiteit. King, Keohane en Verba (1994) stellen dat deze net zo zeer gelden voor kwalitatief onderzoek als voor kwantitatief onderzoek. Al worden de criteria anders ingevuld, de achterliggende logica is gelijk. Het gaat namelijk om het maken van inferentie, om door het onderzoek meer te komen weten over niet alleen het bestudeerde, maar ook over soortgelijke cases. Dit kan door te letten op de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek, om er zo zeker van te zijn dat de conclusies geldig zijn door zorgvuldige uitvoering van het onderzoek.

Er zijn verschillende manieren om de kwaliteitscriteria op kwalitatief onderzoek toe te passen. Voor dit onderzoek worden de criteria van Guba & Lincoln gebruikt, zoals omschreven in Bryman (2016). De eerste is de geloofwaardigheid, hoe geloofwaardig de verhalen zijn en of het een basis in de realiteit heeft. Om hieraan te voldoen is er gedaan aan triangulatie, dit betekent dat er meerdere onderzoeksmethodes zijn ingezet om het onderzoeksvraagstuk van meerdere kanten te kunnen belichten (Bryman, 2016). Triangulatie is gedaan door het testen van de bevindingen van de participerende observaties tegenover interviews. Ook zijn er interviews met jongerenwerkers gehouden om de bevindingen te testen tegenover hun visie over de probleemstelling, die meer macro is dan die van de jongens zelf, aangezien zij over een lange tijd en met veel verschillende jongeren in de buurt werken en dus meer een overzicht hebben. Ook zijn de geschiedenis van Luchtbal en de demografische cijfers meegenomen in het onderzoek.

Een ander criterium is de verplaatsbaarheid van het onderzoek, of wel de generaliseerbaarheid. Dit is in dit type kwalitatief onderzoek lastig, want de specifieke context is bijna nooit te verplaatsen naar het macroniveau. Wel is door middel van *'thick description'* mogelijk het te verbeteren, door te laten zien wat de specifieke context is en dus voor welke contexten de conclusie zou kunnen gelden. Dit wordt gedaan door uitgebreide veld notities en door een omschrijving van de buurt te maken voor de analyse begint.

Vertrouwenswaardigheid is ook een belangrijk criterium. Dit kan bereikt worden door de materialen van alle fases bewaren. Dit

betekent dat de veldnotities, schetsen van de analyse en transcripties van de interviews allemaal bewaard worden en opgevraagd kunnen worden als bewijsmateriaal. Controleerbaarheid is het laatste criterium, dit betekent om niet persoonlijke waardes het onderzoek te laten beïnvloeden. Dit kan door een gevarieerd beeld te laten zien, door contrasterende cases te beschrijven of andere het te laten bekijken. In de analyse is hierop gelet, om een gevarieerd beeld te laten zien vanuit de respondenten. Er zijn ook aantekeningen van observaties zo snel mogelijk opgeschreven om bias te voorkomen. De resultaten van het onderzoek worden ook naderhand voorgelegd bij JES, wat zorgt voor een extra motivatie om op de juistheid te letten.

Vorrondes voor Panna kampioenschap, gefotografeerd in Luchtbal op 09-05-18 © Catharina Gerritsen

Het Tampicplein en de Canadablokken, gefotografeerd in Luchtbal op 09-05-18 © Catharina Gerritsen

3. Luchtbal

Met de theorie, vraagstelling en methodologie helder wordt er nu ingegaan op de casestudie. Voordat de jongens aan het woord komen, wordt er eerst een context geschetst over de plaats waar zij zich in bevinden, Luchtbal. Via de geschiedenis en demografische cijfers komen we aan bij de impressie van het huidige Luchtbal, om voorbereid de analyse in te gaan.

3.1 Vervlogen modernistische hoop: de geschiedenis van Luchtbal

Het verhaal van Luchtbal is er een van een veranderende maatschappij en van het grote modernistische denken van de jaren 50, wat zijn beloftes in de huidige tijd niet meer waar kan maken. Het is een verhaal van verschuivingen in denkbeelden en sociale samenstellingen. De geschiedenis induiken verschaft een macroperspectief dat de hedendaagse ervaringen van de jongeren in Luchtbal in een zinvol kader kan plaatsen. De geschiedenis van Luchtbal is belangrijk voor de hedendaagse gang van zaken, het geeft namelijk, naast de architectonische ontwikkelingen, inzicht in hoe de huidige bevolkingssamenstelling tot stand is gekomen qua socio-economische achtergronden en waarom dat culturele spanningen met zich heeft meegebracht. Het geeft daarnaast ook inzicht over hoe er naar de wijk wordt gekeken door binnen en buitenstaanders, mede als gevolg van het sociale woning beleid van de stad Antwerpen.

Betekenisgeving over de wijk en wat het betekent om goed te wonen is veel veranderd in de tijd. Ook het imago van Luchtbal is zeker niet altijd hetzelfde geweest. De afgelopen honderd jaar is het een wijk die is gegaan van vol met modernistische beloftes en progressie naar het boegbeeld van een achtergestelde wijk met een concentratie van lage inkomens en etnische minderheden, met een toenemend aantal verdwijnende voorzieningen.

Maar hoe is het allemaal begonnen? De naam Luchtbal komt van een gebeurtenis in 1905, toen de eigenaar van een herberg aardappelen aan het rooien was toen er een Duitse luchtballon neerstreek. Dit was zo bijzonder dat hij zijn herberg naar de Luchtballon noemde. Vervolgens werd de naam overgenomen voor de huizen die eromheen

werden gebouwd ('50 jaar Luchtbal', 1975). De wijk Luchtbal heeft altijd in het teken gestaan van infrastructuur en arbeid, ook op de dag van vandaag is het omringd door verschillende vormen van infrastructuur (autowegen, industrie, de haven, het treinspoor).

De wijk is vanaf de jaren 20 gebouwd in verschillende fases, die allemaal vooruitstrevend en modernistisch waren voor hun tijd en allemaal een focus op sociale huisvesting hadden. Het oudste gedeelte van Luchtbal is gebouwd in het kader van de Engelse tuinstadbeweging, een architectonische utopische beweging die als reactie op de overbevolkte, sociaal ongelijke en ongezonde stad een groen alternatief wou bieden (Van den Broeck & Vervloesem, 2013). De bewoners werden gestimuleerd om de woningen te kopen en dit zorgde ervoor dat vooral de rijkere arbeiders op Luchtbal kwamen te wonen. Er werd veel belang gehecht aan een sterk gemeenschapsleven, voor een deel afkomstig uit het een Engels kamp wat ervoor op dezelfde locatie lag. Het vele groen werd gezien als een sterk verbeterde woonkwaliteit vergeleken met de stad en er was meer ruimte dan in de stad (Van den Broeck & Vervloesem, 2013).

Tijdens en na de tweede wereldoorlog komt er een grote woningnood in Antwerpen en sociale huisvesting wordt het focus punt van het beleid. Eind jaren '30 wordt het eerste grote complex op Luchtbal gebouwd, het Canadablok, met 385 woningen in één blok door een sociale woningbouwvereniging ('50 jaar Luchtbal', 1975). In de jaren '50 komt de echte explosieve groei van de wijk tot stand, dit gaat van '50 tot '60 over meer dan 2000 appartementen in 10 jaar tijd. Luchtbal werd het boegbeeld voor de moderne stad, met modernistische hoogbouw en een hoogst functionele indeling van de wijk met werk, wonen, verkeer en recreatie en sport in gescheiden delen ("Sociale woonwijk Luchtbal inventaris bouwkundig erfgoed", 2016). Het werd gebouwd met het idee van een autonome wijk, waar de bewoners al hun voorzieningen in konden vinden. De huizen kwamen met een uitgeruste keuken, elektriciteit en stromend water, iets wat een luxe was vergeleken met de arbeiderswoningen in het centrum (Van den Broeck & Vervloesem, 2013).

De bewoners werden begeleid door sociale werkers met richtlijnen omtrent onderhoud van hun appartement, persoonlijke hygiëne en opvoeding van hun kinderen ("Sociale woonwijk Luchtbal inventaris bouwkundig erfgoed", 2016). Ook waren er financiële

vereisten, waardoor er de redelijk gegoede arbeider op Luchtbal kwam te wonen, veelal werkzaam in de haven. Luchtbal was een modern boegbeeld op dit moment, geschikt voor de rijkere arbeidersklasse.

Maar in de jaren '70 komen de eerste veranderingen. In 1975 wordt al in een boekje ('50 jaar Luchtbal', 1975) genoemd dat de oude bewoners vinden dat de menselijke gezelligheid en eigenheid ten koste zijn gegaan voor de welvaart en expansie. Toch zijn er op dat moment nog veel verenigingen en organisaties, namelijk 46 in totaal. Ook staan er tientallen advertenties in het boekje van allerlei verschillende bedrijven in Luchtbal. Er is een winkelcentrum met een verzameling aan winkels ('50 jaar Luchtbal', 1975).

De arbeiders met een toenemend inkomen kunnen op Luchtbal geen huis kopen, omdat het sociale huurwoningen zijn en dus vertrekken ze naar andere gemeentes. Ook de kinderen van arbeiders vertrekken en zo vergrijsst de bevolking in de wijk en er ontstaat leegstand. De bevolkingssamenstelling verandert ook door de komst van de eerste Marokkaanse gezinnen in de jaren '80, die als gastarbeiders naar België zijn gekomen. Langzaamaan komen er steeds meer etnische minderheden op Luchtbal wonen. Met deze twee bewegingen daalt het gemiddelde inkomen van de wijk (Van den Broeck & Vervloesem, 2013).

De veranderende samenstelling van bewoners zorgt voor spanningen en een deel van de vroegere bewoners besluit te verhuizen. Van den Broeck & Vervloesem (2013) omschrijven hoe dit precies samen valt met de crisis van de sociale woningbouw in België, waarbij er steeds meer voorzieningen worden afgebouwd, er geen controle meer is op de sociale huurders en de kwaliteit van de woningen afneemt door veroudering. Dit valt samen met een grotere economische crisis. In de grotere samenleving ontstaan er ook steeds meer culturele spanningen en dit is het moment dat Vlaams Blok op komt, die de culturele verschillen benadrukken. Dit heeft veel invloed op een diverse wijk als Luchtbal.

Dit is ook het moment waarbij de beeldvorming over sociale woningen een negatieve draai krijgt. In de jaren '90 ontstaat er een discours waarbij de bewoners en de type gebouwen worden aangewezen als schuldigen voor problemen in de wijk, in plaats van te kijken naar de afgenomen investeringen in de wijk. De aanpak van de problemen wordt onder andere gefocust op de instroom van

migranten te beperken en op de aanpak van criminaliteit. Sociale woningbouw krijgt een negatief stigma wat geïmplementeerd wordt op Luchtbal. De modernistische utopie is officieel voorbij (Van den Broeck & Vervloesem, 2013).

Als een reactie hierop beginnen eind jaren '90 en begin 2000 de woningcoöperaties met renovaties van een aantal appartementenblokken, de overheid zorgt gedeeltelijk voor de financiering. Er wordt gedacht vanuit een 'sociale mix' gedachte, om met betere woningen inwoners aan te trekken met een andere socio-economische status. Ook wordt door dingen te bouwen gehoopt het imago van de wijk te verbeteren. De sociale mix komt niet tot stand, wegens een gebrek aan interesse vanuit de middenklasse. Ook verdwijnen er steeds meer voorzieningen, zoals winkels in de huizenblokken.

Hiernaast ontstaat er ook een aanpak van maatschappelijke werkers en uitbreiding van de sociale activiteiten naar de etnische minderheden. De etnische gemeenschappen zelf zetten ook initiatieven op. Tussen deze groepen ontstaan soms spanningen, er zijn actiegroepen met oudere bewoners die de nieuwere bewoners de schuld geven van de achteruitgang van de wijk (Van den Broeck & Vervloesem, 2013).

De afgelopen 10 jaar stonden in het teken van het de verbetering van de wijk. Door de renovaties van de gebouwen, dit tot op de dag vandaag bezig zijn, zijn er grote groepen mensen verhuisd, soms tijdelijk en soms blijvend. Dit zorgt voor een minder sterke sociale cohesie en het sociale weefsel is zwakker geworden (Van den Broeck & Vervloesem, 2013).

De geschiedenis plaatst Luchtbal in een tijdsperspectief, waardoor het heden beter wordt begrepen. Wat begon als modernistische vooruitgang voor de arbeidersklasse, is een achtergestelde wijk geworden, waarbij er een continue afname van voorzieningen is geweest en een toename van een negatief stigma. De bevolkingssamenstelling is drastisch veranderd met bijbehorende spanningen tussen groepen bewoners. Voor de jongeren wordt de geschiedenis van de wijk anders gevoeld dan de ouderen, zij weten immers niet hoe het vroeger was en zien alleen het heden. Zoals in verdere hoofdstukken wordt gezien, is de geschiedenis een voorloper van de sentimenten die vandaag de dag in de wijk worden gevoeld.

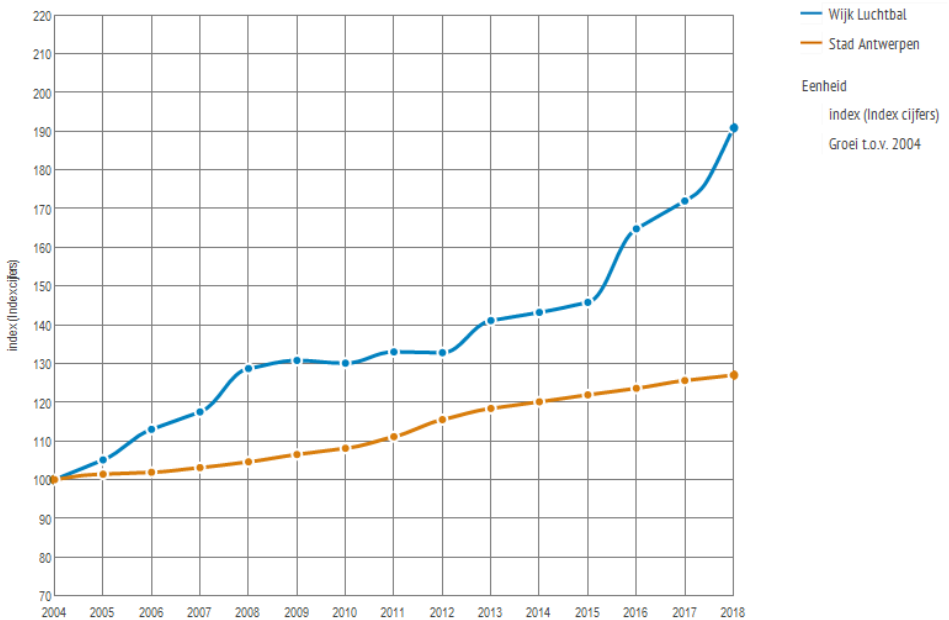
3.2 Luchtbal in cijfers

Om het onderzoek goed te kunnen duiden wordt hier een macro perspectief geboden over de wijk via data afkomstig van de interactieve website De Stad in Cijfers van Antwerpen (Stad in cijfers, 2018). Met deze objectieve cijfers wordt het duidelijker hoe de wijk functioneert en het helpt wellicht om te begrijpen hoe jongeren dingen ervaren binnen dit kader. Het is een verzameling van cijfers van de buurtmonitor en gaat over demografische, economische en sociale thema's. Wanneer er in de tekst die volgt vergelijkingen worden gemaakt is dit altijd met de data van het gemiddelde van de stad Antwerpen en van het recentste jaar dat de data beschikbaar zijn, wat 2017 of 2018 is afhankelijk van de specifieke data. De percentages zijn afgerond naar hele getallen.

Op dit moment wonen er 6634 bewoners in Luchtbal met in totaal 2634 huishoudens, een kleine wijk dus. Doordat Luchtbal aan alle kanten is omgegeven (door een snelweg, spoorweg, industrie, een kanaal en een natuurgebied) is het ook een redelijk afgesloten wijk. De wijk bestaat voor 90% uit sociale huurwoningen en 10% sociale koopwoningen.

Op dit moment maken jongeren (0-17) 34% van de bewoners in Luchtbal uit, terwijl het gemiddelde van Antwerpen op 22,4% ligt. Waar eerst de wijk een vergrijzing onderging, vindt in Luchtbal sinds 2004 een verjonging plaats, door een stijging van geboortes en een bovengemiddelde afname van 65-plussers. Er is een veel hoger geboortecijfer vergelijken met de rest van de stad, met 20,5 geboortes per 1000 inwoners (tegenover 7,8). Deze ontwikkelingen maken duidelijk dat er een vergroening plaats vindt, die specifiek aan Luchtbal is. Dit geeft het belang van dit onderzoek aan, aangezien het percentage jongeren in de wijk blijft stijgen.

Grafiek: Evolutie van het aantal 0-17 jarigen in Wijk Luchtbal en Stad Antwerpen, indexcijfer

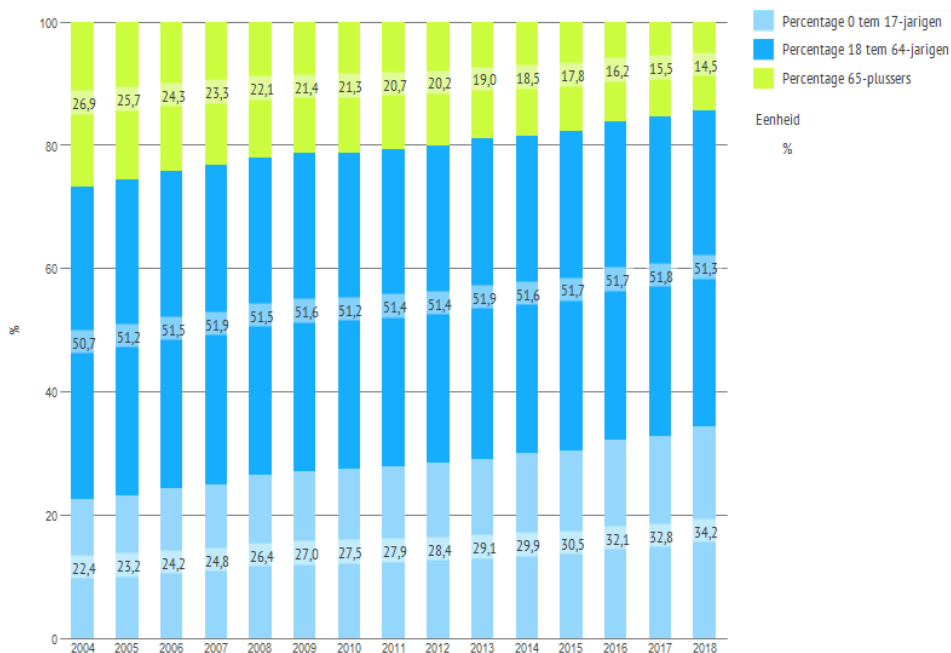
Bron: Stad Antwerpen, Districts- en loketwerking

Herdruckt van “*Stad In Cijfers*”. Geraadpleegd op <https://stadincijfers.antwerpen.be/dashboard/Hoofd-dashboord/Demografie/>

Het is een echte gezinswijk, waar de meeste huishoudens uit gezinnen bestaan. Er zijn dubbel zo veel 1-ouder gezinnen vergeleken met de rest van Antwerpen (16%), meer gehuwden met kinderen (22%) en maar 2% van de bewoners is alleenstaand. Er zijn ook bovengemiddeld veel huishoudens met 4, 5 of meer dan 5 gezinsleden. Dit past ook bij het grootste gedeelte van de woningen in Luchtbal, die specifiek gebouwd zijn voor grote gezinnen met meerdere slaapkamers. Al zijn het huizen met meerdere slaapkamers, toch is er per inwoner gemiddeld minder ruimte dan het gemiddelde van Antwerpen. Dit betekent dat jongeren opgroeien met minder persoonlijke ruimte thuis dan in andere delen van de stad.

In Luchtbal hebben 73% van de bewoners een vreemde herkomst. Hiermee wordt bedoeld dat of de persoon zelf of een van de ouders niet in België is geboren. Het grootste gedeelte hiervan zijn 1^e generatie, ofwel mensen die zelf buiten België geboren zijn. Dit is zelfs twee keer zoveel als in de rest van Antwerpen. Bij jongeren zijn er veel meer mensen met een vreemde herkomst terwijl bij de oudere bevolking van Luchtbal er juist een groter autochtoon deel is. Onder jongeren van 10-19 jaar zijn er in Luchtbal 770 jongeren van vreemde herkomst en 145 van autochtone Belgische afkomst.

Grafiek: Verdeling van het aantal inwoners naar leeftijd in Wijk Luchtbal

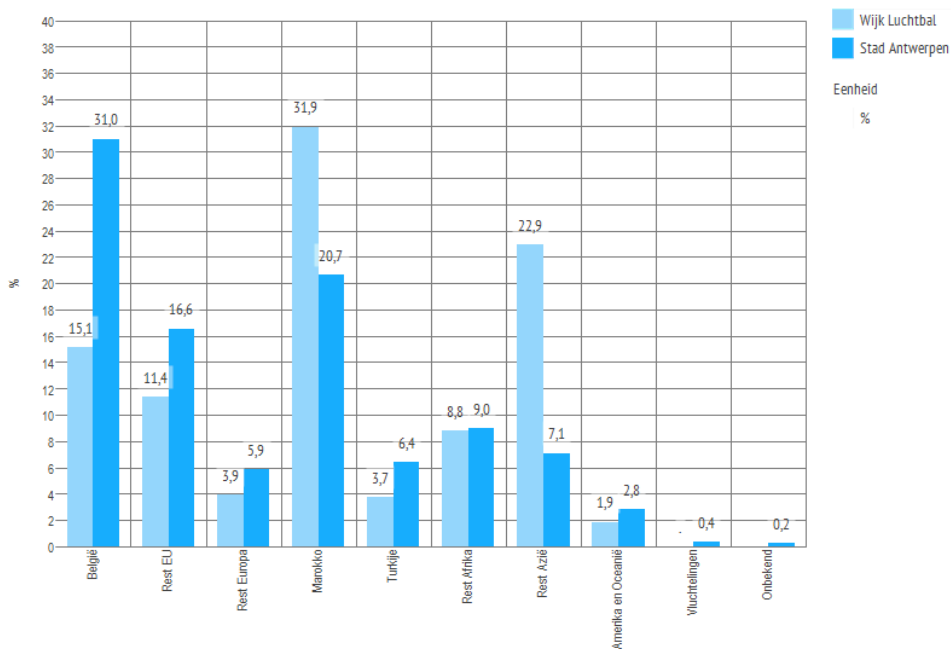

Bron: Stad Antwerpen, Districts- en loketwerking

Herdruckt van “*Stad In Cijfers*”. Geraadpleegd op <https://stadincijfers.antwerpen.be/dashboard/Hoofd-dashboard/Demografie/>

12- tot 17-jarigen naar etnische herkomst (herkomst ouders meegerekend) in Wijk Luchtbal en Stad Antwerpen, 2018

De verdeling van de kinderen in het gebied Wijk Luchtbal volgens herkomst. Voor herkomst kijken we naar de eerste nationaliteit van de persoon. Voor inwoners wiens eerste nationaliteit Belg is, kijken we naar de eerste nationaliteit van de moeder. Indien die niet gekend is (overleden of woont buiten de stad), dan kijken we naar de eerste nationaliteit van de vader.

Bron: Stad Antwerpen, Districts- en loketwerking

Herdruckt van “*Stad In Cijfers*”. Geraadpleegd op <https://stadincijfers.antwerpen.be/dashboard/Leerlingen-secundair-onderwijs--c635851902622466770>

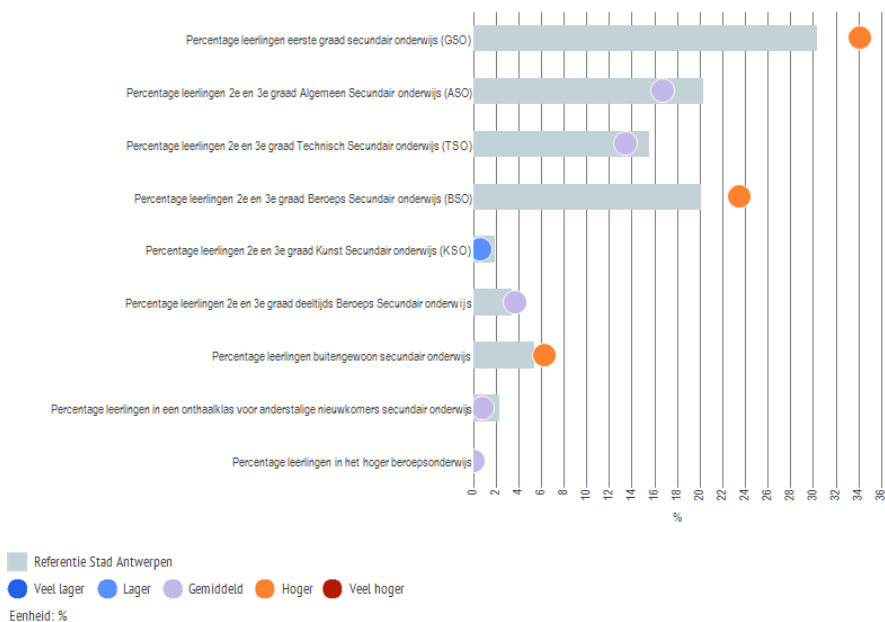
Ook zijn er cijfers beschikbaar over de schoolcarrières van jongeren uit Luchtbal. Er zijn veel indicator leerlingen (92% in Luchtbal tegenover het gemiddelde van 65,4%), dit zijn leerlingen met een niet Nederlandse thuistaal, een laagopgeleide moeder en/of ontvangers van een schooltoelage. Er zitten een gemiddeld aantal scholieren op het Algemeen Secundair Onderwijs en iets meer dan gemiddeld aantal scholieren op Beroeps Secundair Onderwijs.

Er is verder veel progressie te zien, zo is schoolvertraging steeds minder geworden vanaf 2007 en is het op dit moment hetzelfde als het

gemiddelde in Antwerpen. Maar hiervan heeft wel 13% van de jongeren meer dan 1 jaar vertraging in het secundair onderwijs, wat gezien wordt als het serieus bemoeilijken van een carrière. In het hoger onderwijs komen steeds meer jongeren uit Luchtbal terecht, in 2008 was het nog 10% en 2016 was het 19% van de jongeren, wat steeds dichterbij het gemiddelde van Antwerpen komt (22%). Het gaat hierbij voornamelijk over professionele bachelors en academisch gerichte bachelor opleidingen.

Leerlingen secundair onderwijs volgens onderwijsvorm wonend in Wijk Luchtbal, 2017

In onderstaande grafiek wordt het aandeel leerlingen per onderwijsvorm weergegeven. De grijze balken geven de aandelen weer voor het vergelijkingsgebied: Stad Antwerpen. Je kan deze 'vergelijkingsgebieden' zelf kiezen door bovenaan het scherm bij "Vergelijkingsgebied" gebieden te selecteren. Vergelijken met een district kan enkel indien al de buurten binnen hetzelfde district liggen. De gekleurde bolletjes stellen het gebied Wijk Luchtbal voor. Een blauw bolletje wijst op een significant lager aandeel dan Stad Antwerpen, een rood bolletje op een significant hoger aandeel en een grijs bolletje wijst op geen significant verschil.

Bron: Vlaamse Gemeenschap, Departement Onderwijs, Afdeling Begroting en Gegevensbeheer

Herdruckt van "Stad In Cijfers". Geraadpleegd op <https://stadincijfers.antwerpen.be/dashboard/Leerlingen-secundair-onderwijs--c635851902622466770>

Qua economisch kapitaal scoort Luchtbal niet hoog, 37% van de inwoners wonen in een gezin met weinig of geen betaalde arbeid. Dit geldt vooral voor gezinnen met alleenstaande ouders, namelijk de helft daarvan. Er zijn dus nogal wat jongeren die in armoede opgroeien, vooral onder de niet-autochtone bevolking. De lage inkomstgroepen zijn dan ook oververtegenwoordigd en de meerderheid van de inwoners heeft een inkomen van onder de 15.000 euro per jaar.

Er is ook de kans armoede gemeten, wat een schaal is tussen armste en minst armste buurten in de stad gebaseerd op langdurige werkzoekenden, OCMW-steun en inkomens lager dan 10.000 euro. Op de schaal van 0 tot 10 met 10 als hoge kans armoede scoort Luchtbal een 8,5.

Voorzieningen voor jongeren scoren wel goed, met 100% van de jongeren die dichtbij een fuifruimte, speelruimte of speelterrein wonen. De afstand van de jongeren tot een jeugdwerking is zoals het gemiddelde van Antwerpen. Qua algemene voorzieningen zijn er een cultuurcentrum, een bibliotheek en een sportzaal dichtbij. Er is echter geen zwembad, geen stadskantoor, geen bank en geen politiekantoor in de wijk. Ook zijn er een onder gemiddeld aantal bakkers, slaggers (nul namelijk) en supermarkten. Er is wel een bovengemiddelde hoeveelheid buurtgroen en lokale open ruimtes, allemaal zeer dicht bij huis. Maar de natuurlijke pret wordt gedrukt door een hoog percentage stikstofdioxide, geproduceerd door de omliggende wegen en fabrieken. Dit betekent dat 100% van de bewoners zijn blootgesteld aan een hoeveelheid stikstofdioxide die de EU-norm overschrijdt. Ook is er veel geluidsoverlast van de snelweg, 52% van de bewoners zijn blootgesteld zijn aan een storend geluidsniveau.

Criminaliteit in de wijk bestaat vooral uit overlast en drugsbezit. Er is minder agressieve diefstal en drugshandel dan in het centrum en er worden over het algemeen minder criminele feiten gepleegd. Woninginbraken zijn echter hetzelfde als in het centrum, door een halvering de afgelopen 10 jaar, net zoals de agressieve diefstallen. Drugsmisdrijven zijn echter gestegen, waarbij het voor het grootste gedeelte (93%) gaat over drugsbezit en in mindere mate (7%) over drugshandel. Met 68 gevallen in 2017 betekent het dat er ongeveer 5 geregistreerde incidenten van drugshandel in dat jaar waren. De criminaliteit ziet er vrij gemiddeld uit vergeleken met Antwerpen, behalve een hoog percentage van overlast en drugscriminaliteit.

3.3 Een impressie van het huidige Luchtbal

Om de analyses beter de kunnen duiden, wordt er eerst nu een beeld geschetst van de wijk door de elementen te beschrijven die van belang zijn voor de jongeren. De informatie komt uit participerende observaties waaronder gesprekken met jongeren, interviews met jongerenwerkers en uit berichten van de media.

3.3.1 De belangrijke plekken in Luchtbal

Luchtbal ligt naast de snelweg en dit is ook het eerste wat opvalt bij het binnen lopen van de wijk, namelijk een continue ruis. Tijdens het lopen door de wijk valt elke keer op hoe rustig het eigenlijk is. Er is veel groen en veel ruimte, maar vaak maar een enkel persoon die zich erin bevindt, behalve bij bepaalde activiteiten en evenementen natuurlijk, dan komt iedereen naar buiten en wordt de enorme diversiteit onder de mensen duidelijk zowel in etnische achtergronden als in leeftijden. Iedereen lijkt dan samen te komen (veldnotitie van de buitenspeeldag, 18-04-18).

Het is een wijk die in verbouwing is, van de iconische zes woontorens is er telkens eentje die verbouwd wordt. Uiteindelijk moeten ze allemaal gerenoveerd zijn. Er worden naast renovaties ook nieuwe sociale woningen gebouwd, op plekken waar vroeger recreatieruimte was, wat de bevolkingsdichtheid van de wijk verhoogd. Er liggen voor de relatief kleine wijk veel straten open en er zijn altijd steigers te zien van bouwprojecten. De impact die de nieuwe woningen en dus de nieuwe bewoners hebben is voor te stellen in een wijk met een klein aantal bewoners.

Er zijn ook meerdere jongeren die binnen Luchtbal verhuisd zijn door de verbouwingen, de nieuwe huizen blijken echter niet perse een verbetering te zijn, ze zijn namelijk kleiner dan de huizen die er eerder stonden, zo vertellen verschillende jongeren. Het past binnen het idee van sociale woningen, zo praktisch mogelijk en zoveel mogelijk mensen op een klein aantal meter kunnen huisvesten. Luchtbal lijkt verdeeld te zijn in twee delen, wat vroeger het oude en nieuwe gedeelte heette, waarmee het oude gedeelte de laagbouw is en het nieuwe gedeelte de flats en blokken die na de jaren '50 zijn gebouwd. Tegenwoordig is een gedeelte van het oude gedeelte vernieuwd en dus

klopt die verdeling in naam niet helemaal, maar het voelt nog steeds als twee verschillende delen van de wijk.

Veel van de jongeren komen voornamelijk in het gedeelte van de hoogbouw, hier is ook de meeste recreatieruimte. De grote hoeveelheid groen valt meteen op. Hier is ook het Tampicoplein, waar een voetbal en basketbalveld is gebouwd. Dit is een populaire plek voor de jongeren om elkaar te ontmoeten. Aan de andere kant van de straat is een parkje met ook een populair voetbalveld, met ernaast het Cultureel Centrum, wat de jongeren nu nog delen met de andere buurtbewoners, maar gedurende het onderzoek wordt er gebouwd aan een plek voor alleen de jongeren, die geopend is op 04-07-18. Met de bouw van het nieuwe centrum, komt er een muziekstudio waar voor geld ingezameld bij de burgerbegroting van Antwerpen, door een pitch van de jongeren. Hier hebben zij een betoog gehouden waarom een studio belangrijk voor hen is en zijn ze met een financiering van 40.000 euro naar huis gegaan. De studio dient om talent te stimuleren en jongeren op te leiden tot studietechnieker, die vervolgens weer andere kunnen helpen (interview jongerenwerker, 29-05-18).

De container, een tijdelijke plek voor de wat oudere jongeren (eigenlijk alleen jongens), is ook gedeeltelijk door de jongeren er gekomen. Zij hebben met behulp van jongerenwerk, een architect en een graffitikunstenaar een aantal containers omgetoverd tot chill-plek. Zij hebben hierbij zelf het bouwwerk gedaan, de elektriciteit aangelegd, de binnenkant in elkaar getimmerd en nog meer. Het is de trots van de jongens die eraan hebben mee geholpen. Het ligt op een enigszins afgelegen plek, ver van de huizen, en is als een soort van huis voor deze groep jongens bedoeld. De container gaat open wanneer de jongerenwerker van die groep er is, dit is meestal een paar keer per week in de avond.

Verder komt Luchtbal over als een vrij geïsoleerde en lege wijk, hiermee wordt bedoeld leeg qua voorzieningen. Als er 's avonds eten wordt gezocht op straat, dan is de Turkse buurtsuper die toevallig een Turkse pizza verkoopt de enige optie. Vorig jaar is de bank verdwenen, er zijn steeds minder bussen en er is geen apotheek meer door verbouwing. Wel is er een bibliotheek, moskee, schouwburg, cultureel centrum, een café, een Carrefour, goklokaal en sporthal. Maar uit gesprekken met bewoners blijkt dat dit slechts een fractie is van wat er vroeger was.

3.3.2 Jongerenwerk in de wijk

JES is de organisatie die sinds zo'n 6 jaar in Luchtbal actief is. JES is een jeugdorganisatie die in verschillende Belgische steden actief is en 'ondersteunt kinderen en jongeren in de zoektocht naar hun plaats in de stad en onze samenleving' (zie www.jesantwerpen.be). In Antwerpen zijn er vier jeugdcentra, waarvan er één op Luchtbal is. Deze zit in het Cultureel Centrum, waar ook de lokale bibliotheek gevestigd is en er activiteiten voor andere wijkbewoners plaatsvinden.

Hier wordt een vrijetijdsaanbod gedaan, zoals danslessen, kook workshops, zaalvoetbal, studiobezoeken, recreatieve uitjes naar de rest van de stad en instuif momenten waar de jongeren kunnen komen chillen met vrienden en bijvoorbeeld gamen. Jongeren kunnen ook bij JES hulp zoeken bij het vinden van werk of een geschikte opleiding. Er zijn ook grotere evenementen die georganiseerd worden in de wijk, zoals het Urban Luchtbar, waar lokaal muzikaal en danstalent wordt getoond.

Alle activiteiten zijn toegespitst op specifieke leeftijdsgroepen. Deze zijn verdeeld in Kinderwerking (6-11 jaar), Meisjeswerking (12+), Tienerwerking (12-15 jaar), Jongerenwerking (16+) en Dans & Studio (6-9 jaar, 9-12 jaar en 12+). Voor elke groep is er een andere jongerenwerker actief die binding heeft met specifiek die groep. Er is ook een jongerenwerker die vindplaatsgericht werk doet, ofwel naar de pleintjes en plekken gaat waar jongeren hun vrije tijd besteden en contact legt met de jongeren op straat.

3.3.3 Stigmavorming: conflict met de politie & media-aandacht

Zoals eerder genoemd hebben sociale woonwijken al sinds de jaren 90 een slecht imago. Maar in Luchtbal heeft een specifieke gebeurtenis het imago verslechterd. Het is een gebeurtenis die door bijna alle jongeren die zijn geïnterviewd is aangehaald wanneer het gaat over het stigma wat op de wijk ligt. Op hun visie op dit incident wordt er later verder ingegaan.

Het begon in de zomer van 2016 toen de 19-jarige A. Abdellilah een oogkasbreuk had opgelopen door een hardhandige arrestatie van

de politie tijdens een politiecontrole in de wijk, hij heeft hier later ook aangifte voor gedaan. Volgend op de mishandeling door de politie zijn er in de dagen erna politievoertuigen bekogeld en twee auto's in de fik gestoken (Van der Aa, 2016). Vanuit de jongeren zijn er toen protesten georganiseerd tegen het politiegeweld, die uit de hand lopen met als toppunt een steen die door een politieruit heen gaat. Er volgt een periode van regelmatige undercover politiecontroles en fouilleringen door politie in burger.

Het bereikt het landelijk nieuws en er wordt uitgebreid over bericht. Het past binnen een grotere berichtgeving van 'probleemjongeren'. De steen die door de autoruit van een politiebusje wordt gegooid wordt het symbool hiervan. Dit feit wordt door een jongen uit Willebroek gepleegd, die samen met vrienden naar Luchtbal trekken om mee te betogen tegen politiegeweld. Later blijkt dat zij ook brandbommen hadden klaargelegd. Er worden in totaal 12 jongeren berecht voor de gebeurtenissen voor geweldpleging, brandstichting en opruiing met celstraffen tot wel 4 jaar voor de 'leider' (Van der Aa, 2017) (Lefelon, 2017).

De impact van de gebeurtenissen zijn tot nu aan toe te voelen, het is een incident dat het imago van de wijk heeft verslechterd en twee jaar later wordt er nog steeds aan gewerkt om dit op te krikken. Door de media-aandacht is dit incident blijven hangen bij mensen buiten Luchtbal als tekenend voor de wijk. Ook is er nog steeds sprake van undercover controles. Een jongerenwerker vertelt hoe hij tijdens deze periode activiteiten gaf en dat er zonder zijn weten undercoveragenten bij waren. Dit heeft het vertrouwen geschaad tussen jongeren en jongerenwerkers en ook tussen de jongeren en bewoners (interview jongerenwerker, 29-05-18).

De media laten ook de kant van de jongeren zien. In twee artikelen, van HLN (Lefelon & Bernaerts, 2016) en de Gazet van Antwerpen (Van der Aa, 2016) gaan journalisten in gesprek met de jongeren. De jongeren spreken over de vele controles van de politie die hen overdreven hard aanpakken. Dit komt ook terug in de interviews voor dit onderzoek. Jongeren vertellen hoe ze tegen de muur worden gegooid door politie in burger, die hen fouilleren en om identificatie vragen. Ze vertellen over hun frustratie door etnische profilering van agenten die niet gewend zijn om in dit type buurt te werken en daardoor jongeren die niet blank zijn hard aanpakken.

De container en een voetbalveld, gefotografeerd in Luchtbal op 09-05-18
© Catharina Gerritsen

Artiest en bezoekers van het Urban Luchtbar evenement, gefotografeerd in Luchtbal op 09-05-18 © Catharina Gerritsen

4. Analyse

In de analyse wordt gebruikt gemaakt van de data van de interviews en participerende observaties. Bij quotes uit de interviews worden schuilnamen weergegeven om de privacy van de respondent te waarborgen. Wanneer er een 'I' staat betekent het dat de interviewer aan het woord is, de 'R' staat voor respondent.

4.1 Bedreigingen van identiteit

Voordat de strategieën die de jongens toepassen om een positieve identiteit te construeren worden geanalyseerd, moet er eerst gekeken worden naar de context waar binnen ze dit moeten doen. Er is sprake van negatieve invloeden die een effect hebben op de identiteitsvorming, zoals de ervaring van stigma. Dit gedeelte van de analyse gaat over hoe de jongens de beeldvorming beleven die over de wijk en over hun als groep bestaat. Dit wordt gevoeld buiten de wijk en binnen de wijk; door de media, politieoptredens en buurtbewoners. Ook wordt de beperkte sociale mobiliteit die gevoeld wordt binnen de wijk besproken.

4.1.1 Territoriaal stigma en de media

Het onderzoek begon met een open blik en vraagstelling, maar het bleek al gauw dat het territoriale stigma (Wacquant, 2008) wat op Luchtbal ligt een belangrijk onderwerp is voor de jongens. Op open vragen werd het negatieve beeld over de wijk en over hen, door buitenstaanders gezien als een homogene groep, naar boven gehaald. Dit is volgens veel jongeren het gevolg van een bepaalde beeldvorming aan de hand van slechte dingen die in de wijk zijn gebeurd en waar nu iedereen op wordt aangekeken. De rol van de media wordt hierin ook vaak genoemd.

“Allee, hier in Luchtbal ik woon hier al mijn hele leven dus ik heb er geen problemen mee, vaak als ik buiten ben of als ik ergens ben ben ik ook vaak met de mensen van luchtbal zelf en ik hoor vaak van

andere mensen dat Luchtbal een soort van buurt is, een buurt waar je niet hoort, of waar gij liever niet moet zijn maar ik woon hier al heel mijn leven en ik heb er geen problemen mee. Ik ben trots op Luchtbal. Maar als ik het zeg gaan ze toch een beetje raar kijken, zo van, Luchtbal dat is maar een rare buurt of iets in de richting.” - Steven (17)

Het ‘stigma symbol’ (Goffman, 1986) wordt zichtbaar bij situaties waar de woonplek ter sprake komt. De omgeving waar jongeren er het meeste mee in aanraking lijken te komen is op school en werk. Ook wordt door sommige het stigma op hebben van een bepaalde huidskleur genoemd. Een aantal concrete voorbeelden werden gegeven door de jongens.

“Toen ik voor het eerst op gesprek ging voor een nieuwe baan, toen vroegen ze mij, waar woont gij? Ik zeg op de Luchtbal. En toen was hij meteen geschrokken en zei, als ik mijn auto daar 1 dag laat dan is die meteen gestolen. Gewoon zo worden wij bekeken, voor niks, terwijl het een onschuldige wijk is. De media heeft de naam Luchtbal letterlijk zwart geverfd. En dat vind ik wel jammer, want om uw naam terug te zuiveren is wel moeilijk, dat gaat niet. “ - Adib (18 jaar)

“Youssef: Op mijn school he, toen ik mij ging inschrijven toen vroegen ze aan mij van welke buurt komt gij, toen zei ik Luchtbal, en toen zei hij 'oh weer een van luchtbal'. Aziz: ook altijd als ik te laat kom dan is het van waar komt gij, oh luchtbal, 'ooh weer'” - Aziz (15 jaar) & Youssef (15 jaar)

“Adib: op school was een docente en die noemde letterlijk iedereen die van Luchtbal kwam, de mannekes van Luchtbal. We waren op dezelfde school maar we zaten niet eens bij elkaar in de klas. Karim: Iedereen die van Luchtbal was wilden ze weg hebben. b. Ik was letterlijk de braafste leerling van school. Karim: Ze zeggen het gewoon letterlijk zo, “iedereen van Luchtbal naar buiten”. - Adib (18 jaar) & Karim (17 jaar)

“R: Van andere mensen hoor ik niet vaak positieve dingen over Luchtbal. Er zitten veel jongens hier ook bij mij op school en die doen

dan bijvoorbeeld een minder goede richting en als zij zeggen 'wij komen uit luchtbal 'dan worden ze benadeeld en dan denken mensen van 'oh dat is zo'n wijk waar veel dingen gebeuren'. I: En benadeelt als in? Dat bijvoorbeeld die persoon al te laat is, terwijl het niet zo is, of dat hij minder intelligent is.' - Denzell (21 jaar)

Dit zijn voorbeelden van 'area discrimination' (Wacquant, 2008), waarbij in sociaal contact iemand negatief wordt bekeken door de buurt waar diegene vandaan komt. Dit leidt tot emotionele ongemakkelijkheid, maar heeft ook structurele gevolgen. Zo vertelde een jongerenwerker die zich met werkgelegenheid voor de jongens bezighoudt over een incident dat na de gebeurtenissen in Luchtbal voorviel. Er is toen een hele groep jongens tegelijkertijd ontslagen bij een werkgever, nadat het politie incident overal in het nieuws was gekomen. De werkgever wou door het nieuwsbericht niet langer jongeren van Luchtbal in dienst hebben (interview jongerenwerker, 16-05-18). Dit is een concreet gevolg van een territoriaal stigma en negatieve beeldvorming. Veel jongens zijn bezig met de eenzijdige berichtgeving van de media als oorzaak van het territoriale stigma.

"Luchtbal, allee, komt regelmatig in het nieuws met slechte dingen die gebeuren, maar mensen weten het verhaal erachter niet, maar ik snap het wel, ik zou het ook negatief zien als je het maar langs een kant hoort" Samuel (18 jaar)

"Allee, we staan hier bekend als crimineel, als een buurt vol met criminelen zeg maar, dat zeggen ze. Maar als je hier komt zie je dat eigenlijk niet. (...) wat ik denk, dat mensen altijd een beetje verkeerd denken over hier, omdat ze ook niet de andere kant hebben proberen in te zien." - Gio (18 jaar)

"Als er iets te horen komt over Luchtbal, dan is dat meestal in de slechte zin. Ze weten nooit hoe goed Luchtbal is met jongeren en nog meer andere dingen. Luchtbal komt nooit in de goeie zin in het nieuws de media laten nooit het goede zien van Luchtbal, maar alleen de staking tegen de flikken, de politie. Ik krijg te horen dat het een junkie buurt is, slechte mensen en dieven, maar die horen alleen dingen en ze weten niet hoe het er echt aan toe gaat met de jeugd en andere

dingen.” - Joshua (16 jaar)

Er is hier sprake van een bedreiging van de identiteit (Breakwell, 1996) doordat er een discrepantie is tussen hoe mensen hen zien en hoe zij zichzelf zien, wat zorgt voor frictie tussen de sociale identiteit en de persoonlijke identiteit (Tajfel & Turner, 1986).

“Ik ben trots op Luchtbal. Maar als ik het zeg gaan ze toch een beetje raar kijken, zo van, Luchtbal dat is maar een rare buurt of iets in de richting. (...) Maar die mensen die kennen het hier niet, die horen dingen en die gaan daarin mee. Terwijl als ze hier zullen wonen, voor 2, 3 jaar dan zullen ze zelf ook zeggen van Luchtbal is een rustige buurt en dat er alleen maar leugens worden verspreid over Luchtbal. (...) Ik zeg ook soms zo van, als gij de buurt niet kent dan moet ge eens komen kijken wat hier rond speelt. We zijn ook gewoon jongeren net zoals uit Stuivenbergen of Leuven bijvoorbeeld. We zijn niet verschillend. Ik denk soms ook dat het komt door de kleur die wij hebben.” - Steven (17 jaar)

Door het wonen in een wijk waar de jongens zichzelf wel goed voelen, maar wat door de rest van de samenleving als ongewenst wordt gezien, kan het zijn dat een persoon ook zelf voelt dat hij als slecht of ongewenst is, namelijk als het afwijkende en als niet deel zijnde van de samenleving, zoals Van Schinkel (2008) dat omschrijft. Dit is hoe negatieve beeldvorming over een plek invloed kan hebben op de individuele identiteitsvorming.

Het stigma gaat echter niet alleen over de wijk, maar ook specifiek over deze groep binnen de wijk. De berichtgeving van de media is deel van een grotere beeldvorming over andere wijken in Antwerpen die met een soortgelijke politie-jongeren problematiek te maken hebben gehad. Door media berichten over hetzelfde type onrust in andere wijken, worden de jongens als deel van een grotere problematische groep gezien die verder gaat dan alleen Luchtbal. Jongeren uit achterstandswijken worden geframed als problematische hangjongeren, als de ‘folk devil’ (Cohen, 1987) van deze tijd.

4.1.2 Frictie met politie

Het incident met de politie in Luchtbal, dat de media is langsgedaan, heeft een grote impact gehad op de jongens in de wijk. Het wordt dan ook vaak aangewezen als de schuldige voor het negatieve imago van de wijk. In bijna elk interview komt er een versie van het verhaal naar boven.

“Er is hier ooit eens een rel gebeurd en toen waren er jongens uit een andere buurt die een steen hadden gegooid door de ruit van een politieauto. En zo en zo verder. Dat is in sensatie gebeurt. Maar ja, dat gevecht is eigenlijk gekomen omdat de politie een jongen hard had aangepakt. Want er werd hier ook heel veel gecontroleerd, elke avond tijdens Ramadan.. Dat gebeurt nu niet. Maar er zijn nu wel straatcamera's geplaatst.” - Nassim (21 jaar)

“Nou ja, het was ramadan en 's avonds waren er veel mensen op straat die naar de moskee waren geweest. Toen had iemand gebeld van hier, van dit blok, dat hier te veel lawaai op straat was voor de deur. Dus toen was er politie gekomen in undercover auto's die dan blijkbaar heel veel jongens hadden gepakt en op de grond geduwd enzo en toen waren de jongeren hier een beetje boos, toen hebben ze auto's in de brand gestoken, stenen door de ruiten van auto's gegooid dus dat was toen wel een beetje dat de buurt zo overal bij andere buurten als nieuws binnen kwam.” - Tarik (17 jaar)

Los van het incident wordt de relatie met de politie over het algemeen niet erg positief beschreven en heerst er het gevoel dat zij, net zoals de media, de meeste jongeren uit de buurt als crimineel beschouwen. In de tijd van het incident was er een hoge politieaanwezigheid die veel pascontroles deed, wat voor frustraties zorgde.

“I: En wat zouden jullie zeggen zijn de minder goeie dingen aan Luchtbal? R: De politie, echt waar. Want twee jaar geleden aan het begin van de ramadan, werd elke jongeren gefouilleerd, echt waar. Ik kwam juist mijn deur uit, om de hoek staan al politieagenten, die kennen mijn naam al, echt letterlijk. Ik lieg niet. Niks is gelogen. Jij

bent toch ----- . Dit dat. Allee, dus voor mij komt dat ook een beetje aanvallend over. Allee, ik vraag mij ook af waarom. Wij hebben daar niks mee te maken, wij worden allemaal over een kam geschoren omdat wij op de Luchtbal wonen.” - Adib (18 jaar)

De manier waarop de politie aanwezig is in een wijk, heeft invloed op hoe de jongens hun sociale identiteit zien. Ze worden als groep behandeld, waarin iedereen binnen de groep als potentieel gevaarlijk door de politie wordt gezien. Hierdoor wordt hen hun individualiteit afgenomen en dit kan een negatief effect hebben op hun eigenwaarde, wat Breakwell (1996) een bedreiging van de identiteit noemt door jezelf niet te kunnen onderscheiden.

Er reden in die tijd ook veel undercoveragenten rond, die zelfs undercover bijeenkomsten bijwoonden van de jongerenwerkers, blijkt uit een interview met een jongerenwerker. Dit heeft het vertrouwen ernstig geschaad van de jongeren, omdat de plek waar zij veilig hoorden te zijn en waar zij vertrouwden op de neutraliteit van de jongerenwerker, ineens door de politie (interview jongerenwerker, 29-05-18) was binnengedrongen. Volgens de meesten is de politieaanwezigheid nu wel sterk verminderd, maar het is nog steeds iets wat speelt. Tijdens een avond bij de container heb ik het erover met de wat oudere jongens (18+).

“Een van de jongens vertelt hoe er jongens uit andere buurten hierheen komen om te racen met auto's, maar dat hij vervolgens wordt aangehouden door politie. We hebben het een tijdje over het repressieve optreden van de politie, de jongens vertellen mij dat ze vaak zomaar gestopt worden en onderzocht zonder kans om te vragen waarom ze gestopt worden, omdat de politie agressief reageert. Ze vertellen mij over het incident van de jongen wiens oogkas is ingeslagen en de rellen die daarop volgden, wat toentertijd ook veel in het nieuws is geweest. Dit verhaal komt vaak terug in gesprekken, het heeft duidelijk de wijk gevormd. Dit vond plaats in 2016. Het heeft een impact gehad op hun gevoel van eerlijkheid (niet) van de verhoudingen in de stad. [jongerenwerker] reageert dat dit altijd al zo geweest is, het politiegeweld. Het zijn vaak blanke agenten die de wijk in komen, vertelt hij, die een slecht beeld hebben over de wijk en vooroordelen over de jongeren hebben.” (veldnotitie, 10-04-18)

Een jongen van 20 vertelt dat ze vaak hun identiteitskaarten moeten laten zien bij politieagenten die nog jong zijn, net van de academie komen en super strak zijn met de regels. Omdat zij vooroordelen hebben, niet weten om te gaan met de groep en het ergste verwachten escaleert het, volgens deze jongen (veldnotitie, 15-03-18). Hieruit blijkt weer het gevoel dat de politie hen als homogene groep ziet en niet hun individualiteit respecteert.

Tijdens een gesprek met een jongerenwerker wordt duidelijk dat jongeren boven de 12 jaar niet in groepen groter dan 5 mogen zitten, dan komt de politie om identiteitsbewijzen vragen. Er is een goede band met de wijkagent, omdat hij iedereen kent, maar het zijn de externe agenten die voor frictie zorgen (veldnotitie, 09-03-18). Zo wordt de binnendringing van vreemde agenten bijna symbolisch voor het binnendringen van het negatieve stigma op de plekken die anders toegeëigend zijn door de jongeren. De wijk, die anders hun veld is, wordt nu verstoord door machtsrelaties, wat voor frictie en conflict zorgt.

4.1.3 Contact met buurtbewoners

Het stigma komt niet alleen van buitenstaanders of politieagenten, er wordt door een deel van de jongeren ook frictie met buurtbewoners genoemd. Dit komt voornamelijk van de wat oudere jongens, de jongens van 14 en 15 rapporteren aanzienlijk minder negatieve ervaringen met buurtbewoners. Terwijl het stigma vanuit de media voornamelijk wordt gevoeld als negatieve beeldvorming over de wijk en de criminaliteit daarbinnen, wordt de frictie met buurtbewoners voornamelijk gekenmerkt door het gevoel te hebben gediscrimineerd te worden.

Elias (1994) schrijft over het mechanisme tussen gevestigden en buitenstaanders, waarbij insluiting en uitsluiting tussen de groepen plaats vindt op basis van gedeelde geschiedenis en gedeelde normen en waarden. Binnen Luchtbal zijn er ook verhalen van stigmatisering tussen de groepen en sociale spanningen tussen de oude en nieuwe bewoners, waarbij de oude bewoners er woonden voor de eerste gastarbeiders aankwamen.

Een jongerenwerker vertelt in een informeel gesprek over de kant van de ouderen, de blanke Vlaamse ouderen die hun wijk hebben zien

veranderen en die voor hun gevoel opgesloten zitten in de wijk. Hij vertelt dat zij ook niet kunnen kiezen waar ze wonen of wie hun burens zijn en dat er door besparingen activiteiten verdwenen zijn, terwijl de ouderen eigenlijk hetzelfde wensen als de jongeren, namelijk om een eigen plek te hebben in de buurt (veldnotitie, 09-03-18).

Hierbij is dus belangrijk de nuance aan te brengen dat de ‘gevestigden’ binnen Luchtbal er eerder waren en door hun autochtone status iets meer hiervan profiteren, maar dat zij ook in een gemarginaliseerde positie zitten. Ze zijn van een lage sociale economische klasse en hebben ook te maken met het stigma van de wijk en de verslechterde voorzieningen. Dit is juist iets wat de sociale spanningen kan verhogen, door dat er een reden wordt gezocht voor het slechte imago van de wijk en dit gevonden wordt in de lage status van de ‘buitenstaanders’.

De jongens ervaren soms negatieve reacties van de oudere buurtbewoners. Ze onderscheiden in de wijk de buurtbewoners die goed of slecht naar hen kijken, de vriendelijke en niet vriendelijke mensen, de racisten en niet racisten.

“De racisten die kijken neer op ons. Maar de allochtonen die vinden dat eigenlijk wel goed, die zien dan een Marokkaan en een Afrikaan lopen, en dat hun zoontjes voetbal spelen dat is belangrijk voor hen. Ik heb heel veel vriendelijke mensen op de luchtbal gezien en tegelijkertijd ook niet, snap je. Dat is zo. Dat is te begrijpen, we zijn maar mensen, dus ik neem hen het niet kwalijk.” - Adib (18 jaar)

“Ik vind wel dat je niet iedereen over een kam kan scheren, dat vind ik wel. Maar ik vind wel dat het nog een werkpunt is. Want ik word soms ook aan de kant geschoven omdat iemand anders van dezelfde bevolkingsgroep iets fout doet. Snapte. Dat is niet bij iedereen zo, maar je hebt er wel mensen tussen zitten die bijvoorbeeld zeggen ik heb liever geen bruinen.” - David (20 jaar)

“We hebben ook zo'n facebook groep en als er iets gebeurt in dan komt dat in de groep terecht en de oudere generatie die doet dan, tja hoe moet ik het zeggen, racistisch. Zo van ja, die jongeren komen uit andere landen, dit en dat.” - Tarik (17 jaar)

Naast de focus op etniciteit wordt er ook de negatieve beeldvorming over hen genoemd, wanneer ze met meerdere jongens tegelijkertijd buiten zijn. Tijdens een informeel gesprek met twee jongens van 15 vertellen zij dat zij snel gezien worden als hangjongeren zodra ze met meer jongens staan, terwijl ze slechts een half uurtje op de bus aan het wachten zijn (veldnotitie, 14-03-18). Dit sentiment wordt gedeeld door een andere jongen.

“R: als er mensen op straat zijn, en wij gaan in een groep weg op de bus, of als wij hier op straat met elkaar praten, dan worden we ook hangjongeren genoemd. I: Vind je dat vervelend? R: Soms wel ja, want iedereen is samen, en ik vind dat dat wel anders kan. Want ouders zitten hier tenslotte ook samen te praten en daar hebben we het ook niet over, alle, hangouders haha. Soms is dat wel moeilijk of frustrerend.”

- Ayoub (21 jaar)

Hier wordt benadrukt dat zodra de jongens in een groep zijn, ze negatief bekeken worden. De blik van de bewoners op hen als groep heeft invloed op hun sociale identiteit. Ook komt er een sentiment naar boven van zich niet vrij kunnen bewegen door de wijk zonder die negatieve blik te voelen. Maar zoals eerder genoemd voelt zeker niet elke jongen de frictie en er wordt ook juist vaak het gemeenschapsgevoel benoemd en dat iedereen elkaar kent.

“I: Hoe denk jij dat buurtbewoners jullie jongeren zien? R: Ik denk nu wel meer positief omdat jongeren nu veel meer met oudere mensen praten, bijvoorbeeld als die man ons nu ziet die komt langs en die zegt toch hoe gaat het? Iedereen kent elkaar nu. We zijn op het goede pad, ik zie ook geen onrust meer niks”

- Mohamed (15 jaar)

“Ik denk dat ze een blij gevoel hebben, ik zie sommige ouderen lachen als we voetbal spelen”

- Kwame (14 jaar)

“Iedereen kent elkaar wel en ja soms zijn er wel klachten van overlast, bijvoorbeeld in de avond als het heel warm is en wij zitten

nog tot laat buiten, maar anders niet en is er echt geen probleem”
- Samuel (18 jaar)

Er zijn dus jongeren die het negatieve beeld sterker oppikken dan anderen, dit ligt misschien aan de verschillende ervaringen van de jongens en hun visie erop. Wellicht is het vooroordeel nog niet geïnternaliseerd of zijn zij nog niet met bepaalde situaties in aanraking gekomen, wat voornamelijk bij de jongere respondenten naar voren komt.

4.1.4 Beperkte sociale mobiliteit

Zeker als reactie op het stigma worden er voornamelijk de positieve elementen van Luchtbal genoemd, maar de jongens zien ook verschillende obstakels in Luchtbal. Veel jongens, vooral de iets oudere, noemen verschillende afleidingen in de buurt die het kunnen bemoeilijken om succesvol te worden. De afleidingen gaan dan voornamelijk over slechte vrienden, criminaliteit en straathangen. Ze maken een dialectiek tussen enerzijds verstandig en succesvol zijn en anderzijds een jongen zijn die zijn tijd op straat verdoet.

Luchtbal wordt daardoor ook door sommigen gezien als een negatieve invloed op sociale mobiliteit en de kansen die er zijn. Het gevoel van een beperkte sociale mobiliteit te hebben heeft een negatieve invloed op de eigenwaarde en heeft dus effect op de identiteitsvorming van de jongens. Het wordt voornamelijk door de oudere jongens gevoeld, doordat de oudere groep jongens een andere leefwereld hebben en meer toekomstgericht zijn, zo vertelt een jongerenwerker (veldnotitie, 15-03-18).

“R: Ik kan niet de schuld op Luchtbal schuiven dat ik een moeilijke toekomst heb eigenlijk, maar ergens ook weer wel. Want ik heb het gevoel als ik ergens anders opgegroeid en opgevoed was, bijvoorbeeld in Brasschaat, daar heb je geen jongeren die buiten hangen en daar zit je toch wel thuis en dan ga je beter je best doen op school. I: Dus dat hangen zie je als een slechte invloed? R: Ja dat hangen op zich wel, ook omdat er op Luchtbal jongeren zijn die ouder dan 20 zijn en die niet studeren en niet werken en elke dag in de buurt rondhangen. Ik ben blij dat ik mijn handen ervan af heb getrokken anders had ik nu

ook nog steeds zo kunnen zijn. (...) I: Want je zei net het is een probleemwijk, zie je dat zelf ook zo? R: Ja ik zie dat zelf ook zo, want ik zie zelf ook dat ik daar niet veel kans heb gekregen in de wijk. I: Op welke vlakken dan? R: slechte invloeden en op plekken waar kansen eigenlijk niet echt.. Ja ik weet niet hoe ik dat juist moet uitleggen gewoon kansen algemeen in het leven om op het rechte pad te blijven, om niet in aanraking met de politie te komen. Wat in Luchtbal eigenlijk niet het geval is, ook al heb je niets gedaan, ben je gewoon met je vrienden” - Denzell (21 jaar)

“I: En hoe vond je het om als jongere hier op te groeien? R: Pff, moeilijk soms, maar meestal.. ja.. veel ups and downs he, want het is niet gemakkelijk hier soms met de jongeren enzo en de moeilijkheden waarmee ze opgroeien en het milieu enzo waar de jongeren zich in bevinden en ook thuis situaties. Jongeren in instellingen, criminaliteit, alles is een hoop snap je, alles kan soms zwaar wegen voor de jongeren.”

- David (20 jaar)

Criminaliteit is iets wat veel jongeren noemen als een negatief element in de wijk, wat mensen het slechte pad opbrengt in plaats van aan school te werken.

“Die kinderen hier die worden soms wel negatief beïnvloed door anderen, dat kan ook positief zijn, maar meestal is dat wel negatief en dan nemen ze een slecht pad of zo. Veel van mijn vrienden zijn ook gestopt met school. En dat komt door de buurt denk je? Ja, zeker. En door de mensen, maar die komen uit deze buurt” - Samuel (18 jaar)

Een tekort aan voorzieningen en het verdwijnen ervan wordt ook door opvallend veel jongens genoemd, wat het gevoel geeft inwoner van een achtergelaten wijk te zijn. Het gaat dan niet over voorzieningen specifiek voor jongeren, maar bijvoorbeeld over winkels of een snackbar. Dit beeld strookt met Wacquant's (2008) theorie dat Luchtbal enigszins een no-go zone is geworden, waar bedrijven zich niet graag vestigen. De laatste tien jaar is het bevolkingsaantal gegroeid in de wijk, maar er zijn alleen steeds meer voorzieningen verdwenen.

“Ze denken altijd dat Luchtbal een slechte, achterwijk is. En luchtbal is ook achtergelaten. Het is precies een klein dorp wat ze aan de kant hebben geschoven. Want er is nu niks meer op Luchtbal. Vroeger was er alles. Toen ik nog een kleine lilliputter was, was er een kapperszaak, een bakker, slager, dat was toen ik echt klein was. Nu zijn al die dingen weg. We hebben een nachtwinkel, Marokkaanse bakker, Turkse winkel, Carrefour, bowling, bed center, broodjeszaak en de wasserette. Drie jaar geleden was er ook een bank, een tandarts en een voorzorg, mutualiteit. Allemaal weg.” - Nassim (21 jaar)

Wacquant (2008) noemt echter ook dat de ‘urban outcasts’ zich niet deel voelen van de rest van de stad. Bij geen enkele jongen kwam dit sentiment naar voren, er werd juist benadrukt dat Luchtbal deel van de stad is en veel jongens gaan ook vaak buiten de wijk, bijvoorbeeld naar rondom liggende buurten of naar het centrum. Dit heeft vaak met de missende voorzieningen in Luchtbal te maken, die dan elders worden gezocht, bijvoorbeeld om iets leuks doen met vrienden of te winkelen. Maar ook veel jongens hebben vrienden of familie die in andere buurten wonen en waar ze vaak heen gaan en elke middelbare school ligt buiten Luchtbal.

Blijven wonen in Luchtbal wordt niet gezien als vooruitgang, dus om verder te komen in het leven moet er verhuisd worden. Dit komt terug in de interviews met de jongens, in het algemeen wordt er positief gereageerd op Luchtbal als wijk en de jongens zeggen het fijn vinden om er te wonen. Maar op het moment dat er wordt gevraagd of ze er willen blijven wonen later, antwoordt bijna iedereen negatief.

“Nee ik denk niet dat ik hier ga wonen. De huizen hier ten eerste zijn niet echt geschikt om met een familie te wonen. Ik bedoel, ik leef goed snapte in een huis, maar we willen wel beter voor onze kinderen.” - Aziz (15 jaar)

“Gewoon als ik al weet hoe de kinderen in deze buurt zijn en ook de jongeren.. Want ik weet de kinderen gaan dan ook zoals de jongeren van deze tijd zijn. Dus als ik hier zou wonen later, dan worden mijn kinderen net zoals hun en ik weet hoe die kinderen hier zijn dus ik wil liever niet dat mijn kinderen zo worden. Ik wil liever

een buurt die een beetje rustiger is. “ - Ayoub (16 jaar)

De framing van de wijk als een goede plek is belangrijk voor de eigenwaarde, maar, wanneer er wordt gedacht over de toekomst is verhuizen toch een teken van sociale mobiliteit. Het is een plek die volgens de jongens verbonden is met hun jeugd, maar niet iets is voor later. Een jongerenwerker vertelt ook dat jongeren vaak verhuizen naar gelijksoortige buurten en daarmee het gevoel hebben van sociale mobiliteit. Later komen ze toch vaak terug in Luchtbal, omdat ze erachter komen dat het hetzelfde type buurt is, maar dan zonder hun gemeenschap (interview jongerenwerker, 16-05-18). Het wordt een aantal keer genoemd dat Luchtbal niet geschikt zou zijn voor kinderen, terwijl diezelfde jongens zelf wel tevreden zijn in de buurt. Zij willen voor hun kinderen dus iets beters dan voor hunzelf, wat buiten Luchtbal gevonden moet worden.

Een andere jongen zegt zelf wel met de afleidingen om te kunnen gaan, maar noemt het risico van de negatieve invloeden van mensen die er wonen waar veel andere jongens niet mee om kunnen gaan.

“I: En zou je hier later als je ouder bent hier willen blijven wonen? R: Nee ik denk het niet. Ik vind het te druk, ten eerste, en ik weet niet.. ik zou mijn kinderen hier niet zelf willen laten opgroeien ofzo. I: Waarom niet? R: Die kinderen hier die worden soms wel negatief beïnvloedt door anderen, dat kan ook positief zijn, maar meestal is dat wel negatief en dan nemen ze een slecht pad ofzo. Veel van mijn vrienden zijn ook gestopt met school.” - Samuel (18 jaar)

Het wonen in Luchtbal confronteert de jongens dus met een aantal obstakels voor het behalen van succes ofwel sociale mobiliteit. Er zijn niet genoeg voorzieningen, er is de afleiding van de straat en het gevaar school niet af te maken door invloeden uit de omgeving. Het gevoel niet vooruit te kunnen binnen de wijk kan negatief werken op de eigenwaarde.

4.1.5 Deelconclusie

Er zijn een aantal factoren besproken die een negatieve invloed kunnen hebben op de eigenwaarde, namelijk het territoriale stigma, frictie met de politie, negatief contact met buurtbewoners en een beperkte sociale mobiliteit. Uit deze analyse blijkt dat een stigma verder werkt dan alleen het slechte beeld over de wijk. Doordat dit volgens hen is gekomen door de berichtgeving over de acties van jongeren, voelen ook vooral de jongeren dit stigma als niet alleen op hun wijk, maar ook op hen als groep.

Ook binnen de wijk komen ze stigma tegen door frictie met buurtbewoners, maar dan vaak gericht op hun etniciteit waarschijnlijk in combinatie met hun leeftijd, waardoor ze gezien worden als ‘hangjongeren’. Dit wordt wel door minder respondenten gevoeld dan het stigma vanuit de samenleving over de wijk. Ook de aanwezigheid van politie is een indringing van het stigma, in hun anders voor hen ‘veilige’ wijk komen er vreemden die op hun plekken hun komen fouilleren. Hierdoor voelen zij dat ze behandeld worden als criminelen, als een homogene groep en dat hun individualiteit niet wordt gerespecteerd. Dit kan een negatief effect hebben op de eigenwaarde. Luchtbal heeft volgens sommige jongens ook een negatief effect op de sociale mobiliteit door de verschillende afleidingen, die het behalen van succes in de weg zitten.

4.2 Strategieën voor constructie positieve identiteit

Nu worden de verschillende reacties geanalyseerd van de jongens op voorgenoemde bedreigingen van hun identiteit. De reacties worden gekaderd als strategieën die een positieve identiteit construeren. De strategieën zijn in vijf soorten gecategoriseerd, die niet exclusief per individu worden gebruikt, maar die op een fluïde en meervoudige manier worden ingezet door de jongens. De categorieën zijn dan ook ideaaltypes; analytische constructen die geconstrueerd zijn door de onderzoeker en die daarmee een versimpeling van de complexere werkelijkheid zijn (Weber (2012 [1904])).

4.2.1 Positieve framing

Positieve kanten benadrukken en de negatieve kanten als vooroordelen framen is iets wat helpt bij de constructie van een eigenwaarde (Crocker, 1989). Het is een strategie die vaker wordt toegepast door de jongens, zeker bij de omschrijving van de wijk. Omdat de plek is verbonden met identiteit, is het positief positioneren van de wijk ook het zelf positief positioneren. Bij veel gesprekken komt er een narratief naar voren dat ervan uitgaat dat de buurt eigenlijk niet de negatieve beeldvorming verdient en dat die niet gebaseerd is op de realiteit, maar op een beeld uit de media. Zo lijkt het dat veel jongens het stigma niet geïnternaliseerd hebben en juist in gaan tegen het heersende beeld, tegenstrijdig met wat Wacquant (2008) zegt over territoriaal stigma en internalisering. Het gemeenschapsgevoel en de eenheid in de wijk wordt dan ook door elke jongen als positief aspect van Luchtbal genoemd, en vaak ook als reactie op het stigma wat op de wijk ligt.

“Mensen denken dat het een slechte buurt is en dat de jongeren allemaal slecht zijn enzo, maar eigenlijk is dat niet zo. We zijn hier allemaal samen. We voetballen, de kleintjes met de groten, maakt niet uit. Iedereen is welkom hier.” - Gio (18 jaar)

“I: Wat denk je dat mensen van buitenaf verkeerd begrijpen over Luchtbal? R: Dat het anders is dan andere plekken denk ik. Dus dat er hier veel diversiteit is. Van elk land is er wel een persoon denk ik. Ik weet niet, eigenlijk moet je hier zelf wonen om het te zien.” - Samuel (18 jaar)

“Ik heb nooit hier iets slechts opgemerkt, al wordt er in de media slecht over gepraat, ik heb nooit problemen hier gehad. Ik heb altijd mijn steun gevonden bij mensen. Iedereen die helpt en steunt.” - Chafik (16 jaar)

Verder lijkt iedereen elkaar te kennen en men groet elkaar dan ook op straat. Dit komt ook in de interviews naar boven. Er wordt aangegeven dat wanneer jongeren van Luchtbal elkaar tegen komen in het centrum van de stad, ze elkaar groeten, ook al gaan ze niet echt

met elkaar om. Een jongerenwerker vertelt ook dat meisjes bij het uitgaan in het centrum worden beschermd door jongens uit Luchtbal, terwijl die in de wijk nauwelijks een woord met elkaar delen, puur doordat ze uit dezelfde buurt komen (veldnotitie, 09-03-18). Er is geen middelbare school, maar iedereen kent elkaar door samen op straat te komen en door ouders die elkaar kennen. Het gevoel van mensen die helpen komt in meerdere interviews naar boven. Het geeft een veiligheid aan die er is binnen de gemeenschap, waar mensen bereid zijn om elkaar te helpen. De buurt is dus voor sommige een veilige en vertrouwde capsule, zoals ook blijkt uit de volgende quote.

“R: In de stad daar heb je schrik, daar ken je niemand als iets gebeurt. In Luchtbal wel. Stel er gebeurt hier nu iets met mij, ik val daar neer, er is altijd wel iemand die mij kent en die iemand kan bellen. Ze weten wie ze moeten contacteren. Of ik weet als een kleine jongen valt welke vader ik moet bellen. I: Dus je voelt je veilig hier? R: Ja natuurlijk, ga je naar de stad je kent niemand, je valt daar wat gebeurt er? Mensen bellen de ambulance en zijn dan weg.” - Nassim (21 jaar)

Hieruit blijkt ook weer het belang van de gemeenschap en dat iedereen elkaar kent en bereid is om te helpen. Er is wel sprake van verschillende groepen, zeker ook op leeftijd gebaseerd, maar soms komen die groepen juist samen om te helpen.

“Want iedereen is wel verdeeld in bepaalde groepen, in zijn eigen gang. Maar we kennen elkaar allemaal, we helpen elkaar allemaal. Hulp is er sowieso en vriendschappelijkheid ook. Respect dat is het belangrijkste alle, dus ja. Bijvoorbeeld iemand heeft thuis hulp nodig bij het buiten zetten van kasten. Dan gaat u gewoon naar u vrienden, van eey maat kan je helpen met de kast buiten zetten. Of bijvoorbeeld als er een conflict gebeurt, dan wordt dat nooit uitgevochten met de vuist, maar de personen worden uit elkaar gehaald. Die ene persoon gaat terug van waar die vandaan komt en onze maat gaat terug naar ons, allee. Want zo'n ding, wij lossen meestal dingen op de juiste manier op.” - Adib (18 jaar)

“I: Wat vind jij de positieve kanten van Luchtbal, om hier te

wonen? R: *Gij kunt naar buiten gaan, rustig uw ding doen, ik heb gezegd dat er mensen zijn die kunnen misgunnen maar er zijn ook heel veel mensen die uw wel gunnen, waar u steun of advies aan kan vragen en ook de oudere jongeren die vroeger al die dingen hebben meegemaakt, die wonen hier nog steeds en wij kunnen als jongeren daar ook nog iets aan vragen. Mijn neef woont ook hier in Luchtbal hij is 23 of 24 jaar en hij heeft ook zijn hele leven hier gewoond en aan hem vraag ik dan bijvoorbeeld van ja ik heb iets gezien of ik voel mij niet goed bij iets, wat moet ik hiermee doen. En dan vertelt hij hoe hij dat heeft gedaan in zijn tijd.*” - Steven (17 jaar)

Door iedereen wordt ook als positieve punt aangemerkt dat Luchtbal erg gemixt is qua etniciteit en er wordt hierbij aangegeven dat het in andere buurten niet zo is. Het is ook één van de eerste dingen die opvallen bij de participerende observaties, de diversiteit in het algemeen, maar ook dat de jongeren allemaal met elkaar omgaan. Ook al is de diversiteit de normaal in Luchtbal, toch is het niet compleet een voorbeeld van ‘*common place diversity*’ (Wessendorf, 2012), omdat het wel door iedereen opgemerkt wordt dat het bijzonder is dat al deze verschillende groepen met elkaar omgaan.

“In andere wijken zijn er meestal verschillende groepen zeg maar en hier in Luchtbal kent toch wel iedereen elkaar, iedereen samen en bij de andere wijken is dat meestal van die kant heeft zijn eigen groepje en die kant ook maar hier is iedereen samen” - Samuel (18 jaar)

“I: En jouw vriendengroep is dat gemixed qua nationaliteiten? R: Ja ja zeker zoals op school, Peruanen, Afrikanen heel veel.. Het maakt eigenlijk niet uit wat je achtergrond is en dat is mooi in Luchtbal. Ik zie dat in andere wijken wel anders ja daar zijn veel meer groepen, bijvoorbeeld Marokkanen en Afrikanen, ja dat is echt zo” - Mohamed (15)

Door bijna elke jongen wordt dit genoemd, inclusief de benoeming van de verschillende soorten etniciteit die met elkaar omgaan. Dit wordt vergeleken met de samenleving, waar juist niet alle groepen met elkaar omgaan, en zo wordt Luchtbal als het goede voorbeeld voorgesteld.

Een enkeling is het overigens wel eens met de negatieve berichtgeving over de buurt. Dit zijn dan ook net de jongens die veel buiten de wijk zijn en meer individueel dan in een groep bezig zijn, bijvoorbeeld door met hun muziek bezig te zijn. Dit kan gezien worden als een vorm van een exit-strategie zoals omschreven door Hirschman (1970), ze trekken zich terug uit het sociale leven van de buurt.

“En hoe voelt het dan voor jou dat er veel negatieve beeldvorming is over Luchtbal?”

Het is jammer, maar aan de andere kant, het is ook gewoon hoe Luchtbal is. Het is niet negatief, maar het beeld wat je krijgt van de mannen hier, ze zijn ook wel echt zo. Als je hun opfucked, snap je. Als je een rwina zet, zoals zij dat zeggen, dan krijg je dat beeld van hen.”
- Milan (20 jaar)

“R: Ik begrijp dat Luchtbal wel een slecht beeld heeft, omdat mensen daar eigenlijk zelf voor hebben gezorgd en dan achteraf bekeken vragen ze dan goede aandacht. I: Dus je vindt dat die negatieve aandacht terecht was? R: Ja sowieso is dat terecht, want een politieauto in de fik steken omdat er politie is langsgekomen, dat doe je niet en in Luchtbal is dat allemaal geweest zo. En dat heeft allemaal te maken met negatieve vrienden en zo.” - Denzell (21 jaar)

Dit zijn reacties van jongeren die niet meer in Luchtbal wonen, maar voor de jongeren die zich wel nog in Luchtbal bevinden is de positieve framing van de buurt een strategie die helpt bij de vorming van een eigenwaarde, door trots te zijn op de plek waar ze vandaan komen en een positief beeld te hebben van de mensen die er wonen, inclusief hunzelf. Dit sluit aan bij de theorie van Lamont (2000), om eigenwaarde te creëren door jezelf en de groep waar je deel van bent positief te positioneren. In dit geval komt het positieve uit het waarde hechten aan elkaar helpen en aan een gemeenschap zijn. Dit geeft de wijk en de jongeren een moraal om trots op te zijn.

4.2.2 Afstand nemen

Een andere strategie als reactie op het territoriaal stigma is om afstand te nemen van de gebeurtenissen die volgens hen de oorzaak zijn voor het stigma. In de omschrijving van het politie incident wordt er bijvoorbeeld vaak de focus gelegd op het feit dat de jongens niet uit Luchtbal kwamen. Op deze manier nemen de respondenten afstand van die gebeurtenissen, niet alleen persoonlijk, maar ook door aan te geven dat Luchtbal slechts de locatie was voor het incident en dat het incident geen intrinsieke binding heeft met de wijk.

“Er is hier ooit eens een rel gebeurt, en toen waren er jongens uit een andere buurt die een steen hadden gegooid door het ruit van het politieauto.” - Nassim (21 jaar)

“Youssef: Er was iets gebeurd tussen de politie en jongeren in Luchtbal en dat is in het nieuws gekomen en sindsdien is het meer negatief. Aziz: Ja met 1 gebeurtenis, terwijl de meerderheid niet eens van Luchtbal was. Maar het was hier gebeurt (...) Aziz: We worden als 1 groep gezien. Ze zien ons niet als individu. Dat is meer van, hun buurt is zo, dus hij is ook zo. Maar dat is helemaal niet zo. Zo van die zijn van Luchtbal, vieze mannetjes enzo. (...) Maar dat gaat wel weg als ze zien hoe het echt is, want we zijn echt niet zo slecht als wordt gezegd. Dat waren een paar incidenten met de politie met jongeren die uit andere buurten komen, Borgerhout en Kiel.” - Youssef (15 jaar) & Aziz (15 jaar)

Door de acties van een paar jongens heeft iedereen het gevoel slecht te worden bekeken. De jongens worden dus als een groep gezien, terwijl zij zichzelf niet als deel van de groep voelen die negatief wordt bekeken. Zij zetten zich actief af tegen die groep, om op deze manier hun individualiteit te claimen en tevens af te zetten tegen het idee dat er een homogene groep jongens bestaat in de wijk.

“Wij hebben daar niks mee te maken, wij worden allemaal over een kam geschoren omdat wij op de Luchtbal wonen. Terwijl er veel verschillende groepen zijn, zoals ik eerder heb gezegd. Met sommige komen wij niet eens in contact mee. Ons vind je meestal bij JES of

bezig met school thuis of aan het werken enzo.” - Adib (18 jaar)

Door zichzelf te distantiëren van politie conflict of criminaliteit, dingen waar de wijk om bekend staat, geven ze zichzelf een vorm van eigenwaarde. Er wordt ook vaak in derde persoon gepraat en dit wordt gecontrasteerd met hoe zij het zelf doen, zo wordt er afstand genomen van de rest van de jongeren.

“Dus als ik hier zou wonen later, dan worden mijn kinderen net zoals hun en ik weet hoe die kinderen hier zijn dus ik wil liever niet dat mijn kinderen zo worden.” - Ayoub (16 jaar)

Hier wordt weer de positionering van de zelf duidelijk, die afstand neemt van de groep door te praten over ‘die kinderen hier’. Het is als iets wat op afstand gebeurt en niet met hun zelf te maken heeft. Er worden ook vaak dingen gezegd in de trant van; “vroeger was ik slecht bezig, maar nu ben ik beter geworden”. Er wordt dus afstand genomen van de oude ik en dat wordt vaak in combinatie gedaan met het ouder en dus verstandig worden.

“I: Vroeger was je wel meer buiten? R: Vroeger wel ja, natuurlijk. Rond de 17/18/19 jaar. I: En wat gebeurt er dan dat je niet meer buiten hangt? R: Gij wijkt af, u gaat verder met uw toekomst, gij houdt uw bezig met andere dingen. Mijn ding was, ik zat op Piva, op een kokschool, ik wilde een Marokkaanse bekende kok worden. (...) Puber, tiener, gaat gij met uw vrienden om, lekker hangen. Dat kan allemaal, ik heb er geen probleem mee. En dan wordt ge ouder en dan moet gij uw verstand gebruiken, ge kan niet levenslang met vrienden blijven.” - Nassim (21 jaar)

Dit gaat dus over de wat oudere jongens (16+). Als jonge tiener is het geoorloofd om veel dingen te doen op straat en veel met vrienden te zijn, maar op een gegeven moment wordt toch meer waarde gehecht aan de volwassen zaken. Dit betekent niet dat alle jongens die daar zo over praten dat per se ook toepassen op hun eigen leven, maar het geeft wel aan hoe volgens hen het verloop van hun opgroei proces eruit hoort te zien.

De strategie van het afstand nemen gaat dus over een ruimte

creëren tussen hetgeen wat er als fout wordt gezien in de wijk en het zelf. Breakwell (1996) omschrijft hoe bedreiging van identiteit kan voortkomen uit het niet kunnen definiëren van het zelf als een individu en van jezelf kunnen onderscheiden van anderen. In deze strategie wordt het idee van een uniforme groep in Luchtbal tegengegaan en van deze groepen die bestaan in de beeldvorming afstand genomen, om het zelf te kunnen definiëren los van het beeld wat over de groep bestaat.

4.2.3 Terugtrekking

Als reactie op de ervaring van negatieve contacten met buurtbewoners of politie kan er ook worden gekozen om zich terug te trekken binnen de wijk. Het is een keuze om het zelf uit de positie te halen die de identiteit bedreigt. Zoals Breakwell (1996) schrijft is dit niet altijd fysiek mogelijk door beperkte sociale mobiliteit. In dit geval gaat het dan ook niet over verhuizen naar een andere wijk, maar worden er binnen de wijk plekken gezocht om in terug te kunnen trekken, plekken die specifiek bedoeld zijn voor de jongeren om niet met de negatieve invloeden in aanraking te komen. Achter deze strategie lijkt een verhoogd bewustzijn te liggen over de groepsidentiteit, zoals blijkt uit de volgende quote.

“Die [buurtbewoners] zien ons als bendeleden zeg maar, er zijn oudere mensen hier die als ze jongens in de een groep zien dat die ineens beginnen te kijken van moet ik wel naar buiten komen of moet ik wel langs hun stappen. Vaak hebben die vooroordelen over ons, die niet kloppen. Daarom ben ik ook blij dat de studio naar Luchtbal komt, zodat we ook binnen kunnen zitten en dat die mensen ons ook niet buiten hoeven te zien en ook geen schrik hoeven te hebben. Zodat wij hier ons ding kunnen doen en zij ook buiten hun ding kunnen doen.” - Steven (17 jaar)

Hieruit wordt duidelijk dat er een bewustzijn bestaat over de sociale identiteit die ze bezitten en dat deze respondent andere mensen uit de buurt wilt beschermen tegen de sociale identiteit die hij heeft, die misschien bij oudere mensen voor schrik kan zorgen. Het geeft aan

dat de beeldvorming ook invloed heeft op wat hij als een geschikte plek voor zichzelf ziet in de wijk en dat hij liever niet te maken krijgt met de beeldvorming in de buurt, door niet buiten te hoeven zijn. Een plek als de container wordt door hunzelf benoemd als een manier om hen van de straat af te houden en de overlast te verminderen. Hierin komt weer die zelfreflectie naar voren.

“Want de jongeren die hebben dan een plek om elkaar te kunnen zien en met elkaar bezig te houden. Om elkaar te spreken en af te spreken en elkaar te zien en dat ze zich rustig kunnen bezighouden tv kunnen kijken of voetbal kijken Dat is beter dan dat ze op de hoek van een straat allemaal staan. Want dat zal anders zo zijn? Ja dat zal anders zo zijn moest JES en het jeugdhuis er niet zijn dan zouden nu gewoon de hoeken van het gebouw volstaan sigaretje roken praten nachtlawaai en zo van die dingen en de container ligt ook een beetje afgelegen van de mensen enzo ze kunnen zoveel lawaai maken als ze willen” - Denzell (21 jaar)

“Dus als dat er niet was, ja, dan zou er ook een groepke daar zitten, en daar zitten, en daar zitten. En nu zitten we allemaal in 1 groep en we vinden dat niet lastig. Maar anders, als ge in 1 groep zit, dan denken mensen meteen verkeerd. Vooral de politie en andere bewoners. ‘Ohh dat is een grote groep hangjongeren’, terwijl nu is het een soort van huis, waar niemand eigenlijk iets te zeggen heeft over de hoe of waar. Wat heb je liever, dat ze allemaal op 1 opgesloten woning zitten, of dat er allemaal groepke daar en groepke daar en groepke daar zitten. Allee, daar denk ik zo over. Ik zie liever dat we allemaal bij elkaar zitten, rustig. En we zijn ook bezig. De 1 is thee aan het maken, de andere is aan het playstation, de andere is aan het kaart te spelen. Terwijl anders groepjes in de kou zitten, allee ja, wat doe je dan, muziek luisteren en praten” - Nassim (21 jaar)

Binnen de omgeving van de container hebben de buurtbewoners of politie niets te zeggen hebben over hun activiteiten. Dat geeft een vorm van veiligheid en het is ook een afscherming van het stigma, waar de jongens onderling op gelijk niveau met elkaar kunnen omgaan (Goffman, 1986). Het thuis gevoel werd ook meerdere keren aangehaald door jongens die weleens bij de container kwamen.

Tijdens een participerende observatie bij de container kwam er echter ter sprake dat er toch buurtbewoners hadden geklaagd over de jongens. De container ligt op een afgesloten plek, maar er had een vrouw resten van jointjes zien liggen rondom het gebouwtje en daar op volgend geklaagd bij de politie. Nu zijn ze in gesprek met haar en de politie (veldnotitie, 10-04-18). Het is dus de vraag in hoeverre er succesvol kan worden teruggetrokken binnen een wijk.

Terugtrekken kan ook betekenen dat er wordt gekozen om het sociale leven in te perken. De slechte invloeden van de straat worden namelijk door sommige jongens binnen het frame geplaatst van vrienden en deze invloeden kunnen dus beperkt worden door de keuze te maken om een vriendengroep te verlaten.

“We gingen daar spelen en af en toe kattenkwaad uithalen, maar ja daarna is dat wel zeg maar veranderd, heb ik mijn vriendengroep klein gehouden en nu loop ik alleen met de mensen van wie ik weet dat ze geen stomme dingen gaan doen of dat ze mij niet naar het slechte gaan brengen.” - Steven (17 jaar)

“Ik denk gewoon dat de mensen die jij om ge heen hebt, de vriendengroep die jij hebt belangrijk is. Als jij een goede groep mensen hebt hoeft ge niet bang te zijn dat ge teveel buiten bent, alleen als jij slecht beïnvloed wordt door verkeerde vrienden dan wel. Dan moet jij uw vrienden veranderen” - Jefferson (15 jaar)

De afleiding van de straat, die vaak in verband wordt gebracht met criminaliteit, kan hun schoolsucces en daarmee sociale mobiliteit tegenwerken. Terugtrekken uit het sociale leven op de straat en ervoor kiezen om meer binnen te blijven wordt als strategie gebruikt om deze afleidingen tegen te gaan.

“R: Ik heb vrienden van mij die waren elke dag buiten van school, die gingen niet naar huis die bleven buiten. En van het een komt het ander, sommige zitten vast, sommige zijn verslaafd aan roken en drinken. Ik heb alles gezien in mijn leven. Ik heb er wat van geleerd. I: hoe is het jou dan gelukt om om niet die kant op te gaan? R: even niet meer op straat komen” - Joshua (16 jaar)

*“I: En waarom denk jij dat het jou gelukt en andere jongeren niet?
R: Eigenlijk zo min mogelijk in de buurt komen en bezighouden met andere dingen. Dus echt verhuizen van daar en weggaan. Of thuisblijven, wat de meeste ook doen daar als ze de buurt beu zijn, thuis blijven en terug naar school gaan en de rest negeren. Niemand meer zien. En dan zie je die in een jaar ineens veel verder zijn, die heeft een diploma behaald, maar in de tussentijd zag je de personen met wie hij was nog steeds op straat.” - Denzell (21 jaar)*

Terugtrekken is dus een strategie die ingezet kan worden tegen negatieve ervaringen met buurtbewoners of de politie, maar ook tegen de negatieve invloeden van de straat. Het kan betekenen dat diegene zich samen met de groep terugtrekt op een plek die alleen voor hun is, of dat een individu zich (tijdelijk) terugtrekt uit het sociale leven op Luchtbal. Het is echter geen complete terugtrekking, want de jongens wonen nog steeds in de wijk en participeren in activiteiten.

4.2.4 Grenswerk

Grenswerk is een strategie die door Lamont (2000) uitvoerig wordt besproken in haar onderzoek over de moraliteit van de Amerikaanse en Franse arbeidersklasse. Het is een manier om een positieve identiteit te construeren door mensen symbolisch boven en onder het zelf te plaatsen. Door zichzelf boven anderen te plaatsen in termen van moraliteit, kan er gecompenseerd worden voor factoren die door de samenleving als negatief aan het zelf worden gezien.

Bij de jongens in Luchtbal wordt er aan grenswerk gedaan binnen en buiten de wijk. Zo zetten zij zich af tegenover jongeren in andere wijken. Er wordt een verschil gemaakt tussen de rest van Antwerpen en Luchtbal, om zo de jongeren uit de eigen wijk positief te positioneren. Het wordt dan ook vaak vergeleken met andere gestigmatiseerde wijken zoals Borgerhout, waarvan ook politie conflicten in het nieuws zijn geweest, en daar wordt tegen af gezet.

“I: Denk je dat jongeren uit deze buurt anders zijn dan die uit andere buurten? R: Ja, heel anders. Niet perse anders omgaan met elkaar, maar hun karakter en hun gewoontes zijn gewoon anders dan

bij ons. (..) In sommige buurten is het de gewoonte om te schelden, bij ons is dat helemaal niet zo. Als iemand dan begint te schelden hier dan is dat niet echt gewoon, dan is dat een beetje vreemd.” - Jonathan (14 jaar)

“ R: hoe moet ik het zeggen, de mensen uit Borgerhout, ze zeggen meestal dat het drukke jongens zijn. Joyriders, snorders, dealers, terwijl hier in de buurt gebeurt er eigenlijk helemaal niks. I: Het is rustig? R: Ja het is rustig eigenlijk, er gebeurt misschien een keer in de zoveel tijd terwijl in Borgerhout er bij wijze van spreken elke dag iets gebeurt.” - Nassim (21 jaar)

“R: Maar we zijn eigenlijk helemaal niet zo erg als andere buurten, we kunnen het niet vergelijken met Borgerhout ofzo. I: Hoezo niet, wat maakt het hier anders? R: Jongeren van Borgerhout zijn veel stouter dan de jongeren van hier. Ze houden meer van die negatieve aandacht, wij doen gewoon wat wij doen, zo zijn wij.” - Youssef (15 jaar)

Niet iedereen had deze mening, maar het was toch een opvallende meerderheid die er zo over dacht. Het geeft aan dat er een groepsidentiteit is die verbonden is aan de buurt, het komen uit Luchtbal zorgt ervoor dat je op een bepaalde manier bent volgens de jongens. Ze zijn lid van een in-groep, de jongens van Luchtbal, en zetten zich af tegen de uit-groep, die zowel jongeren uit andere wijken zijn als jongeren uit de eigen wijk waar ze niet mee geassocieerd willen worden omdat die ‘slechte dingen doen’. Dit blijkt ook uit de nadruk die wordt gelegd op het feit dat de jongens die slecht in het nieuws zijn geweest bij het politie conflict niet uit Luchtbal kwamen. Dit is een typisch geval van grenswerk, waar de verschillen tussen groepen worden benadrukt door leden van een groep om de eigen groepsidentiteit sterker te positioneren (Lamont, 2000).

De symbolische grenzen die worden gemaakt door de jongens zijn enigszins verassend, het zou namelijk ook zo kunnen zijn dat zij zich juist identificeren met de jongeren in andere gestigmatiseerde, vergelijkbare wijken, omdat zij zich in een soortgelijke positie bevinden. Zeker vanuit Bourdieu (1985) zijn theorie zou dit te verwachten zijn; de jongeren uit de verschillende wijken bezetten

namelijk wel een soortgelijke sociale positie in de maatschappij. Het geeft dus aan wat voor invloed de daadwerkelijke plek heeft op de groepsidentiteit, dat dit het idee van een algemene sociale positie kan overstijgen. Het worden als verschillende velden gezien, puur doordat er niet zomaar mee gedaan kan worden op de pleintjes in andere buurten, omdat daar een andere cultuur heerst waar zij zich eerst aan moeten aanpassen voordat ze mee kunnen doen.

Er wordt ook binnen Luchtbal aan grenswerk gedaan, door bijvoorbeeld goede en foute jongeren te onderscheiden en vervolgens afstand te nemen van de foute jongeren. Dit wordt door sommige jongere jongens gedaan in combinatie met het framen van de oudere jongens als van slechte invloed.

*“R: Nee de oudere hebben een ander deel waar zij blijven (..) I: Want je bent 16, dus je zou in principe al bij die groep kunnen horen? R: Eigenlijk wel ja, maar ik heb gevraagd om bij deze groep te blijven, want ik weet dat als ik met die groep zou gaan dat ik zelf helemaal zal veranderen. Ik heb nu nog geen slechte gewoontes, of behoeftes ofzo.”
- Ayoub (16 jaar)*

Hieraan wordt ook weer het grenswerk binnen Luchtbal duidelijk, waar jongeren zichzelf definiëren door de groep waar ze bij horen en ze zich distantiëren van een andere groep binnen de wijk. De oudere jongens hebben zelfreflectie; verschillende oudere jongens vertellen dat ze niet graag willen dat de jongere jongens hen slechte dingen zien doen zoals smoren, ofwel wiet roken. Ze willen graag het goede voorbeeld geven en dit toont een vorm van bescherming maar ook een vorm van grenswerk vanuit de oudere groep naar de jongere toe, ze willen niet graag dat de groepen te veel met elkaar mixen.

“I: Is dat nu gemixt in de container qua leeftijden? R: Hmm, ik smoor niet, maar die anderen wel en die willen niet dat die kleintjes dat zien, dat die daar ook mee beginnen. Als die gaan mengen dan hebben de jongeren ook geen privacy meer, dan kunnen die niet meer smoren. Dan gaan de kleinere ook hun mond voorbij praten thuis enzo. Ze zijn welkom, maar dan met hun groep, met de groep van Salim, wanneer wij er niet zijn” - Nassim (21 jaar)

Er worden niet alleen groepen onder het zelf geplaatst, maar ook waardering uitgesproken voor groepen boven hen. Dit wordt verbonden aan het goed doen op school, wat toont dat dit als een positieve waarde wordt gezien. En ook al wordt het niet door iedereen behaald (jongerenwerkers spreken van grote schooluitval in deze wijk), het wordt wel als ideaal gezien door de jongens. Er komt geen goedkeuring van het rebel zijn in naar voren, wat wel wordt verwacht bij subculturen met een eigen veld (Hall & Jefferson, 1983). De jongens benadrukken dat juist het goed doen op school en niet roken of drinken voor hen belangrijk is. Zo ver staat hun veld dus misschien niet af van het dominante veld en diens normen en waarden, wat wel verwacht wordt vanuit Bourdieu's (2012[1994]) theorie.

“Er zijn hier mensen die aan de universiteit zitten enzo. Maar die ziet gij niet vaak buiten. Dat zijn mensen die veel binnen zitten, die zijn altijd bezig met hun studies he, die doen niks anders, altijd gefocused op de studies. Dus ik vind dat wel beter dan dat gij iets anders gaat doen. Ik vind dat als gij u daar mee bezig kan houden dat gij de buitenlucht niet echt nodig hebt, dan vind ik wel dat u goed bezig bent.” - David (20 jaar)

Door te kijken naar wie de jongens als negatief en als positief zien, komt er een constructie van de moraal naar boven. De sociale identiteit wordt aangehaald en die wordt positief gepositioneerd door af te zetten tegen groepen die volgens hen een lager moraal hebben. De mensen boven zijn diegene die serieus met hun school of carrière bezig zijn, de mensen onder hen vervallen in criminaliteit of slechte gewoontes. Grenswerk als strategie heeft dus te maken met het afstand nemen, maar heeft een grotere focus op de groepsidentiteit en de positionering van de eigen groep en speelt minder in op de individualiteit.

4.2.5 Streven naar succes

Een andere strategie die kan worden gebruikt is het streven naar succes om zo mensen het tegendeel te bewijzen. Door sociale mobiliteit te creëren kan de positie van de groep verbeteren of de beeldvorming over de groep veranderd worden (Lamont et al., 2016). Het is een aanpak die gebouwd is op het gevoel van agency hebben. De jongens hameren op hun individualiteit en dat succes wel degelijk mogelijk is, als je er hard voor werkt. Dit is het zelf onderscheiden van anderen, wat de bedreiging van de identiteit tegengaat (Breakwell, 1996).

Het gevoel van agency is gemixt met het gevoel van sociale mobiliteit, die ontstaat door de juiste keuzes te maken. Hierbij wordt niet gefocust op de structuren die hen tegen houden, zoals discriminatie. Al worden die wel herkend, zij vinden dat de tegenslagen niet het succes in de weg mogen zitten.

“Ik werd wel eens van school gestuurd, maar dan vond ik wel dat het mijn eigen schuld was, ik kon het niet op iemand anders steken. Want ik heb die stap gezet, ik heb die stap gezet om mij slecht te gedragen op school en niet mijn best te doen. Dus ik kan niet zeggen, ja het heeft met discriminatie te maken of het heeft te maken met andere mensen, want ik heb die fout gedaan. En dat is ook het probleem bij de meesten, die steken altijd alles bij anderen, maar die kijken nooit bij hun eigen. En dat is de grootste fout, ik kijk teveel naar anderen, van wat doe die mis en wat doet die mis, die discrimineert mij dit en dat, maar ik vind niet dat dit zo is. Ik vind dat wij eerst ook ons best moeten doen, op school, hier in de maatschappij, op straat, dat vind ik ja.” - David (20 jaar)

“ [Als reactie op stigma op school] Nee, niemand houdt mij tegen. Ik ga gewoon naar school voor mijn eigen toekomst. Om ondernemer te worden. Je moet gewoon accepteren en erover geraken, want ik ga niet voor hun naar school ik ga voor mijn eigen naar school. Ik wil geld. Ik wil zwemmen in het geld later, dus ja, waarom moet ik dan niet gedreven zijn. Zolang ik op mijn benen sta, kan ik alles.” - Adib (18 jaar)

Dit lijkt op wat Breakwell (1996) omschrijft als een acceptatie van de situatie, om daar vervolgens om heen te bouwen om toch succesvol te worden. Naast discriminatie wordt er ook door sommige benadrukt dat het maken van een betere toekomst tegenover de verleidingen in de wijk aan de eigen keuzes ligt. Er wordt een focus gelegd op de persoonlijke karaktereigenschappen.

“Ik heb ook in de criminaliteit gezeten een tijdje, maar bij mij, ik heb snel van mijn fouten geleerd. Bij mij was het klaar, ik kap er mee. Maar bij de meeste mensen, het ligt ook aan het karakter en hoe je bent van binnen. Als gij een koppig persoon bent dan blijft gij stappen in die motor. Maar als gij zegt van nu stop ik er mee, nu ga ik iets van mijn toekomst maken, dan ben ik zeker van ok gij gaat niet misschien veel bereiken maar het is altijd beter dan dat gij steeds met justitie in aanraking komt.” - David (20 jaar)

Het is de toekomst gerichtheid die bij de oudere jongens opspeelt en zich soms manifesteert in een verwerping van andere jongens in de buurt die het volgens hen niet serieus nemen. Ze distantiëren zichzelf op een bepaalde manier van de andere jongens en benadrukken de kracht van eigen keuzes. Dit zijn dan ook precies de geïnterviewde die succesvol zijn en goed bezig zijn met hun carrières. Zij worden ook door andere jongens als positieve rolmodellen genoemd. Zij proberen ook andere jongens te motiveren om ook succesvol te worden.

“I: Wat zijn thema's die je bespreekt in je muziek? R: Dat mensen een droom achterna gaan en dat gij echt moet vechten om dingen te bereiken en noem maar op. En dat uw slechte vrienden u afleiden en dat uw leven afhangt vanaf de vrienden met wie gij omgaat en de slechte invloeden daarvan. Ik kom zo vaak daar met ga toch werken enzo. Maar ja ik weet niet. Ze denken dat werken in de handen wordt gelegd van, 'ik heb een job voor jou', maar ge moet ervoor strijden en blijven vechten om uw doel te bereiken dus..” - Denzell (21 jaar)

“Als gij voor altijd blijft zitten bij de bakker, dan komt ge nergens. Gij moet ergens beginnen, dat geldt niet alleen voor de bakker ook voor electronica, of wat ge dan ook volgt, ik zeg tegen hen, jongens begin eerst met een eigen auto en dan stap voor stap voor stap. En

durven gaan. (...) Nee hebt ge, ja kunt ge krijgen. Gij moet soms durven, kansen grijpen.” - Nassim (21 jaar)

De exacte invloed van positieve rolmodellen is niet duidelijk. Maar het feit dat diegenen die het goed doen vaak worden genoemd door de andere jongens en er trots over hen wordt gepraat, geeft wel aan dat het iets doet voor de hele gemeenschap. Het lijkt zo te zijn dat individueel succes op de groep overslaat, de trots op de groepsidentiteit verhoogt en zo ook een positief effect heeft op de individuele eigenwaarde van andere jongens. Dit is in lijn met Crocker's (1998) onderzoek dat individuen in een (gestigmatiseerde) groep zich vergelijken met anderen binnen die groep en zo het gevoel hebben het goed te doen, wat hun eigenwaarde versterkt. Doordat de jongens zien dat het iemand van hun groep is gelukt om succesvol te worden, krijgen ze zelf ook het idee dat ze die dingen kunnen bereiken, dat het mogelijk is om succesvol te worden in de maatschappij.

School wordt vaak gezien als de route naar succes, naast sport en muziek. Maar wat ook opvallend is, is de hoge interesse in ondernemerschap. In het onderzoek van Willis (1988) komt naar voren dat door jongeren uit de arbeidersklasse er extra positieve waardes worden gegeven aan het type werk van de arbeidersklasse. In Luchtbal zie je ook veel jongeren opleidingen volgen tot praktische beroepen als lassen, elektriciteit, bouw etc. Maar de jongens zien dat vaak als een middel om verder te gaan, om hun succes en dus sociale mobiliteit te behalen door zelfstandige ondernemer te kunnen worden. Overigens zijn er ook meerdere jongens geïnterviewd die een ander type opleiding volgen in richtingen als grafisch ontwerp of economie.

“I: Jullie zitten beiden op school? R: a. Ja, deeltijd. Voor elektriciteit b. voor bouw.

I: En wat willen jullie later graag doen? R: b. eigen bedrijfje beginnen, met reparaties enzo. a. haha ja iedereen. b. zit echt veel geld in. I: Iedereen wilt zijn eigen bedrijf? R: a. Ja iedereen wilt dat, dat is toch logisch. Iedereen wilt goed verdienen.” - Yassin (16 jaar) & Adib (18 jaar)

Veel jongens halen goed verdienen als hun motivatie aan voor hun carrièrekeuzes, welke richting ze dan ook op willen. Voetbal komt ook steeds naar voren als een belangrijke toekomstvisie voor veel jongens. Dit was ook te zien aan de evenementen die in de wijk werden georganiseerd, die meestal een focus op voetbal hadden (veldnotities, 09-05-18). Maar de jongens zijn wel realistisch, zij geven steeds aan te weten dat het niet makkelijk is om er geld mee te verdienen en dat het vaak meer als een droom is, een ideaal.

Het gaat bij deze strategie om het creëren van een idee van sociale mobiliteit en om het idee dat je ondanks de negatieve invloeden van buitenaf wel succesvol kan worden. Dit geeft een gevoel van agency en daarmee eigenwaarde, door niet ondergeschikt te zijn aan de structuren. Door mensen uit de groep te zien die succesvol worden, verandert de groepsidentiteit en verhoogt de status van de groep als geheel.

4.2.6 Deelconclusie

Er zijn vijf strategieën besproken die kunnen worden ingezet bij de constructie van een positieve identiteit: positieve framing, afstand nemen, terugtrekking, grenswerk en het streven naar succes. Het zijn strategieën die reageren op negatieve invloeden op de eigenwaarde. Hierbij wordt ingezet op een positieve groepsidentiteit, zoals bij grenswerk, of juist de kracht van de individualiteit benadrukt zoals bij het streven naar succes. Ook helpt positieve framing van de buurt om de eigenwaarde te verhogen of er kan juist afstand worden genomen van de negatieve gebeurtenissen in de wijk. Dit toont dat identiteitskwesaties verbonden zijn met de woonplek. Bij terugtrekking wordt er echter niet geprobeerd het zelf anders te positioneren, maar wordt er voor gekozen om niet meer in aanraking te hoeven komen met de bedreigingen voor de identiteit.

4.3 Hulpmiddelen

In het vorige gedeelte ging het over de strategieën die de jongens kunnen toepassen in de constructie van een positieve identiteit, nu wordt er gekeken naar wat hen hierbij kan helpen. Plekken van samenkomst en het jongerenwerk blijken door de jongens belangrijk gevonden te worden om van het negatieve iets positiefs te maken. Dit betekent dat de goede elementen gestimuleerd worden (gemeenschapsgevoel, agency creëren), maar de slechte elementen (de afleiding van school, criminaliteit) worden ingeperkt.

4.3.1 Een eigen plek hebben

Voor de constructie van een positieve identiteit is het belangrijk dat er plekken zijn waar het stigma wegvalt en waar de gegeven identiteit mag bestaan, zonder zich minderwaardig te voelen. Dit valt samen met de strategie van het terugtrekken, er wordt gekozen om zich te onttrekken aan mogelijke bedreigingen van de identiteit. Het kan ook positief werken doordat er soortgenoten op dezelfde plek zijn en hierdoor wordt de groepsidentiteit versterkt, waardoor er trots gevonden kan worden in het groepsgevoel en juist de goede kanten van de groep worden benadrukt in plaats van het stigma van de buitenwereld (Goffman, 1986).

Een fysieke ruimte kan een belangrijke rol spelen in het maken van groepen, mits die groepen vanuit dezelfde sociale positie komen (Bourdieu, 1986). Een plek zorgt voor gedeelde ervaringen en herinneringen. Zoals Hall & Jefferson (1983) aangaven heeft een subcultuur een fysieke aanwezigheid en eist het plekken op om sociale interacties aan te gaan. Door de jongens uit Luchtbal worden er ook twee belangrijke redenen genoemd om naar plekken in de wijk te gaan, sociale interactie en sport (voornamelijk voetbal). Plekken zijn er om anderen te ontmoeten, veel jongens geven aan dat zij zonder die plekken veel minder mensen in de wijk zouden kennen. De plekken versterken dus de groepsidentiteit. Er zijn echter wel verschillende plekken voor de verschillende groepen jongens, het is niet zo dat alle leeftijden met elkaar omgaan.

“De ouderen hebben een ander deel waar zij blijven, wij zijn dan bijvoorbeeld in het park, maar zij zijn dan bij de containers hier ook in de buurt, om de hoek van het park. Dat is hun eigen plaats en dus blijven ze daar in hun buurt. Ik bedoel onze wijk is echt in groepen verdeelt, je hebt de kinderen die meestal op het voetbalveld zijn, dan heb je de kleine kinderen die achter in de wijk spelen en dan heb je de jongeren die bij de containers zijn. Het is niet dat wij ineens allemaal door elkaar zijn, we blijven op onze vaste plaatsen, wij gaan niet ineens naar de containers.” - Ayoub (16 jaar)

De meeste jongeren zijn tevreden met de hoeveelheid plekken die er voor hen beschikbaar zijn, alleen wordt er vaak aangegeven dat er nog een gebouw mist wat alleen voor hen is. Op het moment van de interviews moesten ze het namelijk delen met de bibliotheek en de oudere mensen uit de wijk. Dit diende wel enigszins als een ‘*cosmopolitan canopy*’ (Anderson, 2004), ofwel het samen komen van diverse groepen en elkaar zo te leren kennen, maar het geeft niet de volledige vrijheid voor de jongeren om hun eigen dingen te doen en los te komen van de invloeden van buitenaf. Tegen het einde van dit onderzoek is echter een nieuw jeugdhuis geopend waar ze wel de ruimte voor zichzelf hebben gekregen.

“I: Wat zou je nog extra in Luchtbal willen zien, zijn er genoeg plekken? R: Ja ik vind het eigenlijk perfect zoals het nu is. Want Luchtbal is al hard verandert, eerst is het Tampicoplein verandert en toen de containers een jaar of 2 en nieuwe appartement gebouwen en van achteren is het ook helemaal vernieuwd. Er zijn veel jongens die ook muziek maken en daar komt een nieuwe studio en er zijn ook meer lokalen dus het is beter voor iedereen.” - Samuel (18 jaar)

“I: En zijn er dingen die missen in Luchtbal voor jongeren? R: Nee ik denk het zelf niet, ik vind Luchtbal tot nu toe echt perfect. Je zegt dat je het woordje perfect heel moeilijk kan gebruiken, maar ik kan Luchtbal perfect noemen vanuit het diepste van mijn hart. Luchtbal is de buurt waar je wilt wonen.” - Chafik (16 jaar)

Echter zijn er ook commentaren op juist nog te weinig erkenning en investeringen krijgen.

“ I: Voelt dit ook als erkenning voor jullie, dat jullie een plek [de container] hebben gekregen? R: Ja, maar niet een volledige erkenning. Want als je bijvoorbeeld kijkt naar Ekeren die hebben een ander soort jeugdhuis gekregen, die hebben een moderne containers gekregen, die waren al inbouw klaar. Ze werden geleverd en zaten al in elkaar. Wij niet, wij moesten putten graven, hout naar binnen doen, we moesten isoleren. We moesten verlichting aansluiten, schilderen, brandveiligheid, We moesten alles doen. Terwijl zij niet, in Ekeren, daar was alles al klaar. Dan denken wij, wat is er mis met ons? Ik bedoel het is goed, maar waarom niet allebei hetzelfde? - Nassim (21 jaar)

“Dat [minder activiteiten] is ook omdat we nu een lager budget vanuit Antwerpen krijgen, daarom. Ik vind dat wij meer, dat er meer aan jongeren van de toekomst moet worden besteed, meer investeren in de jongeren van nu. Zo komt er minder slecht nieuws.” - Karim (17 jaar)

Naast de toegewezen locaties wordt er ook gebruikt gemaakt van alternatieve locaties, wat Gelder (2005) ‘*a sense of social belonging without ownership*’ noemt. Het gaat over toe-eigenen van plekken in de wijk om samen te komen. Dit zijn soms onverwachtse plekken, zoals op het dak van de flats of in een gok lokaal. Privacy lijkt hierbij het belangrijkste element te zijn, om een plek voor hun zelf te hebben zonder gestoord te worden. Er lijkt behoefte te zijn aan plekken waar de jongens met hun specifieke groep kunnen socialiseren zonder met de rest van de buurt in aanraking te hoeven komen.

Hieruit blijkt ook dat het op straat hangen helemaal niet als ideaal wordt gezien, maar meer als een noodzaak wanneer er geen jeugdhuis (open) is. Liever zijn de jongens op gesloten plekken, plekken waar zoals Goffman (1986) omschrijft het stigma weg valt, omdat je met andere een kleine gemeenschap kan vormen. Dit is evident in het thuis gevoel van de container, waar een kleine keuken in zit en de jongens met hun vrienden kunnen zijn. De volgende veldnotitie omschrijft een aantal alternatieve locaties.

“Een andere plek die wel gebruikt wordt om te chillen is het dak van de huizen, want daar kan de politie niet komen en worden ze met rust gelaten. Ook was de wasserette vroeger een chill-plek. Hele groepen jongeren hingen daar wanneer het weer buiten niet zo goed was. Er was geen controle daar dus dat kon gewoon. Het zorgde wel voor conflict met andere gebruikers van de ruimte. Het gokcentrum is ook een populaire plek. Officieel is het 18+, maar 16-jarige komen ook binnen. De jongens vertellen mij dat sinds kortgeleden de stickers, die de ramen bedekken en hun privacy geven, zijn weggehaald. Dit is alleen hier in Luchtbal gebeurd, niet in andere wijken. Dit is volgens hen gedaan om te kunnen zien wie er zit, om niet meer anoniem te kunnen zijn. De jongens zijn ontevreden hierover. [Jongerenwerker] vertelt (in privé) hoe erg hij het vindt dat er een gokcentrum is geplaatst midden in de buurt en dat het een slechte invloed is voor de jongens” (veldnotitie, 10-04-18)

Dat het gok lokaal een hangplek was geworden wordt bevestigd door een aantal jongeren, maar sinds de ramen niet meer bedekt zijn lijkt het geen populaire plek meer te zijn. Dit komt omdat het op een zeer zichtbare plek in de wijk is en iedereen daarlangs komt. Het is blijkbaar verbonden met een vorm van schaamte.

“Als de container niet open is, dan zitten de jongens daar [in het goklokaal]. En vroeger zaten er van die stickers waar je niet door heen kon kijken, als de politie ofzo er langs komt, want als je van de Carrefour komt dan stappen veel ouders en zusjes daar de tram af en dan kan je niet zien wie daar is. Nu kijk je er gewoon doorheen, en de jongens willen daar niet meer zitten want die schamen zich. En als je nu gaat kijken, zit er ook niemand meer.” - Nassim (21 jaar)

De veiligheid van de plekken tegen de bedreiging van de identiteit is dus geen gegeven en kan verstoord worden door bijvoorbeeld het geklaag van buurtbewoners of het weg halen van de geblindeerde ramen, waardoor de privacy van de jongens verloren gaat. Zoals bleek uit de eerdere tekst zijn ook de politiecontroles een indringing van hun privacy op hun plekken. Er zijn als het ware lagen van veiligheid, waardoor de norm van de samenleving van buiten naar binnen dringt. Officiële locaties zoals een jeugdhuis zijn een goed middel om het

gevoel van veiligheid en vertrouwen te bewaren, wat weer helpt in de constructie van een positieve identiteit. Een plek voor zichzelf mogen hebben wordt ook in verband gebracht met het krijgen van waardering of erkenning, wat belangrijk is voor het gevoel van acceptatie en eigenwaarde, zoals Fanon (2012 [1952]) omschrijft.

4.3.2 De rol van het jongerenwerk

De plekken alleen zijn vaak niet genoeg, hierbij spelen ook de jongerenwerkers een rol, die de jongeren stimuleren door positief aanspraak te maken op hen. Door elke jongen wordt het belang van het jongerenwerk van JES benadrukt, als positieve stimulans en om criminaliteit tegen te gaan. Een jongerenwerker vertelt dat het voornamelijk oudere gasten van 20+ zijn die op straat hangen en drugs dealen of drugs gebruiken, dit zijn jongens die werkloos en zonder studie zijn. De jongere gasten worden echter beïnvloed door hen, ze zien de dure spullen en willen dit ook, wat misschien een reden is voor de focus op goed verdienen (veldnotitie, 15-03-18).

Luchtbal is een wijk waar relatief veel jongeren vroegtijdig stoppen met school en de jongerenwerker vertelt dat de jongeren vervolgens ouder worden en rond hun 20e met hun handen in het haar zitten, omdat ze nergens aan het werk kunnen zonder diploma. Hij probeert hen als jongerenwerker van de straat te halen door samen met de jongeren te kijken naar mogelijke carrière of studietrajecten voor hen (interview jongerenwerker, 16-05-18). Jongeren noemen ook het jongerenwerk om criminaliteit tegen te gaan.

“Luchtbal zonder JES was een beetje saai de kinderen zouden gewoon thuis zitten en niks doen. Het is goed dat ze een beetje buiten zijn en meer activiteiten doen, zodat ze tenminste een leuke jeugd kunnen hebben, leuke dingen kunnen doen dat ze ook niet aan de criminaliteit gaan” - Jefferson (15 jaar)

“Als JES er niet was, waren heel veel kinderen de verkeerde richting opgegaan en het verkeerde pad gekozen. Want als je nu bij die oudere jongeren ziet van 20/ 23, dan zie je dat hun met drugs bezig zijn en daar houdt JES eigenlijk niet van dat kinderen zo opgroeien” -

Mohamed (15 jaar)

Het gaat niet alleen om de plekken, maar ook om de mensen die er zijn om te helpen en of dat de juiste personen zijn. Door meerdere jongens wordt een specifieke jongerenwerker aangehaald als een redder voor hen, iemand die er altijd voor hun is, hun begrijpt en een positieve invloed heeft gehad.

“I: En waarom is het belangrijk voor jullie dat er plekken zijn zoals de container of het cultureel centrum? R: Om ons van straat af te houden. Toen ik jong was, was ik echt een slechte jongen, ik deed van alles en slechte dingen, maar JES ik ging er elke keer naar toe toen, toen heb ik [jongerenwerker] leren kennen. Toen ging ik elke keer als er iets te doen was. En zo heeft dat mij een beetje visie gegeven op de toekomst. Want hoe die daar te werk gingen, allee ik besepte dat, die deden dat voor ons. Die wilden ons een betere toekomst geven. Dus dat heeft mijn ogen geopend, dat ik zelf ook gemotiveerd werd om meer inspanning te leveren op school, minder op straat te hangen, mijn moeder trots te maken. - Adib (18 jaar)

In deze quote komt heel duidelijk het belang naar voren om erkenning te voelen van iemand, iemand die er voor hen is en probeert op een positieve manier hen verder te helpen. Het belang van de jongerenwerker wordt vaak verbonden met de jongeren op het goede pad houden en om ervoor te zorgen dat ze niet de criminaliteit in gaan.

Wat ook wordt ingezet door JES is om de jongens zelf verantwoordelijkheid te geven. Er zijn dan ook veel animators en vrijwilligers onder de jongeren, die mee helpen met het organiseren van activiteiten en evenementen in de wijk, zoals het jaarlijkse evenement van Urban Luchtbar waar jongeren hun talenten kunnen laten zien. Daar helpen tientallen jongeren met de organisatie en het goede verloop van de dag (veldnotities tijdens Urban Luchtbar, 09-05-18). Het animator zijn geeft het gevoel ook een stem te hebben in de gang van zaken, zeggen sommige jongens. Dit geeft de jongeren een kans om de *voice* (Hirschman, 1970) strategie uit te oefenen. Er is dan ook veel *loyalty* (Hirschman, 1970) in de buurt, van jongeren die willen mee helpen om de buurt beter te maken door bijvoorbeeld vrijwilliger te zijn.

Ook de container is gebouwd door de jongens zelf, wat volgens verschillende jongens en jongerenwerkers zorgt voor een gevoel van verantwoordelijkheid, waardoor er ook door de jongens goed gezorgd wordt voor de locatie. Dit komt overeen met Oosterlynck et al. (2015) die schrijven over hoe solidariteit kan gecultiveerd worden doordat mensen een plek in een wijk met elkaar delen. Het maakt de groep sterker en creëert een verbintenis met de plek.

“De container is een huis voor de jongeren. De jongeren hebben dat ook samen gemaakt, snap je. Bijvoorbeeld ik, ik kookte daar, en iemand die elektriciteit volgde heeft daar de electriciteit aangesloten, wat heb je nog.. iemand die goed is in hout, die heeft meegedaan aan de houten kasten. Zoveel dinges. Iedereen helpt en doet dingen. Dat is van ons. Dat is dan raar als iemand dat gaat afbreken.” - Nassim (21 jaar)

Veel van de jongens die gebruik maken van de container noemen het feit dat ze het zelf hebben gebouwd. Het is iets waar zij trots op zijn en dus eigenwaarde uit kunnen halen. Wat ook een belangrijke bron van trots kan zijn is het ontwikkelen van talenten. Met het nieuwe jeugdhuis is er ook een muziekstudio gekomen. Over het belang van talentontwikkeling en het stimuleren van dingen waar de jongeren goed in zijn wordt veel gesproken door de jongens. Talentontwikkeling wordt als een positieve bezigheid gezien die ervoor zorgt dat de slechte afleidingen geen grip krijgen.

“Muziek is iets om mij rustig te houden. Om mij niet naar buiten te brengen en domme dingen te doen. Om gewoon rustig binnen te zitten en muziek te maken. Allee, niet dat ik buiten iets doms ga doen ofzo, maar liever binnen zitten dan heb ik meer kans om niks slechts te doen” - Steven (17 jaar)

Wat ook meerder keren als belangrijk punt van talentontwikkeling wordt genoemd, is het creëren van discipline en een goede werkhouding. Dit werkt dan door in de andere vlakken in iemands leven, zoals in de schoolbanken.

“I: Op wat voor manier heeft muziek jou geholpen, wat haal je eruit? R: Hmm, echt als persoon denk ik, het heeft mij ook, ik weet niet, in mijn ogen heeft het mij ook leren respect te hebben, om andermans talenten ook te respecteren en dat ge ook meer kijkt naar dat bij andere mensen. En dat gij zelf met iets bezig bent dat ge ook meer nieuwsgieriger wordt naar iets anders en daar meer respect voor hebt. En gij leert appreciëren, muziek heeft toch wel veel gedaan voor mij. Dus nu er recreatie is, kunnen jongeren zich ontplooien en merkt gij ook effectief dat jongeren er echt mee bezig zijn. I: En die talentontwikkeling die is daarvoor belangrijk? R: ik vind van wel, want ik heb vroeger veel voetbal gespeeld, en wat ik daarvan heb meegekregen is discipline, dus met talentontwikkeling als je daarbij een programma gaat opzetten van talentontwikkeling met discipline, dan ga je daarbij ook merken dat jongeren ook op een gegeven moment anders gaan denken en gaan gedragen en andere zaken gaan beginnen te letten.” - Jafaar (19 jaar)

Door hun talenten te ontwikkelen, ervaren de jongens trots en construeren ze zo een positieve identiteit. Dit wordt ook gestimuleerd door de jongens verantwoordelijkheden te geven zodat ze trots kunnen zijn op het eindresultaat (bijvoorbeeld een geslaagd evenement). De meningen zijn enigszins verdeelt over of er genoeg investeringen voor de jongeren worden gedaan, maar door iedereen wordt het belang en dus ook het succes van het jongerenwerk in de wijk genoemd.

4.3.3 Deelconclusie

Voor het succesvol kunnen tegengaan van de negatieve invloeden, kunnen hulpmiddelen de jongens daarbij helpen. Dit komt in de vorm van plekken van samenkomst, om daarbinnen afgeschermd te zijn van het stigma en te focussen op goede dingen zoals het gemeenschapsgevoel, wat te maken heeft met de strategie van het terugtrekken en de positieve framing. Ook is het jongerenwerk van belang, zij geven de jongens richting en vertrouwen op hun kunnen, waardoor een positieve identiteit gestimuleerd wordt en waardoor het streven naar succes aangewakkerd wordt.

Zoals in Steele's (2010) zijn theorie naar voren komt, presteren mensen beter wanneer er geen bedreiging op de identiteit is. Een context creëren waar de jongens zich gewenst voelen en erkenning krijgen kan dus helpen om zelfvertrouwen op te bouwen en daardoor ook helpen om beter te presteren.

Voetbaltrucsjes tijdens de Panna kampioenschap voorrondes, gefotografeerd in Luchtbal op 09-05-18 © Catharina Gerritsen

Jongeren helpen mee met afbouw Urban Luchtbar en optreden Urban Luchtbar,, gefotografeerd in Luchtbal op 09-05-18 © Catharina Gerritsen

5. Conclusie

Dit onderzoek heeft antwoord proberen te geven op de vraag wat voor strategieën jongens van 14 tot 21 jaar uit Luchtbal gebruiken om een positieve identiteit te construeren en hoe zij de wijk daarbij inzetten. Dit is gedaan door middel van participerende observaties en semigestructureerde interviews. Om het vraagstuk in zijn context te plaatsen is er eerst gekeken naar de theorie omtrent het onderwerp. Hierna is de geschiedenis en de huidige stand van zaken in Luchtbal besproken. Hieruit komt het beeld naar voren van een wijk die van een modern voorbeeld naar een achtergestelde wijk is gegaan, wat het hedendaagse imago van Luchtbal definieert.

Uit de theorie blijkt dat wonen niet een neutraal gegeven is, maar dat er machtsrelaties mee verbonden zijn. Er is een hiërarchie binnen het wonen die bepaalde groepen van de samenleving in de zogenoemde achterstandswijken plaatst, doordat zij beperkt kapitaal hebben (Wacquant, 2016). Over deze wijken bestaat een stigma dat ook overslaat op de mensen die er wonen (Wacquant, 2008), zij worden gezien als afwijkend van de samenleving (Van Schinkel, 2008) en zij vormen een ander veld (Bourdieu (2012 [1994])). Binnen een wijk ontstaan groepen door dezelfde sociale positie te bezetten en op dezelfde fysieke locatie te zijn (Bourdieu, 1985). Groepen vormen zich ook doordat zij hetzelfde stigma ondergaan en bij het samen komen met soortgenoten valt het stigma dan ook weg (Goffman, 1986). Een eigen plek hebben is belangrijk bij deze groepsvorming (Gelder, 2005).

Plekken hebben betekenis voor mensen (Gottdiener & Hutchison, 2006) en het negatieve imago van een plek heeft dus invloed op de identiteit van de gebruikers van die plek. De ervaring van stigmatisering is een aanslag op de eigenwaarde (Lamont et al, 2016). Er kan op verschillende manieren worden omgegaan hiermee, bijvoorbeeld door het vormgeven van een eigen moraliteit (Lamont, 2000), die het zelf boven andere plaatst. Ook kan er voor ontkenning van de situatie, acceptatie of voor het opzoeken van het conflict worden gekozen (Breakwell, 1996). Het blijkt echter dat stigma niet per se voor een laag zelfbeeld hoeft te zorgen (Crocker, 1989) of geïnternaliseerd hoeft te zijn. Stigma kan wel voor verslechterde prestaties zorgen door een *'stereotype threat'*, maar wanneer de

sociale context veranderd wordt kan het negatieve effect van het stigma verdwijnen (Steele, 2010).

In de analyse is eerst gekeken naar de negatieve invloeden die een effect kunnen hebben op de identiteitsvorming. Hierin komen een aantal dingen naar voren, namelijk het territoriale stigma, frictie met de politie, negatief contact met buurtbewoners en een beperkte sociale mobiliteit. Het slechte imago ofwel het territoriale stigma over de wijk wordt gevoeld door reacties die de jongens krijgen wanneer zij vertellen dat ze uit Luchtbal komen. Dit gebeurt voornamelijk op school en op werk, op de plekken die juist belangrijk zijn om succesvol te worden. Het heeft dus een directe impact op hun levens. Ook in de wijk zijn negatieve invloeden, door conflict met de politie en negatief contact met buurtbewoners kunnen de jongens zich ongewenst voelen. Hiernaast worden er een aantal obstakels binnen de wijk genoemd die sociale mobiliteit in de weg zitten, zoals slechte vrienden, criminaliteit en een gebrek aan voorzieningen.

De mens heeft echter allerlei strategieën om met negatieve invloeden van buitenaf om te gaan, zoals een stigma. Er zijn uit de interviews met de jongens vijf strategieën naar voren gekomen:

1. Positieve framing, waarbij de nadruk ligt op positieve kanten van de wijk en van de gemeenschap, om zo ook het zelf positief te positioneren.

2. Afstand nemen, waarbij er afstand ontstaat tussen de negatieve kanten van de wijk en het zelf.

3. Terugtrekken, om de negatieve invloeden te ontwijken en zich aan de situatie te onttrekken als groep, door afgeschermd plekken te zoeken, of als individu, door sociale contacten te verbreken.

4. Grenswerk, waarbij het zelf positief wordt gepositioneerd door mensen onder hen en boven te definiëren. Diegene onder hen worden gedefinieerd door onaangepast gedrag en criminaliteit en de mensen boven hen door serieus bezig te zijn met hun school of carrière.

5. Streven naar succes, waarbij er een nadruk wordt gelegd op de eigen agency en niet ondergeschikt te zijn aan de structuren. Door het gevoel sociale mobiliteit te hebben wordt er eigenwaarde gecreëerd.

Deze categorieën zijn ideaaltypes (Weber, 2012 [1904]) en zijn in de werkelijkheid niet zo rigide toe te passen, maar worden op een fluïde manier ingezet door de jongens. Wat er duidelijk uit wordt is dat er verschillende manieren zijn voor de jongens om onder negatieve

invloeden toch een positieve identiteit te kunnen construeren. Net zoals in het onderzoek van Lamont (2000) gebruiken de jongens morele scheidingen om een gevoel van eigenwaarde en identiteit te creëren. Identiteit is in dit geval verbonden aan een bepaalde plek, namelijk de wijk, waar binnen de jongens status kunnen hebben en gewaardeerd worden door andere jongens. Het positieve van de plek benadrukken en van het negatieve afzetten wordt door de jongens ingezet om ook een positieve identiteit voor zichzelf te construeren. Er is een gedeelde groepsidentiteit wanneer er wordt losgekoppeld van andere wijken en de positieve karakteristieken van de groepsidentiteit in Luchtbal worden benadrukt, maar tegelijkertijd wordt ook vaak de individualiteit aangehaald wanneer het over de negatieve kanten van Luchtbal gaat. Zo wordt er een positieve identiteit geconstrueerd aan de hand van de wijk.

In het laatste deel van de analyse is er gekeken naar de hulpmiddelen die de jongens kunnen helpen bij de constructie van een positieve identiteit. Het is belangrijk voor hen om plekken te hebben, waar zij onder soortgenoten kunnen zijn en niet in aanraking hoeven te komen met de negatieve invloeden. Een eigen plek hebben geeft ook een gevoel van erkenning voor de jongens, wat positief werkt voor het zelfbeeld. Het jongerenwerk is van belang om de positieve invloeden te stimuleren, waaronder de jongeren hun talenten te laten ontwikkelen en hun verantwoordelijkheden geven, om zo een gevoel van vertrouwen in de jongeren uit te stralen, wat voor een positiever zelfbeeld en dus voor betere prestaties zorgt. Het geeft het belang aan van plekken waar een identiteit niet als negatief wordt gezien, bijvoorbeeld in een jongerencentrum waar jongeren niet als stereotypes worden bekeken, maar er juist op hun potentieel wordt ingespeeld.

Uit de analyses blijkt ook wat voor de jongens belangrijke dingen zijn, hoe zij naar succes kijken en wat het voor hen betekent om goed of slecht bezig te zijn. De positieve invloeden hebben te maken met het gemeenschapsgevoel, waarbij iedereen elkaar kent en helpt, en het goed doen op school of werk. De negatieve invloeden hebben te maken met slechte vrienden en criminaliteit. Jongerenculturen en subculturen worden in theorie vaak weg gezet als anti-mainstream, getekend door verzet. Dit onderzoek laat een nuancering in deze stelling zien, de jongens willen vooral een diploma en een goede baan

later. De focus op school is wellicht een ideaalbeeld die is voorgesteld door de jongens, beïnvloed door sociaal wenselijk antwoorden, maar het geeft wel aan wat zij als ideaal voor zichzelf zouden zien. Dit ligt helemaal niet ver af van wat de rest van de samenleving wil, alleen behalen niet alle jongeren dit.

Het geeft een reden tot meer investeringen in het creëren van sociale mobiliteit voor deze jongeren, mocht dat via onderwijs of via talentontwikkeling zijn. Dit werkt ook preventief tegen criminaliteit, waar anders de sociale mobiliteit in gezocht wordt. Een andere implicatie die uit het onderzoek komt is het advies voor doelgerichte investeringen in eigen plekken voor de jongeren, gepersonaliseerd jongerenwerk en in de algemene voorzieningen in een wijk. Ook is het advies om het beleid van de politie te herzien, volgens een minder repressieve en meer collaboratieve lijn en met de inzet van agenten die de wijk en de jongeren kennen.

Uiteraard is dit een kleinschalig onderzoek gericht op een beperkte groep. Vervolgonderzoek is nodig om te bepalen of dit ook voor andere jongeren in gemarginaliseerde wijken geldt. Ook is het belangrijk zoals eerdergenoemd om de meisjes hierin mee te nemen en tevens de groep van 21+. Door uitgebreid de context van Luchtbal te schetsen is er wel getracht om helder te krijgen over wat voor soort buurt het gaat, om het zo ook toe te kunnen passen op andere soortgelijke buurten. Met de resultaten van dit onderzoek kan er ook in vervolgonderzoek een specifiekere caseselectie gemaakt worden, waar gekeken kan worden naar welke karakteristieken ervoor zorgen dat een jongen voor een bepaalde strategie kiest.

Het is duidelijk geworden door dit onderzoek dat door te luisteren naar de belevingswereld van jongeren, zonder een eigen norm erop te leggen, er veel geleerd kan worden en dingen constructief verbeteren kunnen. Als samenleving luisteren naar de ervaringen van deze jongens in de maatschappij leert ons niet alleen over hen, maar leert ons ook over onszelf en hoe wij als maatschappij in het geheel kunnen verbeteren.

Literatuurlijst

50 jaar Luchtbal (1925-1975): Van polderlandschap tot stadswijk. (1975). Antwerpen: De Breaecker.

Anderson, B. (1996). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism* (Rev. ed.). London: Verso.

Anderson, E. (2003). *A place on the corner* (2nd ed.). Chicago (Ill.): University of Chicago press.

Anderson, E. (2004). The cosmopolitan canopy. *Annals Of The American Academy Of Political And Social Science*, 595, 14-31.

Atkinson, P. & Hammersley, M. (2007). *Ethnography* (3th ed.). London: Routledge.

Becker, H. (1967). Whose Side Are We On? *Social Problems*, 14(3), 239-247. doi:10.2307/799147

Bourdieu, P. (1985). The social space and the genesis of groups. *Social Science Information*, 24(2), 195-220.

Bourdieu, P. (1991). Social space and symbolic space - introduction to Japanese reading of 'Distinction'. *Poetics Today*, 12(4), 627-638.

Bourdieu, P. (2012[1993]) "The Field of Cultural Production, or: The Economic World Reversed". In: Calhoun, C. Gerteis, J, Moody, J. & Pfaff, S. (ed.) *Contemporary sociological theory*. West Sussex: Wiley & Sons. p. 359-374

Bourdieu, P. (2012[1994]) "Structures, Habitus, Practices". In: Calhoun, C. Gerteis, J, Moody, J. & Pfaff, S. (ed.) *Contemporary sociological theory*. West Sussex: Wiley & Sons. p. 345-358

Breakwell, G. (1996). *Coping with threatened identities*. London: Methuen.

Bryman, A. (2016). *Social Research Methods* (5th ed.). London: Oxford University Press.

Campbell, C. (2009). Distinguishing the Power of Agency from Agentic Power: A Note on Weber and the “Black Box” of Personal Agency*. *Sociological Theory*, 27(4), 407-418.

Cohen, S. (1987). *Folk devils and moral panics : The creation of the mods and rockers*. Oxford: Blackwell.

Collins, P. H. (1997) “Comment on Hekman’s “Truth and Method: Feminist Standpoint Theory Revisited””: Where’s the power?” *Signs*, 22(2), 375-381.

Crocker, J., Major, B., & Kintsch, Walter. (1989). Social Stigma and Self-Esteem: The Self-Protective Properties of Stigma. *Psychological Review*, 96(4), 608-630.

Crocker, J. (1999). Social Stigma and Self-Esteem: Situational Construction of Self-Worth. *Journal of Experimental Social Psychology*, 35(1), 89-107

Duyvendak, J.W. & Wekker, F. (2015). *Thuis in de Openbare ruimte? – Over vreemden, vrienden en het belang van amicaliteit*. Den Haag: Platform31.

Elias, N, & Scotson, J. L. (1994). *The established and the outsiders : A sociological enquiry into community problems* (2nd ed., Theory, culture and society). London: Sage.

Epstein, J. (1999). *Youth culture: Identity in a postmodern world*. Oxford: Blackwell.

Fanon (2012 [1952]) “Black Skins, White Masks”. In: Calhoun, C. Gerteis, J, Moody, J. & Pfaff, S. (ed.) *Contemporary sociological theory*. West Sussex: Wiley & Sons. p. 417-425.

Foucault, M. (2012 [1977]) "Truth and Power". In: Calhoun, C. Gerteis, J, Moody, J. & Pfaff, S. (ed.) Contemporary sociological theory. West Sussex: Wiley & Sons. p. 305-313

Fuchs, S. (2001). Beyond Agency. *Sociological Theory*, 19(1), 24-40

Gelder, K. (2005). Introduction to part four. Territories, space, otherness. In *The subcultures reader* (2nd ed.) (pp. 213-218). London: Routledge.

Gillespie, N., Lovett, T. & Garner, W. (1992). Youth work and working class youth culture : Rules and resistance in West Belfast. Buckingham: Open university press.

Goffman, E. (1986). *Stigma : Notes on the management of spoiled identity* (Repr. ed., Pelican books). Harmondsworth: Penguin books.

Gottdiener, M. & Hutchison, R. (2006). *The new urban sociology* (3rd ed.). Boulder: Westview.

Hall, S., & Jefferson, T. (1983). *Resistance through rituals: Youth subcultures in post-war Britain* (Reprint ed.). London: Hutchinson

Harker, R. (1984). On Reproduction, Habitus and Education. *British Journal of Sociology of Education*, 5(2), 117-127.

Hirschman, A. (1970). *Exit, voice, and loyalty : Responses to decline in firms, organizations, and states*. Cambridge (Mass.): Harvard university.

Hirtt, N., Nicaise, I. & De Zutter, D. (2007). *De school van de ongelijkheid*. Berchem: EPO.

King, G., Keohane, R., & Verba, S. (1994). *Designing social inquiry, scientific inference in qualitative research*. Princeton. New Jersey: Princeton University Press.

Lamont, M. (2000). *The dignity of working men: Morality and the boundaries of race, class, and immigration*. Cambridge (Mass.): Harvard University Press.

Lamont, M., Silva, G. M., Welburn, J. S., Mizrachi, N., Reis, E., Guetzkow, J. & Herzog, H. (2016). *Getting respect: Responding to stigma and discrimination in the United States, Brazil, and Israel*. Princeton, New Jersey ; Oxford: Princeton University Press.

Lefelon, P. (2017, 10 oktober). Minderjarig toen hij steen door ruit politiecombi keilde, maar hij krijgt toch celstraf. Geraadpleegd op 10 juli 2018, van <https://www.hln.be/nieuws/binnenland/minderjarig-toen-hij-steen-door-ruit-politiecombi-keilde-maar-hij-krijgt-toch-celstraf~a2d737dc/>

Lefelon, P., & Bernaerts, N. (2016, 18 juni). “Onze frustratie moest eruit” “Verdomd trots op deze buurt”. Geraadpleegd op 10 juli 2018, van <https://www.hln.be/regio/antwerpen/-onze-frustratie-moest-eruit-verdomd-trots-op-deze-buurt~a7c5a54d/>

Loopmans, M., De Decker, P., & Kesteloot, C. (2010). Social Mix and Passive Revolution. A Neo-Gramscian Analysis of the Social Mix Rhetoric in Flanders, Belgium. *Housing Studies*, 25(2), 181-200.

Mead, G. H. (2012 [1934]) “The Self”. In: Calhoun, C. Gerteis, J, Moody, J. & Pfaff, S. (ed.) *Classical sociological theory*. West Sussex: Wiley & Sons. p. 347-360.

Philip, H., Hoornaert, J., & Timmerman, C. (2002). Etnische minderheden en schoolsucces. Een overzicht van verschillende benaderingen. In V. Sotirova (Red.), *Allochtone jongeren in het onderwijs: Een multidisciplinair perspectief* (pp. 21-30). Antwerpen, België: Garant.

Sakizlioglu, N. B. & Uitermark, J. (2014). The symbolic politics of gentrification: The restructuring of stigmatized neighborhoods in Amsterdam and Istanbul. *Environment & Planning A*, 46(6), 1369-1385.

Simmel, G. (2012[1908]) “Group Expansion and the Development of Individuality”. In: Calhoun, C. Gerteis, J, Moody, J. & Pfaff, S. (ed.) Classical sociological theory. West Sussex: Wiley & Sons. p. 366–382

Sociale woonwijk Luchtbal inventaris bouwkundig erfgoed. (2016). Geraadpleegd op 3 juli 2018, van <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/122126>

Stad in Cijfers. (2018). Geraadpleegd op 4 juli 2018, van <https://stadincijfers.antwerpen.be/dashboard>

Steele, C. (2010). Whistling Vivaldi : and other clues to how stereotypes affect us. New York :W.W. Norton & Company,

Steen, G. (2015). Metaphor and Style through Genre, with Illustrations from Carrol Ann Duffy’s Rapture. In V. Sotirova (Red.), The Bloomsbury Companion to Stylistics (pp. 308-324). Londen, Verenigd Koninkrijk: Bloomsbury.

Oosterlynck, S., Loopmans, M., Schuermans, N., Vandenabeele J. & Zemni, S. (2015) Putting flesh to the bone: looking for solidarity in diversity, here and now, *Ethnic and Racial Studies*, 39:5, 764-782.

Tajfel, H.& Turner, R.N. (1986) The Social Identity Theory of Intergroup Behavior. In S. Worchel, W.G. Austin (Red.), *Psychology of intergroup relations*(pp. 7-24). Chicago : Nelson-Hall

Van der Aa, J. (2016, 18 juni). “Onze frustratie moest eruit” “Verdomd trots op deze buurt”. Geraadpleegd op 10 juli 2018, van https://www.gva.be/cnt/dmf20160617_02344684/een-nacht-tussen-de-jongeren-van-luchtbal-politie-provoceert-ons

Van der Aa, J. (2017, 8 juni). Luchtbalboys riskeren tot vier jaar cel voor geweldplegingen en brandstichtingen. Geraadpleegd op 10 juli 2018, van https://www.gva.be/cnt/dmf20170608_02916495/luchtbalboys-riskeren-tot-vier-jaar-cel-voor-geweldplegingen-en-brandstichtingen

Van den Broeck, P. & Vervloesem, E. (2013). 100 jaar bouwen aan een beter Luchtbal. Een geschiedenis van wisselende ruimtelijke strategieën, logica's en compromissen. In *Handboek ruimtelijke kwaliteit. Een transdisciplinaire benadering* (pp. 188-209). Academic Scientific (ASP); Brussels.

Van Schinkel, W. (2008). '[Integratie]? Nee, dank u!', pp. 35-69 in W. Schinkel, *De Gedroomde Samenleving*. Kampen: Klement.

Veldboer, L. & Duyvendak, J. W. (2004). Wonen en integratiebeleid: een gemengd beeld (Housing and integration policy: a mixed picture). *Sociologische Gids*, 51: 36-52

Wacquant, L. (2007). *Territorial Stigmatization in the Age of Advanced Marginality*. Thesis Eleven, 91(1), 66-77.

Wacquant, L. (2008). Stigma and division: From the core of Chicago to the margins of Paris. Pp. 163 – 198 in *Urban Outcasts* by Loïc Wacquant. Cambridge: Polity Press.

Wacquant, Loïc. (2010). Urban Desolation and Symbolic Denigration in the Hyperghetto. *Social Psychology Quarterly*, 73(3), 215-219.

Wacquant, L. (2016). Revisiting territories of relegation: Class, ethnicity and state in the making of advanced marginality. *Urban Studies*, 53(6), 1077-1088.

Weber, M. (2012 [1904]). "Objectivity" in Social Science". In: Calhoun, C. Gerteis, J, Moody, J. & Pfaff, S. (ed.) *Classical sociological theory*. West Sussex: Wiley & Sons. p. 273-280

Wessendorf, S. (2013). Commonplace diversity and the 'ethos of mixing': Perceptions of difference in a London neighbourhood. *Identities*, 20(4), 407-422.

Whyte, W. (1969). *Street corner society: The social structure of an Italian slum* (12th pr. ed.). Chicago (Ill.): University of Chicago press.

Willis, P. (1988). *Learning to labour: How working class kids get working class jobs* (Reprint ed.). Aldershot: Gower.

Bijlages

Bijlage 1: overzicht respondenten

	Code	Leeftijd	Opleiding/Werk	Aantal jaar in luchtbal
Interview 1	Jonathan	14	Eerste graad	Hele leven
Interview 2	Ayoub	16	TSO	Hele leven
Interview 3	Nassim	21	Stage, Werk	Hele leven
Interview 4	Tarik	17	Universiteit	Hele leven
Interview 5	Jefferson	15	BSO	Hele leven
Interview 6	Mohamed	15	TSO	Vanaf 6°
Interview 7	Aziz, Youssef, Ali	15,15,15	TSO, BSO, BSO	Hele leven
Interview 8	Joran	21	Werk	Hele leven
Interview 9	Denzell	21	Werk	Opgegroeid, nu verhuisd
Interview 10	Samuel	18	ASO	Hele leven
Interview 11	Gio	18	BSO	Hele leven
Interview 12	Jaafar	19	Werk	Hele leven
Interview 13	Milan	20	Werk	Verhuisd in 2009
Interview 14	Steven	17	BSO	Hele leven
Interview 15	David	20	Net afgestudeerd, werkend	Vanaf 6°
Interview 16	Kwame	14	Eerste graad	Vanaf 8°
Interview 17	Yassin, Adib, Karim	16,18,17	BSO & werk	Hele leven, vanaf 4°, hele leven
Interview 18	Chafik	18	BSO	Hele leven
Interview 19	Joshua	16	BSO	Hele leven

Interviews jongerenwerkers	Datum	Profiel
Interview 1	16-05-18	16+ jongens, doet werk/studiebegeleiding en vindplaatsgericht werk. Recentelijk weer begonnen in Luchtbal.
Interview 2	29-05-18	Dans/studiowerking, meisjes en jongens, alle leeftijden, werkt bij JES Luchtbal vanaf de start.

Bijlage 2: overzicht participerende observaties

Datum	Bezigheid	Locatie
09-03-18	Bespreking Rozemaai-Luchtbal jongerenwerkers	Rozemaai Jes centrum
14-03-18	Instuifmiddag	Jongerenhuis Jes
15-03-18	Instuifavond	Jongerenhuis Jes
24-03-18	Rondlopen, observeren	In de wijk
10-04-18	Avond bij de container	De container
11-04-18	Middag bij jongerenhuis	Jongerenhuis Jes
18-04-18	Nationale Buitenspeeldag	Tampicoplein
09-05-18	Urban Luchtbar evenement	Tampicoplein
30-05-18	Bezoek muziekstudio Luchtbal	Borgerhout
01-06-18	Zaalvoetbal en instuifavond	Sporthal, jongerenhuis Jes
13-06-18	Voetbaltoernooi	Pleintje in de wijk
04-07-18	Opening nieuw buurthuis + J100 wandeling	In de wijk, buurthuis

Bijlage 3: topiclijst interviews

School

/

passies

Ga je naar school of werk je? Wat voor hobby's? Wat is het meest belangrijke voor jou? Wat zou je later het liefste willen doen?

Luchtbal

Hoe is het om hier op te groeien? Wat zijn positieve dingen en wat zijn negatieve dingen? Is het hier anders dan in andere wijken?

Stigma

Hoe denk je dat andere mensen over Luchtbal denken? Hoe denk je dat buurtbewoners naar jullie als jongeren kijken? Wat voor reacties krijg je wanneer mensen horen dat je uit Luchtbal komt?

Plekken

Welke plek in de buurt kom je vaak? Waarom is deze plek belangrijk voor jou? Voelt het als jou/jullie eigen plek en waarom (wel of niet)? (Kunnen ook meerdere plekken zijn)

Groepen

Wie ontmoet je op die plek? Als het vrienden zijn, zie je die ook ergens anders? Is je vriendengroep gemixt qua nationaliteiten? Komen er vaak nieuwe mensen bij of mensen uit andere buurten? Vind je dat jongeren uit deze buurt anders zijn dan die uit andere buurten?

Jongerenwerk

Waarom kom je bij Jes? Wat voor invloed heeft het op de jongeren? Als het belangrijk is, waarom dan?

Antwerpen

Waar in de stad voel je je het meeste thuis? Kom je wel eens buiten Luchtbal? Voel je deel van de rest van Antwerpen?

Afsluiting

Zou je later hier willen blijven wonen? Zijn er dingen je graag anders zou willen hebben in de buurt?

Bijlage 4: codering

Open			codering
Voorbeeld	uit	interview	14

I: En als je buiten Luchtbal komt, is het dan erg belangrijk om te noemen waar je vandaan komt?

R: Ja, dat wel, als ik ergens ben buiten Luchtbal en die vragen mij van waar gijft zij dan zeg ik sowieso Luchtbal en ik schaam mij daar ook niet voor. Ik ben trots op Luchtbal. [TROTS] Maar als ik het zeg gaan ze toch een beetje raar kijken, zo van, Luchtbal dat is maar een rare buurt of iets in de richting. [TERRITORIAAL STIGMA]

I: Zeggen mensen daar wel iets van?

R: Ja zo van ah Luchtbal, is dat wel goed dat gij daar woont enzo. [TERRITORIAAL STIGMA] Maar die mensen die kennen het hier niet, die horen dingen en die gaan daarin mee. Terwijl als ze hier zullen wonen, voor 2, 3 jaar dan zullen ze zelf ook zeggen van Luchtbal is een rustige buurt en dat er alleen maar leugens worden verspreid over Luchtbal [EENZIJDIGE BERICHTGEVING].

I: Wat vind jij de positieve kanten van Luchtbal, om hier te wonen?

R: Je kan naar buiten gaan, rustig je ding doen, ik heb gezegd dat er mensen zijn die kunnen misgunnen maar er zijn ook heel veel mensen die je wel gunnen waar je steun of advies aan kan vragen en ook de oudere jongeren die vroeger al die dingen hebben meegemaakt, die wonen hier nog steeds en wij kunnen als jongeren daar ook nog iets aan vragen. [GEMEENSCHAPSGEVOEL] [OUDERE JONGENS]

I: Die hebben een positieve invloed? R: Ja sowieso

I: En kom je wel eens bij de container? R: Ja soms [PLEKKEN]

I: Want daar zijn die ouderen, die hebben dus een positieve invloed?

R: Ja allee niet iedereen, bijv mijn neef woont ook hier in Luchtbal hij is 23 of 24 jaar en hij heeft ook zijn hele leven hier gewoond en aan hem vraag ik dan bijv van ja ik heb iets gezien of ik voel mij niet goed

bij iets, wat moet ik hiermee doen. En dan vertelt hij hoe hij dat heeft gedaan in zijn tijd. En dat vind ik dan wel goed [GEMEENSCHAPSGEVOEL] [OUDERE JONGENS]. Maar ik ga niet naar de container om aan iedereen te vragen van hoe gaat dit of hoe gaat dat haha.

I: Haha nee dat snap ik. En hoe is de relatie tussen jullie en de andere buurtbewoners? Hoe wordt er naar jullie gekeken denk je?

R: Die zien ons als benedeleden zeg maar, er zijn oudere mensen hier die als ze jongens in de een groep zien dat die ineens beginnen te kijken van moet ik wel naar buiten komen of moet ik wel langs hun stappen. Vaak hebben die vooroordelen over ons, die niet kloppen. [STIGMA BUURTBEWONERS] Daarom ben ik ook blij dat de studio naar Luchtbal komt, zodat we ook binnen kunnen zitten en dat die mensen ons ook niet buiten hoeven te zien en ook geen schrik hoeven te hebben. Zodat wij hier ons ding kunnen doen en zij ook buiten hun ding kunnen doen. [PLEKKEN]

Labels

- Trots op Luchtbal
- Blijven wonen in Luchtbal
- Opgroeien
- Gemeenschapsgevoel
- Respect
- Diversiteit
- Groepen binnen wijk
- Oudere jongens
- Jongeren uit andere wijken
- Antwerpen
- Territoriaal stigma
- Eenzijdige berichtgeving
- Media
- Stigma buurtbewoners
- Politie

- Het incident
- Straathangen als obstakel
- Slechte vrienden
- Criminaliteit
- Persoonlijke successen
- Voetbal
- Muziek
- Erkenning krijgen
- Verantwoordelijkheid
- Rolmodellen
- Plekken
- Jongerenwerk
- Voorzieningen
- School
- Agency

Axiale codering

Samenvoegen en indunnen van de labels, onbruikbare fragmenten eruit halen, belangrijke fragmenten met elkaar vergelijken.

Labels

- Stigma
- Grenswerk
- Positieve elementen in wijk
- Negatieve elementen in wijk
- Antwerpen
- School
- Politie
- Toekomstbeeld
- Agency
- Jongerenwerk
- Plekken

Voorbeeld van label: positieve elementen in wijk

Interview 18. I: Hoe is het om hierop te groeien? R: Ja Ik heb nooit hier iets slechts opgemerkt, al wordt er in de media slecht over gepraat, ik heb nooit problemen hier gehad. Ik heb altijd mijn steun gevonden bij mensen. Iedereen die helpt en steunt. Binnenkort moeten wij zelf verhuizen, omdat zij de gebouwen gaan verbouwen maar als ik verhuis wil ik naar achter gaan in Luchtbal maar ik wil niet weggaan van Luchtbal.

Interview 11. I: Wat denk je dat mensen van buitenaf verkeerd begrijpen over Luchtbal? - jongens op de achtergrond, geluiden – R: Die denken dat het een slechte buurt is en dat de jongeren allemaal slecht zijn enzo, maar eigenlijk is dat niet zo. We zijn hier allemaal samen. We voetballen, de kleintjes met de groten, maakt niet uit. Iedereen is welkom hier.

Interview 17. I: Hoe vinden jullie het om als jongeren hier op te groeien, in Luchtbal? R: a. Ja wel positief ja, veel mee gemaakt, mensen die je helpen enzo. Vrienden, maar iedereen eigenlijk. Dat je elkaar bij het vallen helpt bij het opstaan. b. Ja dat is waar. Iedereen zorgt voor elkaar, maar het hangt er wel vanaf wie, of het de juiste mensen zijn. a. Ja klopt, maar wel de meerderheid.

Interview 18. I: als je in de rest van Antwerpen komt dan voelt het ook heel anders? R: Ja niks voelt zoals Luchtbal. Luchtbal blijft in mijn ogen de beste buurt. I: Ben je trots? R: ik ben zeer trots dat wij gemixt zijn je hebt hier van alle nationaliteiten echt alles.

Interview 3. R: In de stad daar heb je schrik, daar ken je niemand als iets gebeurt. In Luchtbal wel. Stel er gebeurt hier nu iets met mij, ik val daar neer, er is altijd wel iemand die mij kent en die iemand kan bellen. Ze weten wie ze moeten contacteren. Of ik weet als een kleine jongen valt welke vader ik moet bellen. I: Dus je voelt je veilig hier? R: Ja natuurlijk, ga je naar de stad je kent niemand, je valt daar wat gebeurt er? Mensen bellen de ambulance en zijn dan weg.